

**Creative  
Footprint**

**STOCKHOLM**



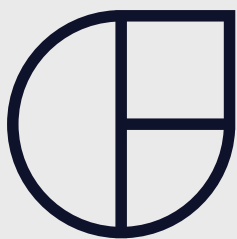
CREATIVE FOOTPRINT STOCKHOLM HAR BESTÄLLTS  
PÅ UPPDRAG AV STOCKHOLM BUSINESS REGION,  
FASTIGHETSÄGARNA STOCKHOLM OCH ATRIUM LJUNGBERG.

FRAMTAGEN AV:

VIBELAB  
RAPENBURG 97-2,  
1011 TW AMSTERDAM,  
THE NETHERLANDS  
[HTTPS://VIBE-LAB.ORG/](https://vibe-lab.org/)

ALLA RÄTTIGHETER  
FÖRBEHÅLLS

VIBELAB 2022



# INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	05
PROJEKTETS PARTNERS	08
<b>AVSNITT I: INLEDNING</b>	<b>09</b>
1.0 INTRODUKTION: VARFÖR UNDERSÖKA STOCKHOLMS MUSIK- OCH NATTLIV NU?	10
1.1 STADSPROFIL: STOCKHOLM	11
<b>AVSNITT II: METODIK</b>	<b>12</b>
2.0 VAD CREATIVE FOOTPRINTS METODIK INNEBÄR	13
2.1 PROJEKTETS TIDSLINJE OCH FORSKNINGSFASER	13
2.2 VARFÖR MUSIK- OCH NATTLIVSLOKALER?	14
2.3 VAD CREATIVE FOOTPRINTS SAMMANSATTA POÄNG INNEBÄR	15
<b>AVSNITT III: PRESENTATION AV STOCKHOLMS CREATIVE FOOTPRINT-POÄNG</b>	<b>17</b>
3.0 EN PRESENTATION AV STOCKHOLMS CREATIVE FOOTPRINT-POÄNG	18
3.1 TOTALPOÄNGEN	19
3.2 ATT JÄMFÖRA BERLIN, NEW YORK OCH TOKYO MED STOCKHOLM	22
3.3 EN VISUALISERING AV DEN KREATIVA OCH KULTURELLA INFRASTRUKTUREN I STOCKHOLM UNDER NATTEN	23
3.4 STADEN OCH DESS LOKALER	25
<b>AVSNITT IV: DISKUSSION</b>	<b>30</b>
4.0 FRAMEWORK CONDITIONS	31
I. KREATIVITETENS EKONOMI: NATTLIVET I EN DYR STAD	31
II. ATT REGLERA KREATIVITETEN: KONSEKVENSERNA AV LICENSER OCH TILLSTÅND FÖR STOCKHOLMS NATTLIV	33
III. ATT BYGGA RELATIONER MELLAN BESLUTFATTARE OCH KULTURSKAPAREMAKERS AND CULTURE MAKERS	34



IV. SPOTLIGHT: FASCHING	35
4.1 SPACE	36
I. DE STEG SOM SAKNAS PÅ STOCKHOLMS VENUE LADDER	36
II. EN OJÄMLIK FÖRDELNING SKAPAR EN OJÄMLIK TILLGÅNG: NATTLIVET UTANFÖR STOCKHOLMS TULLAR	38
III. ATT UTNYTTJA OFFENTLIGA PLATSER PÅ BÄSTA SÅTT: ÖVERVÄG OLIKA SPATIALA AKTIVERINGAR	39
IV. SPOTLIGHT: HUSET UNDER BRON	40
4.2 COMMUNITY AND CONTENT	41
I. DE SOCIALA KLYFTORNA I STOCKHOLMS NATTLIV	42
II. "LEAKY PIPELINE"-fenomenet*: OLIKA HINDER FÖR ATT DELTA	43
III. DET FINNS MYCKET SOM ÄR BRA OCH INNOVATIVT I STOCKHOLMS NATTLIV— MEN DET BEHÖVS PLATTFORMAR OCH RESURSER FÖR ATT DET SKA KUNNA BLOMSTRA	44
IV. SPOTLIGHT: TUKIO	45
<b>AVSNITT V: REKOMMENDATIONER</b>	<b>46</b>
5.0 FRAMÅT: VARFÖR AGERA NU?	47
5.1 REKOMMENDATIONER	48
STRATEGI A: 49 BYGGA KAPACITET- OCH RELATIONER	49
STRATEGI B: PILOTPROJEKT: INNOVATION FÖR NATTLIVETS PLATSER OCH POLICYER	53
5.2 FRAMÅTBlick: ATT BYGGA ETT HÅLLBART NATTLIV	60
<b>AVSNITT VI: SLUTSATS</b>	<b>61</b>
<b>REFERENSER</b>	<b>64</b>
<b>ETT SÄRSKILT TACK TILL</b>	<b>68</b>
<b>CREATIVE FOOTPRINTS PROJEKTTEAM</b>	<b>69</b>



## CREATIVE FOOTPRINT (CFP)

Creative Footprint (CFP) är ett forskningsprojekt som utförs av VibeLab, en konsultbyrå som studerar kreativa platser, mötesplatser och gemenskaper. Syftet är att undersöka musiken och nattlivets kulturella betydelse och inverkan på städer. Projektet har tidigare genomförts i Berlin (2017), New York (2018) och Tokyo (2019).

Creative Footprint Stockholm genomfördes 2021 på uppdrag av Stockholms stad, Fastighetsägarna Stockholm och Atrium Ljungberg, i syfte att utvärdera det aktuella läget för nattlivet i den svenska huvudstaden. Rapporten är tänkt att stärka såväl stadens förvaltning, som de verksamma aktörerna och intressenterna inom Stockholms musik- och nattlivsscen. Rapporten kan ses som ett komplement till Stockholms stads nattlivsstrategi.



PARTY . PABLO HEIMPLATZ

Rapporten dokumenterar resultaten från en kvalitativ och kvantitativ undersökning som genomfördes sommaren och hösten 2021. CFP analysmetodik bygger på över 5 000 datapunkter. Dessa rör Stockholms cirka 102 musik- och nattlivslokaler samt input från över 50 berörda parter, som samlats in i tre fokusgrupper och elva djupintervjuer.

I likhet med andra CFP-rapporter, sammanställs resultaten till ett övergripande "stadsbetyg". I jämförelse med andra CFP-städer ligger Stockholms totalpoäng nära Tokyos, men är lägre än både New Yorks och Berlins. I samtliga fyra städer observerades liknande mönster gällande antalet musik- och nattlivslokaler i ett visst område som korrelerar positivt med faktorer som exempelvis tillgänglighet (koll-ektivtrafik), antalet unga vuxna i området och hyresnivåer. Områden med höga hyror tenderar att uppvisa lägre nivåer av konstnärliga experiment.

Både poängen och analysen är uppdelade på tre fokusområden: *Space* [Rum/Plats/Lokal], *Framework Conditions* [Grundförutsättningar] samt *Community and Content* [Gemenskap och Utbud]\*. Stockholms högre poäng inom området *Space*, balanseras av jämförelsevis lägre poäng inom *Community and Content* samt *Framework Conditions*. Staden har styrkor men även utmaningar.

Undersökningens deltagare hyllar stadens energi, mångfald och potentialen för ett pulserande och hållbart nattliv. Samtidigt identifieras utmaningar som höga driftskostnader, restriktivt klimat för licenser och tillstånd, systematiska former av social marginalisering samt obalans gällande storleken och kapaciteten mellan Stockholms nuvarande scener och lokaler. Vi talar om en så kallad obalanserad *venue ladder*. Som skapar begränsade möjligheter artister, arrangörer samt blivande aktörer av musik- och nattlivslokaler har i starten av sina karriärer.

Rapporten innehåller rekommendationer som fokuserar på två områden:

- *Relations- och kapacitetsuppbyggnad* både mellan aktörer inom nattlivet och mellan dessa aktörer och beslutsfattare
- och ett *pilotprojekt* för innovativa rum och policyer relaterade till nattlivet i Stockholm.

Rekommendationerna baseras utifrån en detaljerad analys och tidigare CFP-studier av andra städers nattliv. Dessa strategiska åtgärder kan både stärka stadens nattliv och den bredare agendan i riktning mot FN:s mål för en hållbar utveckling, samt vara ett stöd för en framtida Stockholmsmodell för ett ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbart nattliv.

(\*) Anmärkning: De engelska termerna för de tre kategorierna *Framework Conditions*, *Space* och *Community and Content* kommer att användas genom hela rapporten, så att en rättvis jämförelse kan göras med de städer som tidigare undersökts av Creative Footprint-projektet.

Forskningsprojektet Creative Footprint har utförts av VibeLab, en konsultbyrå som studerar kreativa platser, mötesplatser och gemenskaper kopplat till nattlivet. Syftet är att undersöka musiken och nattlivets kulturella betydelse och inverkan på städer. Lutz Leichsenring har, i samarbete med Harvard University och PennPraxis vid University of Pennsylvania, utvecklat Creative Footprints metodik. Projektet har tidigare genomförts för att undersöka de kreativa näringarna nattetid i Berlin<sup>1</sup> (2017), New York<sup>2</sup> (2018) och Tokyo<sup>3</sup> (2019).

Creative Footprints team av dataanalytiker har analyserat över 5 000 datapunkter, under ledning av lektor Michael Fichman vid University of Pennsylvania. Syftet är att utveckla en omfattande analys av stadens kreativa och kulturella infrastruktur. Teamet har, med hjälp av en specialanpassad programvarumiljö, integrerat data rörande musik- och nattlivslokaler med offentlig statistik. För att undersöka har Creative Footprints team, i samarbete med stockholmsbase- rade musik- och nattlivsexperter, talat med ett dussintals aktörer, intressenter och beslutsfattare. De är alla involverade i Stockholms scener som rör kreativitet, musik och nattliv. En annan fråga är vilka aktuella problem, utmaningar och möjligheter som Covid-19-pan- demin har gett upphov till för stadens nattliv.

## VIBELAB

VibeLab är en ledande, konsultbyrå inom allt som rör nattliv. Byrån grundades 2018 av Amsterdams tidigare nattborgmästare Mirik Milan och Berlins klubbkommisions tales- person Lutz Leichsenring. Den är nu baserad i Amsterdam, Berlin och Sydney med ett brett internationellt nätverk bestående av över 3 000 yrkesverksamma personer inom kulturella och kreativa näringar.

**vibelab**

## PENNPRAXIS: UNIVERSITY OF PENNSYLVANIA

PennPraxis är ett center med fokus på tillämpad forskning, yrkesutövning och samhällsengage- mang. Det drivs av University of Pennsylvania's Weitzman School of Design. Centret möjliggör ett samarbete mellan studenter och lärare genom projekt inom områden som stadsplanering, arkitektur, landskapsarkitektur, historiskt bevarande med mera. PennPraxis, som har varit en del av Creative Footprint-projektet sedan 2018, är en erfaren och global ledare inom stadsplanering och urban dataanalys kopplat till nattlivet.

 **PennPraxis**

# PROJEKTETS PARTNERS

Creative Footprint Stockholm finansieras genom stöd från Stockholm Business Region, Fastighetsägarna Stockholm och Atrium Ljungberg.

## STOCKHOLM BUSINESS REGION

Stockholm Business Region är ett helägt bolag till Stockholms stad och del av Stockholms Stadshus AB. Bolaget är tillsammans med sina två dotterbolag; Visit Stockholm och Invest Stockholm, ansvarigt för att marknadsföra och utveckla Stockholm som etablerings- och turistdestination under varumärket Stockholm – The Capital of Scandinavia. Stockholm Business Region har ett nära samarbete med näringsliv, akademi och andra institutioner samt organisationer, kommuner och myndigheter.<sup>4</sup>



## FASTIGHETSÄGARNA STOCKHOLM

Fastighetsägarna Stockholm har funnits i 150 år. Verksamheten fokuserar på sina 4 500 medlemmars roll som stadsbyggare och samhällsaktörer. Organisationen ger dem stöd att utvecklas långsiktigt och professionellt genom att leverera insikter, kunskap och verktyg. Genom en effektiv opinionsbildning driver de fastighetsbranschens frågor framåt—en hållbar stadsutveckling, en välfungerande bostadspolitik samt fastighetsägarnas digitala verklighet. Fastighetsägarnas övergripande syfte är att arbeta för en levande stad som utvecklas hållbart, både nu och i framtiden.<sup>5</sup>



FASTIGHETSÄGARNA

## ATRIUM LJUNGBERG

Atrium Ljungberg är ett av Sveriges största börsnoterade fastighetsbolag vars fokus är att utveckla attraktiva stadsmiljöer i Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala. I samverkan med kommuner, kunder och de som bor i staden utvecklas levande stadsmiljöer där kontor, bostäder och handel blandas med kultur, service, vård och utbildning. Givetvis är husen grunden i Atrium Ljungbergs verksamhet, men i själva verket är det mer intressant med människorna som vistas där. Genom att skapa en variation av innehåll skapas stadsliv där människor trivs, känner trygghet och inspireras – platser där man väljer att vara, nu och i framtiden.<sup>6</sup>





# AVSNITT I: INLEDNING



# 1.0 INTRODUKTION: VARFÖR UNDERSÖKA STOCKHOLMS MUSIK- OCH NATTLIV NU?

“Nattlivet är alltid viktigt, kulturellt sett—det har alltid varit en del av staden, och en av de viktigaste egenskaperna hos en stad är dess nattliv. Nattklubbar och spelställen är det främsta bidraget till nattlivet—när restaurangerna stänger är det de som fortsätter. Det är essentiellt — **det är en del av stadens DNA.**”

—**Enhetsadministratör för Stadsutveckling, Stockholms stad**

**Varför är det viktigt med nattliv?** Stockholms nattliv är en viktig del av kulturen och spelar en stor roll för en pulserande och välmående stad. I en stad har natten många olika betydelser. Det kan vara en tid för jobb, en tid för nöje, en tid för gemenskap och tillhörighet, eller en tid för vila och sömn. Det är viktigt att ta hänsyn till dessa många och överlappande funktioner, när man ägnar sig åt stadsplanering avseende tiden efter mörkrets inbrott.

“Nattlivet är den plats där kreativiteten föds.”

—**Johanna Beckman, Arrangör, Kurator och Bokare för Musik & Nattliv**

För de flesta städer har natten en ekonomisk dimension. Det är välkänt att nattlivskulturen och andra aktiviteter är viktiga drivkrafter för *nattekonomin*. Nattlivet göder en rad branscher<sup>7 8</sup> och bidrar även till ett flertal arbetstillfällen: i London arbetar så mycket som en tredjedel av den urbana arbetskraften på natten.<sup>9</sup>

“Nattlivet är en attraktion för Stockholm som Sveriges huvudstad—det är viktigt för kulturen.”

—**Nattklubbsarrangör och Manager**

Natten är också en viktig tid för *kulturell innovation och en hemvist för olika livsstilar, mångfald och gemenskaper*.<sup>10</sup> Nattlivet har, i generationer, varit en viktig social infrastruktur för dem som saknat tillgång till andra mötesplatser och kan fylla många funktioner för de som bor och verkar i staden.<sup>11 12 13 14</sup> Dessa platser kan fungera som “terapisessioner, mötesplatser, modetidningar, dejtingappar samt fosterfamiljer” och spela en slags improviserad “omsorgspolitik”<sup>15</sup>. Nattlivet kan skapa en unik känsla av tillhörighet för både nuvarande och potentiella invånare.

“Ljud i en stad är ett tecken på att något fungerar—och under Covid-19 har staden varit tyst. Kulturen har drabbats hårdast på grund av Covid-19-restriktionerna.”

—**Jonas Naddebo, Kultur- och Stadsmiljöborgarråd, Stockholms stad**

Nattlivet, som får sin kraft genom mänskliga möten och ur social närhet, har varit särskilt sårbart på grund av restriktionerna kopplade till Covid-19. I många städer har nattlivslokalerna, under pandemin, tillhört de som stängt först och öppnat sist, vilket har varit en svår balansgång för både nattklubbar och anställda. De har ofta fallit mellan stolarna, eftersom stödåtgärder kopplat till pandemin inte utformats med just denna bransch i åtanke.<sup>16</sup> Städer tillämpar ett “24-timmars perspektiv” i allt högre grad, när det kommer till stadsplanering<sup>17 18 19 20</sup>. Och det blir allt viktigare för städer att planera både för natt och dag.

Creative Footprint försöker inte bara att identifiera de viktigaste frågorna som uppstod under pandemin, man vill, på grund av stadsutvecklingsmönster, politik och urban samhällsdynamik, även uppmärksamma andra utmaningar som Stockholms nattliv står inför. I den här rapporten ges en översikt över Creative Footprints metodik, följt av en analys av resultaten, samt ett flertal rekommendationer och förslag på möjligt arbete framåt. Sammantaget skall dessa ge ett antal verktyg till både beslutsfattare och nattlivets intressenter för att bygga en mer pulserande och hållbar huvudstad.

## 1.1 STADSPROFIL: STOCKHOLM

Sveriges huvudstad, Stockholm, är en av de snabbast växande stadsregionerna i Europa.<sup>21</sup> Fler människor väljer att flytta till staden än någonsin tidigare, och befolkningen förväntas att öka till en miljon invånare år 2024. Även Stockholms kulturella och kreativa näringar förutspås att växa i samma

takt. År 2018 sysselsatte denna typ av näringar 64 000 arbetstagare i Stockholm, och stod för 217 miljarder kronor i årlig omsättning.<sup>22</sup> Denna siffra inkluderar olika sektorer inom musik, design och radio.



FIGUR 1: KARTA SOM VISAR GRÄNSERNA FÖR STOCKHOLMS KOMMUNS 13 STADSDELAR

# AVSNITT II: METODIK



## 2.0 VAD CREATIVE FOOTPRINTS METODIK INNEBÄR

Creative Footprints metodik utvecklades ursprungligen 2017 av Lutz Leichsenring i samarbete med professorer vid Harvard University. Den vidareutvecklades i samarbete med andra ledande akademiker och yrkesverksamma inom stadsplanering på PennPraxis vid University of Pennsylvania.

Under 2021 använde Creative Footprint sin metodik för att studera Stockholms musik- och nattlivsscen. Creative Footprint kombinerar kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder som ger en lägesbild av en stads kreativa och kulturella nattinfrastruktur. Den lyfter även fram utmaningar och möjligheter som stadens musik- och nattliv står inför.

## 2.1 PROJEKTETS TIDSLINJE OCH FORSKNINGSFASER

Creative Footprints dataanalytiker och forskare har, under perioden juli—november 2021, studerat de viktigaste karaktärsdragen hos Stockholms kreativa och kulturella nattinfrastruktur. De har även, under samma period, studerat vilka utmaningar och möjligheter stadens musik- och nattlivsscen har.

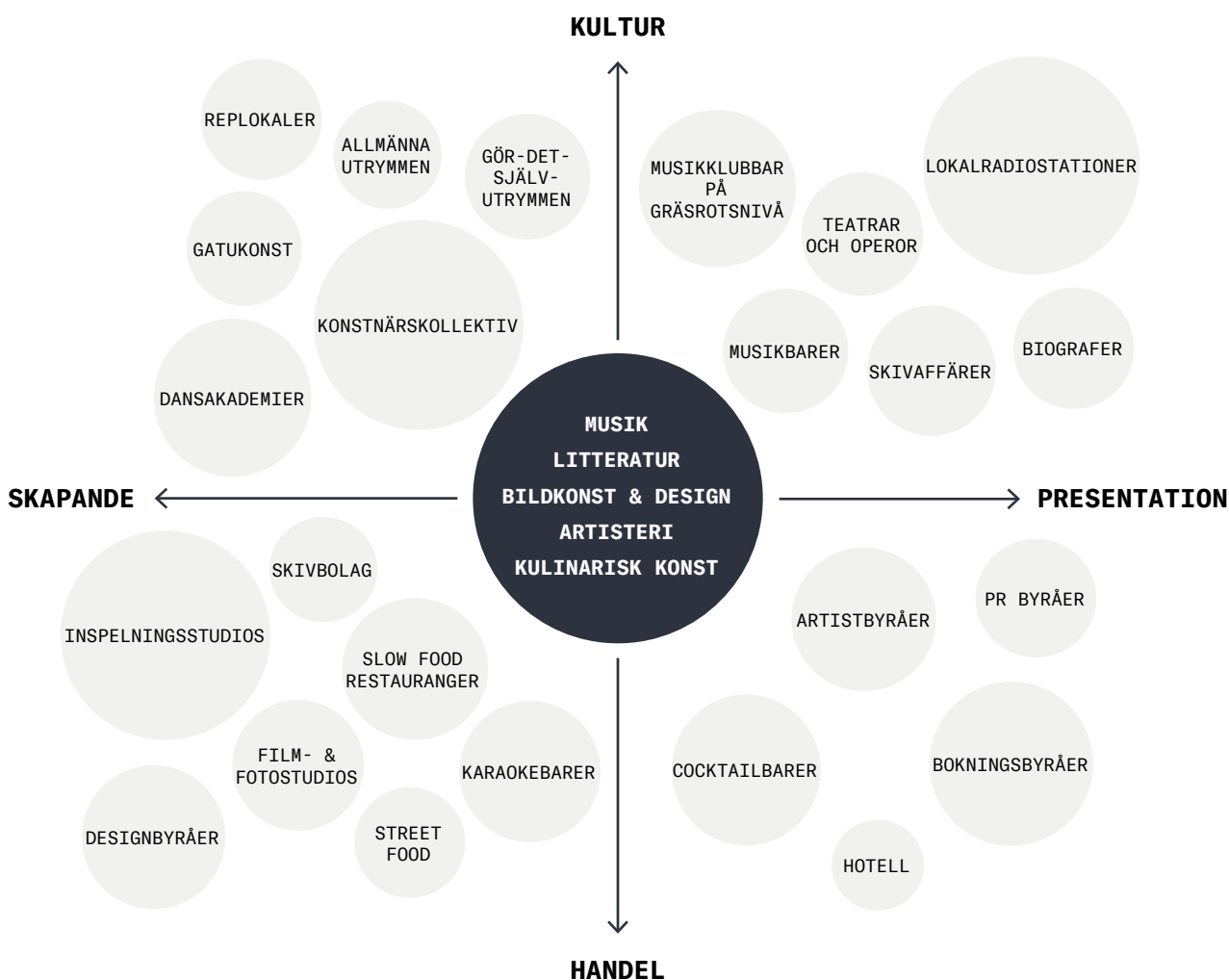
## 2.2 VARFÖR MUSIK- OCH NATTLIVSLOKALER?

Creative Footprint fokuserar på musik- och nattlivslokaler, eftersom nattlivet kräver fysiska rum för att blomstra—och eftersom allt fler av dessa platser, som är värdar för eller skapar kulturell aktivitet, är hotade i städerna. Genom att kartlägga och bedöma nattlivet ges en inblick i vilket skick en stads kulturella och nattliga ekosystem befinner sig i.

Nattlivets olika platser främjar utbytet av idéer, värderingar samt synsätt mellan olika personer, gemenskaper och sammanhang. Genom detta utbyte kan sociala, kulturella samt politiska skillnader överbryggas, mellan de personer och gemenskaper som utgör en stads struktur. Musik- och

nattlivslokalerna är de fysiska platserna som utgör den kreativa och kulturella nattliga infrastrukturen i Stockholm och är viktiga hörnstenar i stadens nattekonomi. De spelar en avgörande roll, för såväl stockholmare som besökare, när stadslivet formas efter mörkrets inbrott.

Creative Footprint betonar att platser för nattlivet är tvärdisciplinella. De främjar kulturell innovation inom en rad olika områden från musik, visuell konst, mode, dans, film och design—till kulturarv. Nattlivet är kärnan i den kreativa aktivitet som påverkar och genererar annan relaterad social, ekonomisk samt kulturell sysselsättning i staden:



FIGUR 2: EN GRAFISK VISUALISERING AV HUR EKOSYSTEMET NATTETID ÖVER OLIKA DISCIPLINER PÅVERKAS AV KONSTNÄRLIGA UTTRYCKSFORMER

## Definitionen av en “musik- och nattlivslokal” enligt Creative Footprints metodik

Musik- och nattlivslokaler definieras som; lokaler med ett regelbundet musikprogram, som marknadsförs offentligt, och som står värdar till minst **ett musikevenemang per månad**. Vår undersökning inkluderar alla typer av lokaler; från renodlade spelställen, konserthus och diskotek, till restauranger som regelbundet arrangerar musikrelaterade evenemang. Creative Footprints metodik omfattar inte, vilket även bör noteras; privata lokaler som endast är öppna för inbjudna gäster, och som arrangerar privata evenemang (till exempel födelsedagsfester eller bröllop).

## Vad är skillnaden mellan *nattliv* och *nattekonomi*?

Creative Footprint definierar **nattlivet** som den *sociala och kreativa kulturen som traditionellt sett uttrycks och upplevs på natten*. Den skapas av ett brett spektrum av kreatörer, stödjande aktörer, berörda parter samt konsumenter som tillsammans bidrar till **nattlivet**. Dessa individer är en del av nattekonomin som omfattar alla verksamheter, företag och arbetstagare som är verksamma på natten inom nattliv, hotell, restaurang och nöje, nattskiftsarbetare, nattliga transporter, handel med mera. Creative Footprint fokuserar även i hög grad på nattliv av- och för **den del av scenen utgörs av gräsrotsinitiativ**. Det inkluderar ungdomar och marginaliserade grupper, samt icke-kommersiell eller informell verksamhet, som tenderar att vara särskilt betydelsefulla miljöer vad gäller innovation, samverkan och experimenterande och en essentiell del av detta ekosystem.

## 2.3 VAD CREATIVE FOOTPRINTS SAMMANSATTA POÄNG INNEBÄR

Creative Footprint använder 15 olika kriterier i tre kategorier (*Framework Conditions*, *Space* samt *Community and Content*) för att undersöka den nattliga kreativa och kulturella infrastrukturen i en stad. De intervjuade personerna och deltagarna

i fokusgrupperna fick, för att utvärdera en kreativ plats, svara på specifika påståenden med hjälp av en psykometrisk skala (“Likertskalans”). Den indikerar hur mycket de instämmer eller inte instämmer, och hur giltigt ett påstående är för staden.

FRAMEWORK CONDITIONS	COMMUNITY AND CONTENT	SPACE
<p><b>Framework Conditions</b> definition: de sammanlänkade villkoren som påverkar konstnärlig, kulturell samt övrig aktivitet nattetid. Detta omfattar:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• relevanta lagar, förordningar och riktlinjer,</li> <li>• relationer mellan kulturella aktörer och beslutsfattare,</li> <li>• vilken typ av finansiering och stödjande infrastruktur som finns tillgänglig, samt</li> <li>• tillgång till offentliga och privata rum för kulturella program samt aktiviteter.</li> </ul>	<p><b>Community and Content</b> definition: de sammanlänkade faktorerna som omger det kulturella värdet av den kreativa samt kulturella infrastrukturen i staden. Det rör sig om;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• hur aktörer marknadsför sig,</li> <li>• om de möjliggör tvärdisciplinella konstnärliga format,</li> <li>• hur gemenskapsorienterade de är,</li> <li>• om lokalerna och arenorna lägger vikt på originellt kreativt utbud, samt</li> <li>• om de främjar experimentella konstnärliga format.</li> </ul>	<p><b>Space</b> definition: de sammanlänkade faktorerna som rör de interna och externa fysiska förhållandena kring den kreativa och kulturella nattliga infrastrukturen i staden. Detta omfattar;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• storleken på lokalerna,</li> <li>• hur väl anslutna de är till närliggande knutpunkter för transport,</li> <li>• hur länge lokalerna och arenorna har funnits,</li> <li>• deras multifunktionalitet, samt</li> <li>• deras rykte.</li> </ul>

FRAMEWORK CONDITIONS	COMMUNITY AND CONTENT	SPACE
<p><b>Kollektivtrafik på natten</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Är stadens kollektivtrafik tillgänglig, i hög utsträckning, efter midnatt? Är de främsta hotspotsen för nattlivet lätta att nå, och har de goda förbindelser? Är kollektivtrafiken ekonomiskt överkomlig för artister och publik?</li> </ul>	<p><b>Marknadsföring</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Är marknadsföringen och annonseringen för detta ställe inriktad på konstnärligt innehåll (artister, lineups, föreställningar)? Är musiker och musikutbud den främsta anledning till att personer besöker dessa lokaler, och om inte, vad innebär då till exempel ett gastronomiskt utbud?</li> </ul>	<p><b>Storlek på lokaler</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Hur stor yta, mätt i m<sup>2</sup>, används för musikevenemang samt uppträdanden i lokalen? (1 person = 1m<sup>2</sup>)</li> </ul>
<p><b>Generell finansiering av musik och nattlivet</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Erbjuder det offentliga bidrag till den kulturella infrastrukturen (såsom replokaler, festivaler eller musiklokaler)? Finns det tillräckliga statliga bidrag för konstnärer och artister (t. ex. konstnärsresidenser, bidrag till musikalbum eller reseersättningar)?</li> </ul>	<p><b>Multifunktionalitet</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Medför lokalens design att multifunktionella aktiviteter tillåts? Erbjuder lokalen evenemang för olika konstformer (t. ex. visuell konst eller scenkonst och paneldebatter eller filmvisningar)?</li> </ul>	<p><b>Förekomst av fotgängare</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Är lokalen tillgänglig för fotgängare, med hjälp av kollektivtrafik eller annan transport?</li> </ul>
<p><b>Generell policy och förordning</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vad gäller stadens förvaltning samt de brottsbekämpande myndigheterna; använder de sina befogenheter till att reglera branschen för musikevenemang? (Är t. ex. 24-timmars evenemang tillåtna?) Hur övervakar de brottsbekämpande myndigheterna musikevenemang (utan att införa stora razzior eller polisinsatser)?</li> </ul>	<p><b>Samhällsfokus</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Är lokalen en konsekvent och regelbunden plattform för en nischad genré, samt en scen för nya artister? Är den känd som ett inkluderande rum för HBTQ+-artister och publik? Är den en mötesplats för vissa marginaliserade och underrepresenterade grupper, scener samt miljöer? Eller är den en populär plats för det lokala grannskapet att umgås i?</li> </ul>	<p><b>Antal år i drift</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Under hur lång tid får kreativ användning ske? (Finns det en blandning av äldre och nyetablerade aktörer)</li> </ul>
<p><b>Tillgång till lokala politiker och beslutsfattare</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vad gäller nattekonomin; är det lätt att få kontakt med lokala politiker och beslutsfattare? Finns det en musikrepresentant/förening/nattborgmästare som för en dialog med stadens tjänstemän? Och bygger hen broar till konstnärer samt artister? Har staden en öppen och samarbetsinriktad strategi, när det kommer till problemlösning?</li> </ul>	<p><b>Kreativ produktion</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Spelar artisterna på denna lokal livesets och/eller originalverk? Och spelas deras framträdande på en hög konstnärlig nivå om de är dj:ar?</li> </ul>	<p><b>Rummens multifunktionalitet</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Hur multifunktionella är rummen för nattlivet? Erbjuder de flera användningsmöjligheter, program för olika målgrupper samt tillgång både på dagen och natten?</li> </ul>
<p><b>Kultur i det offentliga på natten</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Har stadens administration en öppen inställning till musikevenemang på offentliga platser? Är offentliga platser lättillgängliga för evenemang från lokala musikarrangörer? Är det enkelt och ekonomiskt överkomligt att hyra en offentlig lokal? Är det enkelt och ekonomiskt överkomligt att få tillstånd till att arrangera ett musikevenemang i ett offentligt rum?</li> </ul>	<p><b>Innovation</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Är en viss lokal en plattform för nya samt kulturella innovativa trender, sounds och konstformer (i jämförelse med andra musik- och nattlivslokaler i staden)? Är den en plats för nischade genrer och kulturellt innovativa artister, samt extraordinära evenemangskoncept?</li> </ul>	<p><b>Rykte</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Synlig- och tillgängliggör sig nattlivsrummen, via sociala medier samt andra kanaler? Hur mycket engagerar de sig för sin publik och staden?</li> </ul>



# AVSNITT III: EN PRESENTATION AV STOCKHOLMS CREATIVE FOOTPRINT-POÄNGS



## 3.0 EN PRESENTATION AV STOCKHOLMS CREATIVE FOOTPRINT-POÄNG

En stads nattliga ekosystem består av ett komplext samspel mellan fysisk infrastruktur ("hårdvara"), dess ramverk ("mjukvara")<sup>23</sup> samt dess humankapital och kompetenspool. Tillsammans kan alla delar av detta ekosystem (*en rad olika musik- och nattlivslokaler, lokala skivbolag, ljudtekniker, unga nykomlingar, olika platser samt policyer som möjliggör experimenterande*) antingen främja eller hindra nattliga och kulturella aktiviteter i en stad. Creative Footprint avser att, genom sina resultat, både identifiera dessa enskilda faktorer, och ge en översikt av helheten.

Man kan, i korta drag, konstatera att Stockholms totalpoäng ligger på samma nivå som Tokyos, men på en lägre nivå än New Yorks och Berlins. Stockholms högre poäng för kategorin *Space*, balanseras av en jämförelsevis lägre poäng för kategorierna *Community and Content* samt *Framework Conditions*. Dessa slutsatser tyder på både möjligheter och utmaningar i staden. Projektet visar, i likhet med de andra städer som undersökts av forskningen, på ett *positivt* samband mellan täthet av lokaler, god kollektivtrafikförsörjning antal unga vuxna i området och hyreskostnad.

Dock så råder ett omvänt förhållande mellan konstnärligt experimenterande och hyreskostnader. Detta tyder på att den höga kostnaden, kopplad till områden med hög täthet av lokaler, kollektivtrafik och unga vuxna, förhindrar konstnärliga risker.

### Andra viktiga resultat:

- Undersökningen identifierar musik- och nattlivslokaler i sex av Stockholms 13 stadsdelar, med den högsta tätheten på Norrmalm och Södermalm.
- Elva lokaler stängde ner under pandemin. Det går dock inte att identifiera ett tydligt mönster, kopplat till lokalernas läge eller typ, som orsak till nedstängningen.
- Stockholm har lägst ranking, bland CFP: s undersökta städer, i kategorin konstnärlighet. Men staden har en högre poäng för kategorin multifunktionella platser, och en högre

frekvens multifunktionella platser än andra städer.

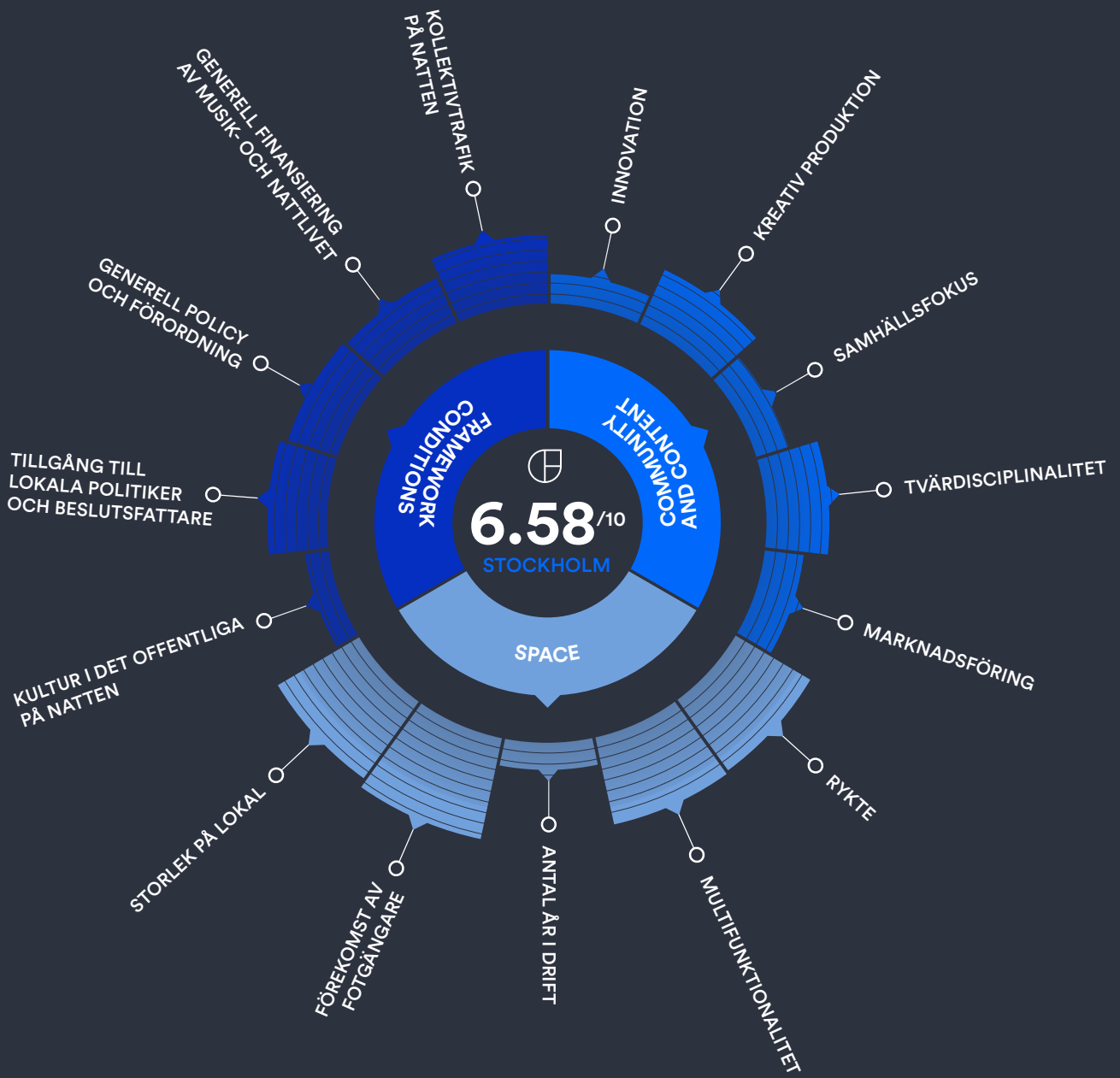
- Två viktiga faktorer, som påverkar Stockholms nattlivsklimat rent generellt, anses vara höga kostnader för hyror och lokaldrift, samt ett restriktivt klimat vad gäller tillstånd. Dessutom har kravet på matservering för att få alkoholtillstånd, en betydande inverkan på vilka typer av uteställen som kan existera i staden.

Undersökningens deltagare hyllar stadens energi och mångfald och den potential som finns för en pulserande och hållbar nattlivsscen men påtalar utmaningar i form av:

- höga driftkostnader,
- ett restriktivt licens- och tillståndsklimat,
- systematiska former av social marginalisering, och
- ett obalanserat förhållande vad gäller storleken och kapaciteten mellan Stockholms nuvarande scener och lokaler (en så kallad obalanserad *venue ladder* som begränsar de möjligheter artister, arrangörer och blivande operatörer har i starten av sina karriärer.

Följande avsnitt ger, inledningsvis, en översikt över Creative Footprints forskningsresultat och kvantitativa poäng. Därefter följer en mer ingående beskrivning av de kvantitativa och kvalitativa resultaten i de tre kategorierna *Framework Conditions*, *Space* samt *Community and Content*.

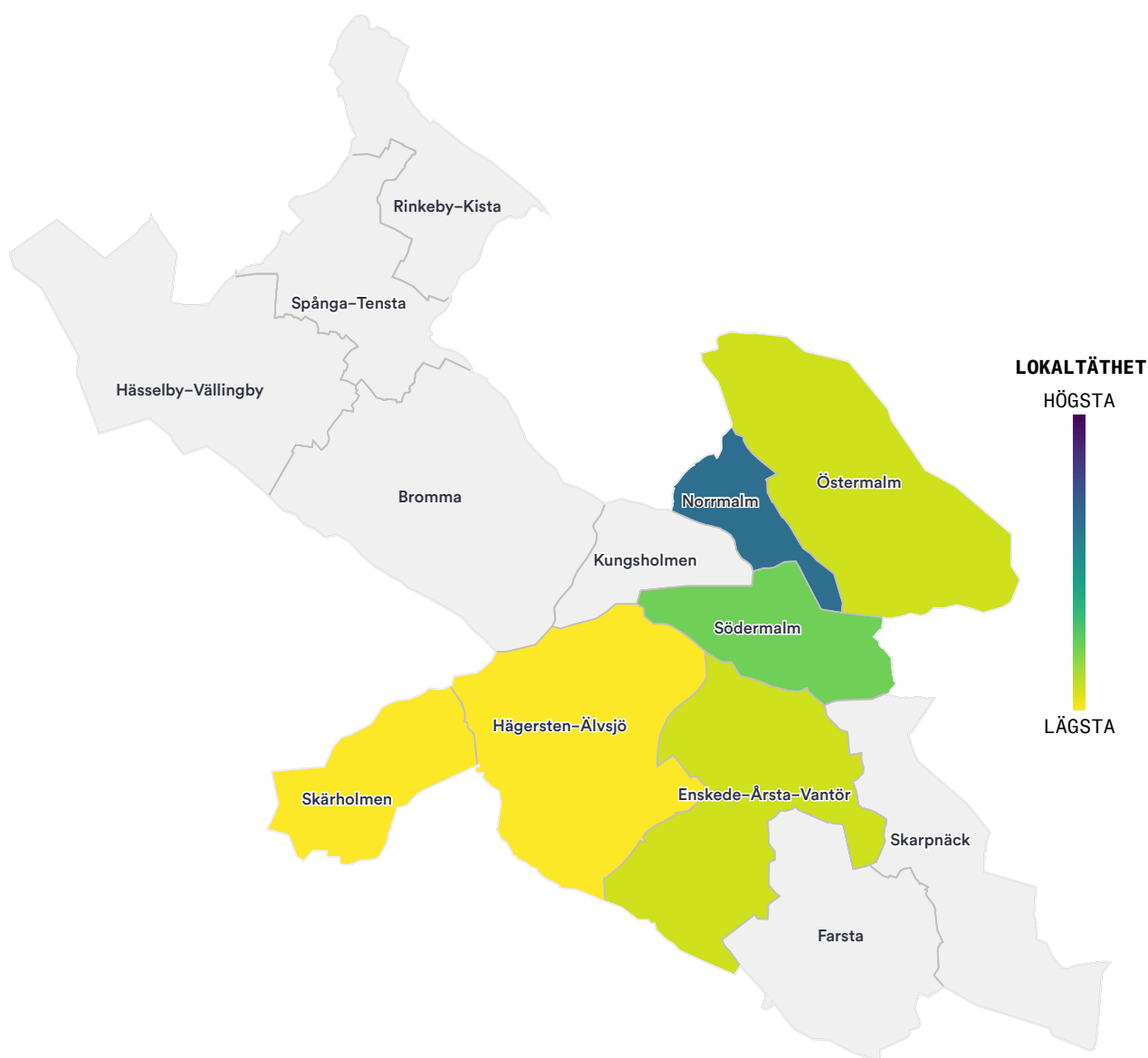
# 3.1 TOTALPOÄNGEN



FIGUR 3: GRAFIKEN VISAR FÖRDELNINGEN AV STOCKHOLMS CREATIVE FOOTPRINT-POÄNG

FRAMEWORK CONDITIONS	COMMUNITY AND CONTENT	SPACE
Kollektivtrafik på natten: 6.61/10.00	Marknadsföring: <u>3.83</u> /10.00	Storlek på lokal <u>9.09</u> /10.00
Generell finansiering av musik- och nattliv: 4.83/10.00	Tvärdisciplinalitet: 6.00/10.00	Förekomst av fotgängare: <u>9.85</u> /10.00
Generell policy och förordning: 5.17/10.00	Samhällsfokus: <u>3.32</u> /10.00	Antal år i drift: <u>2.54</u> /10.00
Tillgång till lokala politiker och beslutsfattare: 5.71/10.00	Kreativ produktion: 5.75/10.00	Multifunktionalitet: <u>8.40</u> /10.00
Kultur i det offentliga på natten: <u>2.40</u> /10.00	Innovation: <u>2.88</u> /10.00	Rykte: <u>8.36</u> /10.00

## LOKALTÄTHET STOCKHOLM, 2021



FIGUR 4: KARTAN VISAR TÄTHETEN AV MUSIK- OCH NATTLIVSLOKALER I STOCKHOLMS 13 STADSDELAR

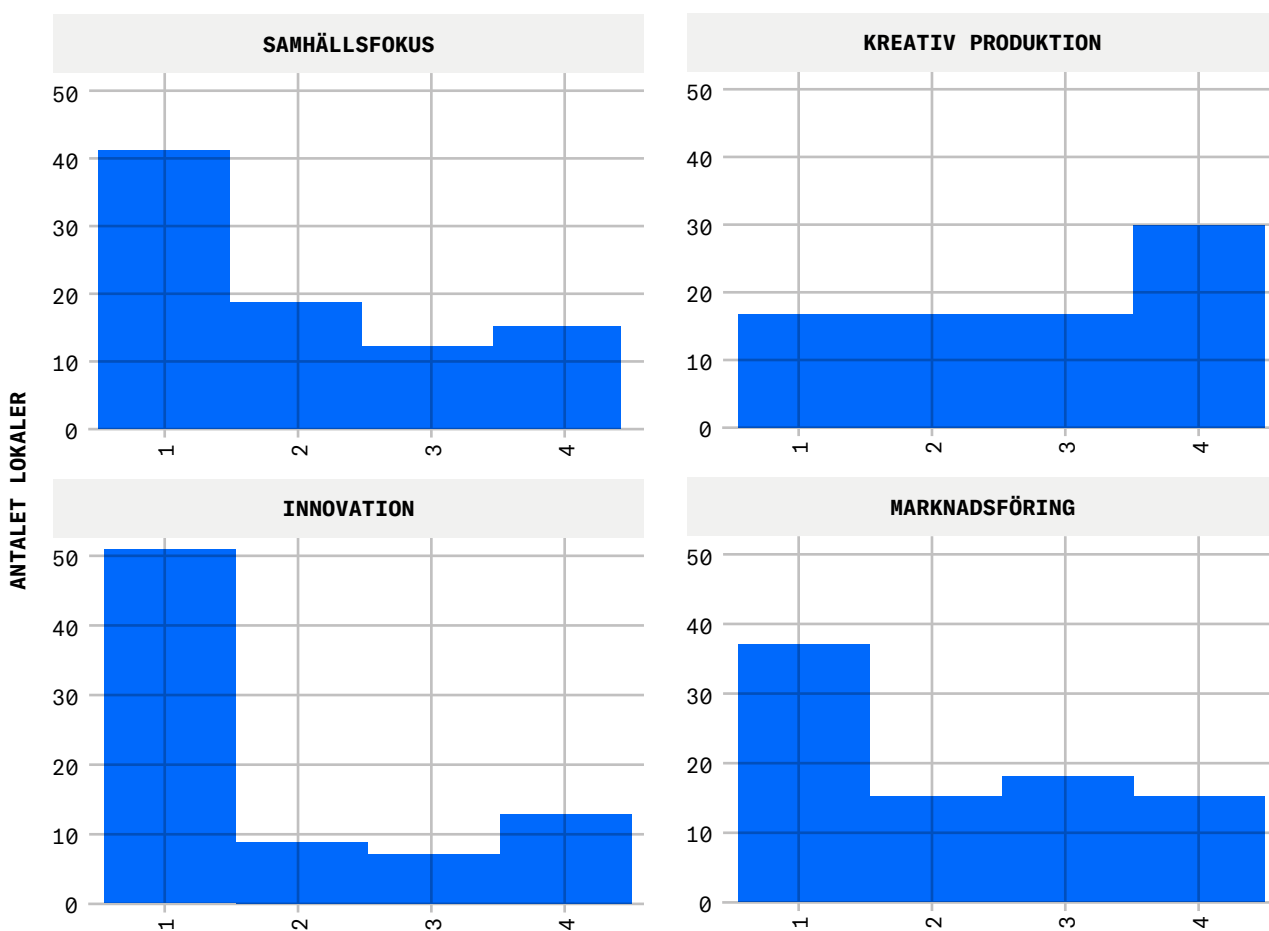
Stockholms musik- och nattlivslokaler är, i stort sett, placerade i centrala områden som gynnas av ett stort flöde av människor och god tillgång till kollektivtrafik. Två tredjedelar av lokalerna är medelstora. Det ger driftsfördelar, eftersom de är tillräckligt stora för att generera intäkter till artister, samt tillräckligt små för att även erbjuda en plattform till nya artister. Dock så har Stockholm fortfarande potential för lokaler i storleksordningen 500-1 000 m<sup>2</sup>. Stockholms nattlivsaktörer förstår också hur de ska nå sin publik via sociala medier, vilket påverkar det allmänna ryktet och ökar stadens attraktivitet. Stockholms nattlivsaktörer kan bedriva en flexibel och multifunktionell verksamhet, samt erbjuda dansarrangemang, livekonserter, utställningar, litteraturarrangemang och workshops eller servering av mat.

Stockholms musiklokaler tenderar att ha existerat i många år. Nya initiativ, från nya spelställen och nya aktörer är mindre vanligt förekommande. Detta kan leda till en marknad där etablerade arrangörer och spelställen dominerar utan någon "väg in" för nya aktörer. När Stockholms nattklubbar och livescener marknadsför sig själva, verkar de inte i första hand göra detta genom annonser om lineups och liveartister, vilket kan tyda på att stockholmsspubliken styrs av musikutbudet i en mindre utsträckning, när de går ut.

Platser för nattliv är konstnärliga laboratorier, där kulturell innovation äger rum. Dessa platser blir särskilt värdefulla när de också främjar mångfald. Däremot, enligt vad som framgår i figur 5 nedan, får Stockholms musiklokaler mycket låga poäng inom "Innovation" och "Samhällsfokus". Detta antyder att lokalerna sannolikt snarare riktar sig till en bred publik, än fokuserar på specifika grupper och tar risker genom att experimentera med nya sound eller tvärdisciplinella konstprojekt.

## DISTRIBUTION OF PROGRAMMING VARIABLES

1 IS LOWEST RANKING



FIGUR 5: DIAGRAMET VISAR DISTRIBUTIONEN AV PROGRAMVARIABLER

## 3.2 ATT JÄMFÖRA BERLIN, NEW YORK OCH TOKYO MED STOCKHOLM

STOCKHOLM 2021	BERLIN 2017	NEW YORK 2018	TOKYO 2019
6.58/10.00	8.02/10.00	7.29/10.00	6.51/10.00

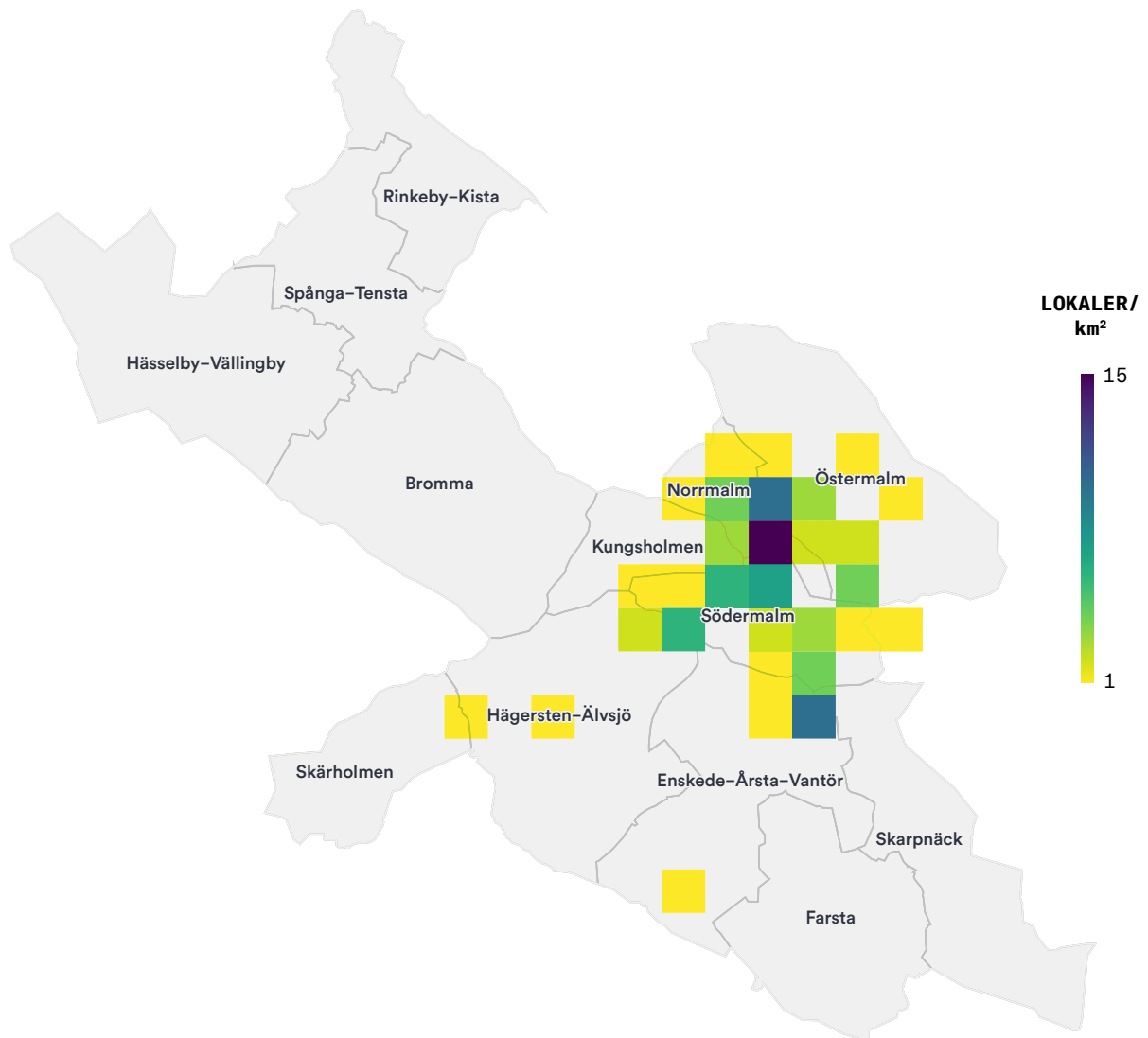
Stockholms Creative Footprint-poäng uppnår 6.58/10.00. Om man jämför Stockholms totalpoäng, med tidigare Creative Footprint-undersökningar i Berlin 2017, New York 2018 samt Tokyo 2019, kan man konstatera att den svenska huvudstaden inte når upp till New Yorks poäng på 7.29/10.00. Den ligger precis över Tokyos på 6.51/10.00.

	FRAMEWORK CONDITIONS	COMMUNITY AND CONTENT	SPACE
STOCKHOLM 2021	5.06/10.00	6.27/10.00	8.40/10.00
BERLIN 2017	8.82/10.00	6.75/10.00	8.49/10.00
NEW YORK 2018	6.35/10.00	6.92/10.00	8.59/10.00
TOKYO 2019	4.48/10.00	6.96/10.00	8.08/10.00

Creative Footprints analys av Stockholms kreativa och kulturella infrastruktur nattetid, visar att Stockholm (med en poäng på 5.06/10.00) presterar sämre än både Berlin och New York inom kategorin *Framework Conditions*. På samma sätt visar analysen av Stockholms nattklubbar och livescener, att Stockholm presterar sämst av alla fyra vad gäller kategorin *Community and Content* (med en poäng på 6.27/10.00). Anledningen är att det finns få nattklubbar och livescener med ett fokus på innovation och gemenskap. Stockholm presterade däremot mycket bra i kategorin *Space* (med en poäng på 8.40/10.00) tack vare de många medelstora multifunktionella lokalerna i staden med god tillgänglighet.

### 3.3 EN VISUALISERING AV DEN KREATIVA OCH KULTURELLA INFRASTRUKTUREN I STOCKHOLM UNDER NATTEN

#### LOKALTÄTHET STOCKHOLM, 2021



FIGUR 6: KARTAN VISAR TÄTHETEN AV NATTKLUBBAR OCH LIVESCENER I STOCKHOLM

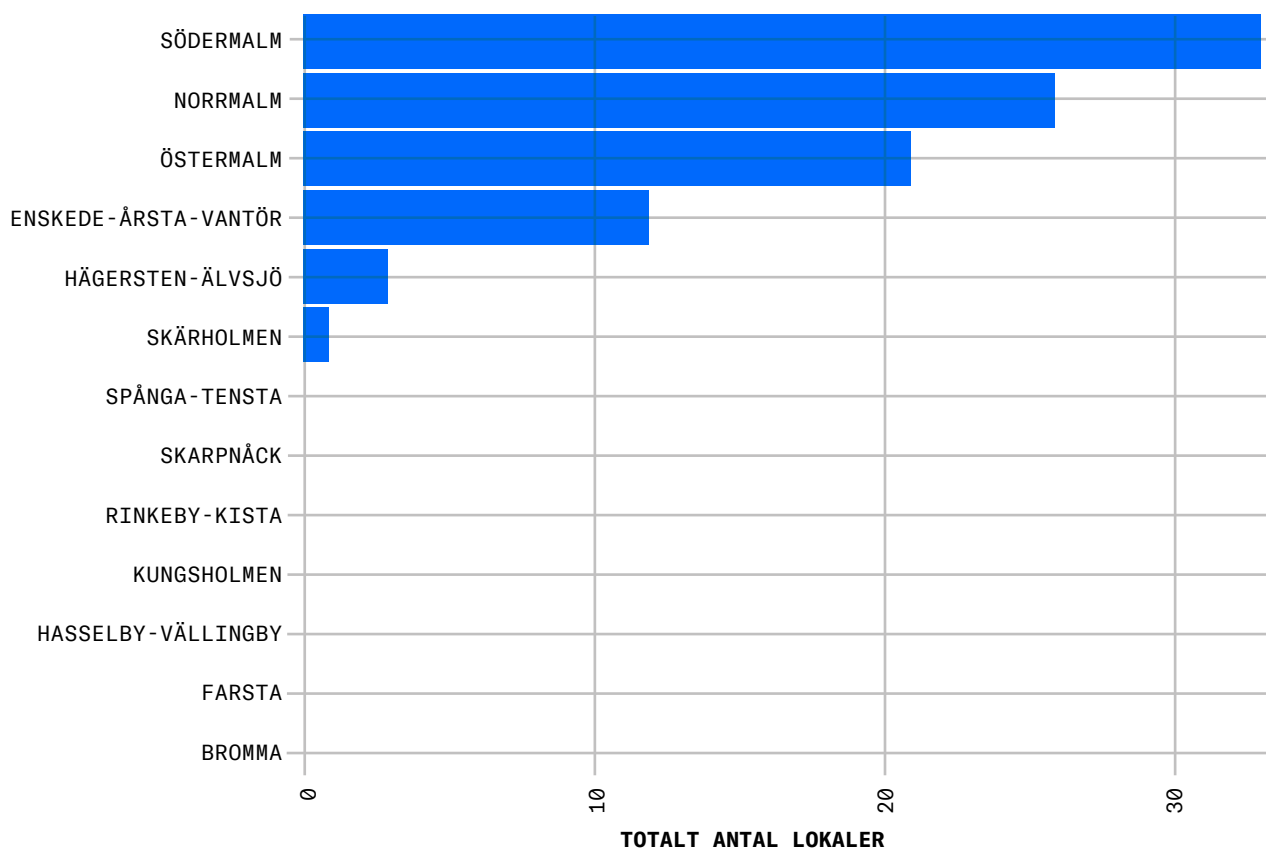
Den kreativa och kulturella infrastrukturen är koncentrerad till ett fåtal av stadens tretton stadsdelar. Vår forskning inkluderar totalt 102 nattklubbar och livescener\* i Stockholm. De ligger främst i de centrala och inre stadsdelarna Södermalm, Norrmalm, Östermalm samt Enskede-Årsta-Vantör. En liten handfull lokaler förekommer i de yttre stadsdelarna Hägersten-Älvsjö och Skärholmen.

(\* Anmärkning: Creative Footprints databas, över lokaler har sammanställts med hjälp av input från nattklubbs och nattlivsscenen i Stockholm, och med bästa tillgängliga data. Vi strävar efter att ge en så exakt uppskattning som möjligt. Vi är dock medvetna om att det alltid finns en liten risk för att nattklubbar och livescener saknas, på grund av förändringar över tid, synligheten eller deras status som "underground/svartklubbar eller -lokaler", eller på grund av att olika subgrupper inom nattlivet har olika vetskap om dessa lokaler.

## LOKALER PER STADSDEL

STOCKHOLM, 2021

SJU STADSDELAR HAR INGA RAPPORTERADE LOKALER



FIGUR 7: DIAGRAMMET VISAR ANTALET NATTKLUBBAR OCH LIVESCENER PER STADSDEL I STOCKHOLM

Det största antalet nattklubbar och livescener finns i stadsdelarna Södermalm, Norrmalm och Östermalm, som står för mer än 3/4 av det totala antalet undersökta klubbar i Stockholm. Sju av Stockholms 13 stadsdelar uppges inte ha några ställen alls.

### SÖDERMALM (33 lokaler)

Stadsdelen Södermalm har högst täthet av nattklubbar och livescener i Stockholm (33 totalt). Det tack vare det kluster av klubbar som ligger;

- i Gamla Stan,
- på och runt Hornsgatan och Götgatan,
- på Söder Mälärstrand, samt
- vid Skanstull.

### NORRMALM (26 lokaler)

Stadsdelen Norrmalm har Stockholms näst högsta täthet av nattklubbar och livescener (26 totalt). Det tack vare det kluster av klubbar, som ligger på de närliggande gatorna runt Kungsgatan och Sveavägen och som omger tunnelbanestationen Hötorget.

### ÖSTERMALM (21 lokaler)

Stadsdelen Östermalm kommer på plats tre, vad gäller tätheten av nattklubbar och livescener i Stockholm. Detta gäller särskilt på och runt Stureplan, samt på och runt den korsande Birger Jarls-gatan.

### ENSKEDE-ÅRSTA-VANTÖR (12 lokaler)

Stadsdelen Enskede-Årsta-Vantör kommer på fjärde plats, vad gäller tätheten av nattklubbar och livescener i Stockholm (tolv totalt). Mycket tack vare klustret av nattklubbar i Johanneshovs Slakthusområde.

### HÄGERSTEN-ÄLVSJÖ (3 lokaler)

Stadsdelen Hägersten-Älvsjö kommer på plats fem, vad gäller tätheten av nattklubbar och livescener i Stockholm (tre totalt). Dessa är spridda över hela stadsdelen.

### SKÄRHOLMEN (1 lokal)

I stadsdelen Skärholmen finns det en lokal belägen i Bredäng.



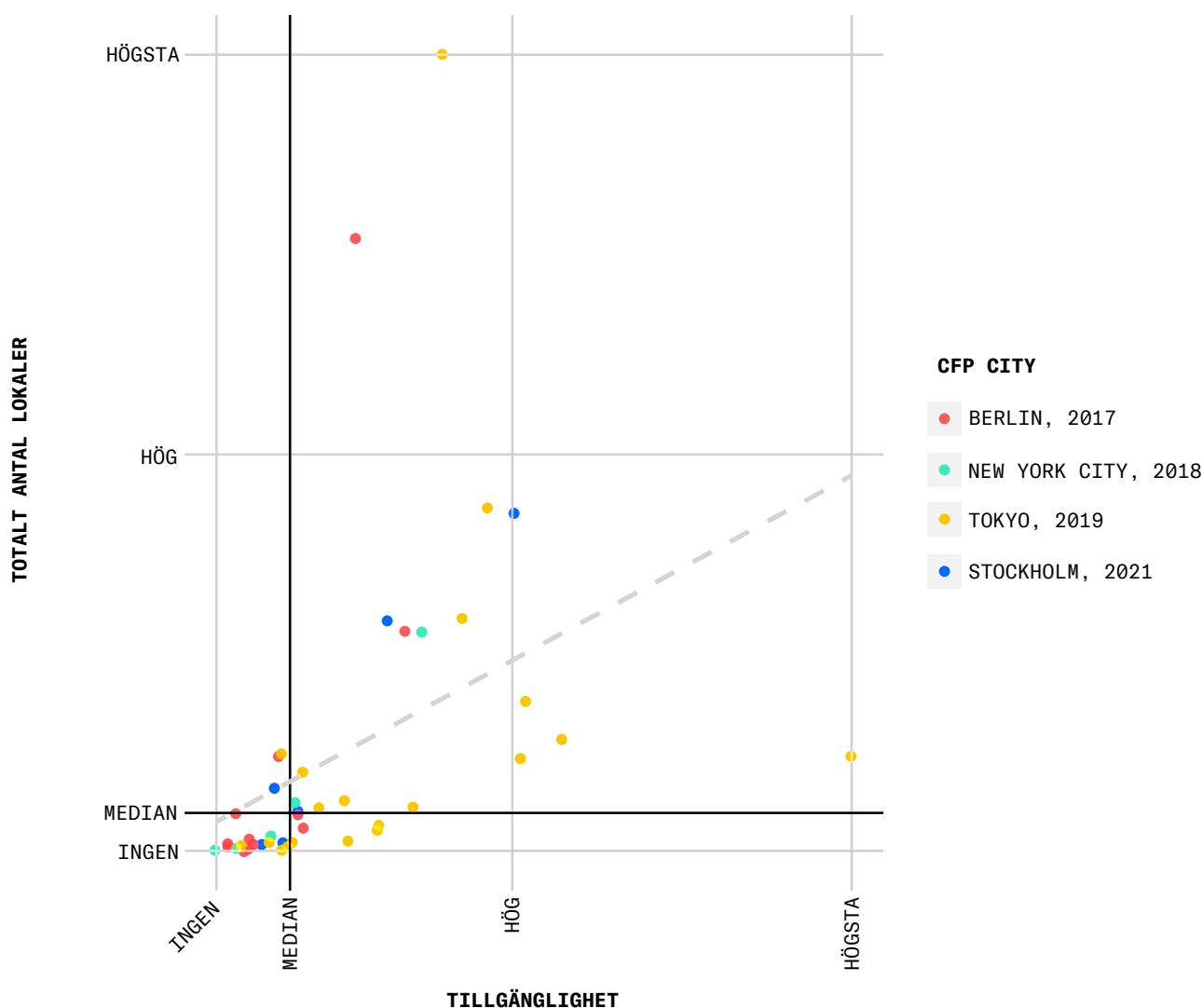
Nattklubbarnas och livescenernas placering och karaktär i staden återspeglar de ekonomiska krafter och regleringar som formar staden. De finns på de platser där de är a) tillåtna, b) tolererade, samt c) tillgängliga för sin publik. Lokalerna i Stockholm är koncentrerade enligt ett mönster som överensstämmer med observationer i Berlin, New York och Tokyo. Aktörer tvingas konkurrera om lokaler i dyra områden, och tycks även offra sitt

programutbud, för att kunna placera sig i närheten av stadens kollektivtrafik och handelsplatser.

Stockholm följer samma mönster som andra städer när det gäller lokalernas placering. Till exempel så finns det ett starkt samband mellan kollektivtrafikens täthet, och tätheten vad gäller antalet lokaler per stadsdel i alla fyra städer som CFP-projektet undersökt.

### LOKALTÄTHET OCH KOLLEKTIVTRAFIKENS KONCENTRATION HÄNGER IHOP

VARJE PUNKT REPRESENTERAR EN STAD, DEN STRECKADE LINJEN VISAR HUR TRENDEN PEKAR



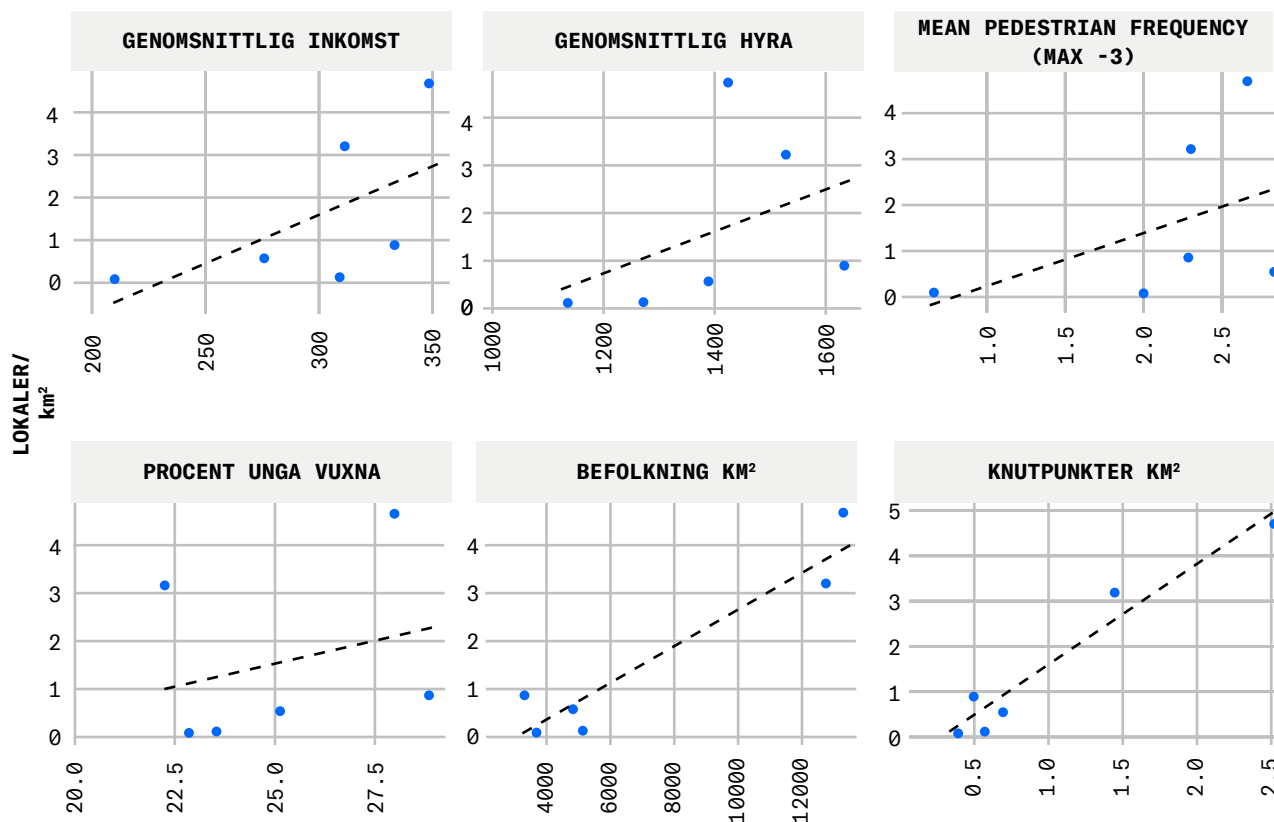
FIGUR 8: SPRIDNINGSDIAGRAMMEN VISAR EN POSITIV KORRELATION MELLAN LOKALTÄTHET OCH TILLGÄNGLIGHETEN MED KOLLEKTIVTRAFIKEN

# LOKALTÄTHETEN SOM EN FUNKTION AV URBANA VARIABLER

STOCKHOLM, 2021

VARJE PUNKT REPRESENTERAR EN AV DE SEX STADSDELARNA I STOCKHOLM SOM HAR LOKALER I UNDERSÖKNINGEN

DATA: CFP, STATISTIKDATABASEN.SCB.SE



FIGUR 9: DIAGRAMMEN VISAR SAMBANDET MELLAN DE EGENSKAPER STOCKHOLMS OLIKA STADSDELAR HAR OCH KONCENTRATION AV NATTKLUBBAR OCH LIVESCENER. LOKALTÄTHETEN KORRELERAR POSITIVT MED GENOMSNIITTSINKOMST, HYROR SAMT TÄTHET VAD GÄLLER ANTALET FOTGÄNGARE, ANTALET UNGA VUXNA OCH KOLLEKTIVTRAFIK

- Figuren ovan illustrerar sambanden, i varje område i Stockholm som har nattliv och livescener
- mellan lokaltäthet och medelinkomster och hyror,
- för tätheten avseende fotgängare och kollektivtrafiken, samt
- tätheten avseende unga vuxna.

Det finns, precis som i andra städer undersökta av CFP, ett *positivt* samband (som visas av de uppåtgående trendlinjerna) mellan antalet lokaler och faktorerna enligt punktlistan. Detta tyder på att man tenderar att lokalisera sig i områden med tillgänglig kollektivtrafik och bra gångvägar, samt nära sina publikmålgrupper. Dessa områden är dock eftertraktade även för andra användningsområden, och kan därför vara kostsamma, vilket skapar ytterligare utmaningar.

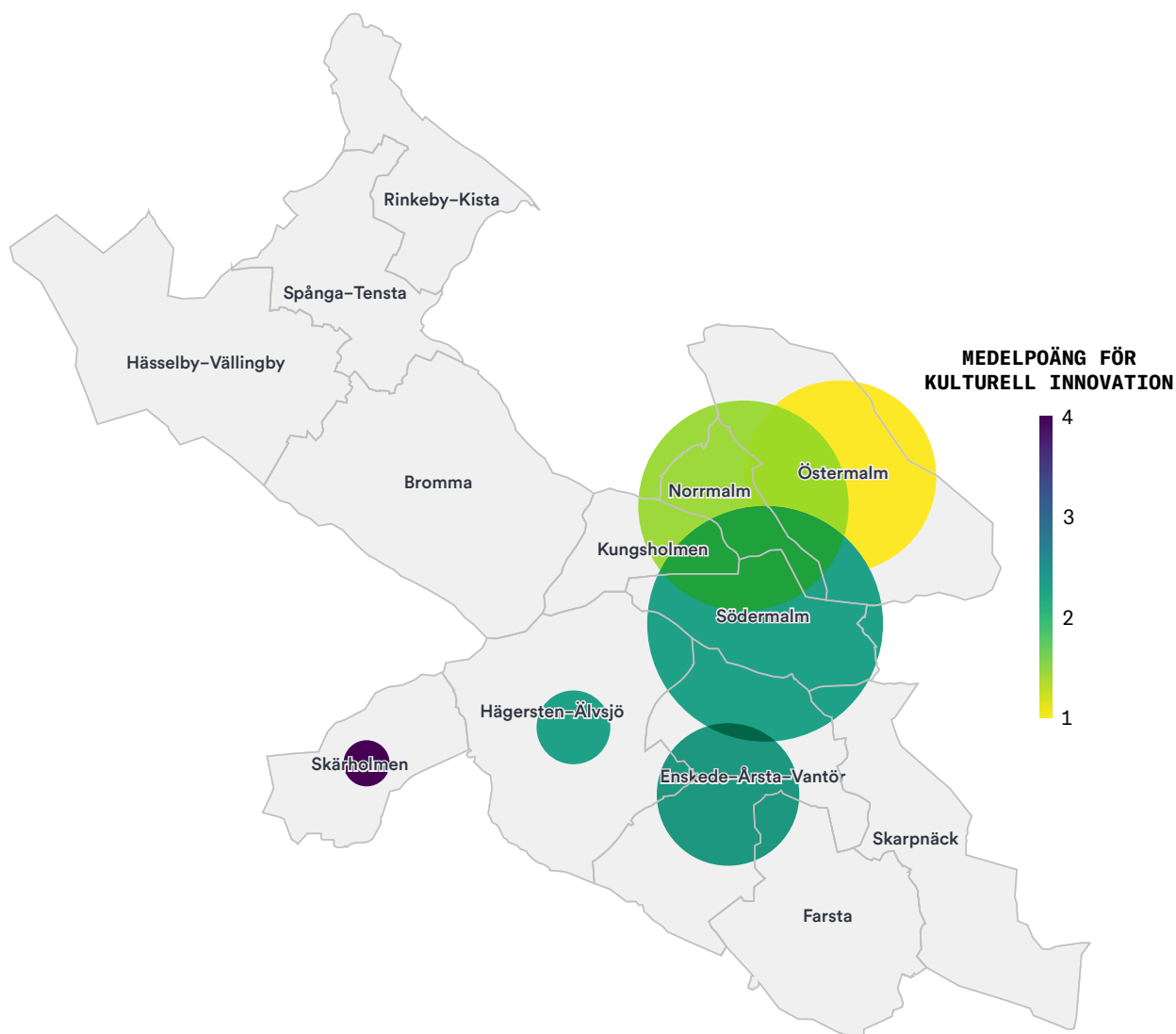
CREATIVE FOOTPRINT

# CREATIVE FOOTPRINT VENUES

STOCKHOLM, 2021

SYMBOLERNA REPRESENTERAR DET TOTALA ANTALET LOKALER PER STADSDEL. HÖGSTA = 33

DATA: CFP, STATISTIKDATABASEN.SCB.SE



FIGUR 10: KARTAN VISAR FÖRHÅLLET MELLAN DEN GEOGRAFISKA FÖRDELNINGEN OCH GENOMSNITTSPOÄNGEN, AVSEENDE DET INNOVATIVA UTBUDET FÖR STOCKHOLMS NATTKLUBBAR OCH LIVESCENER.

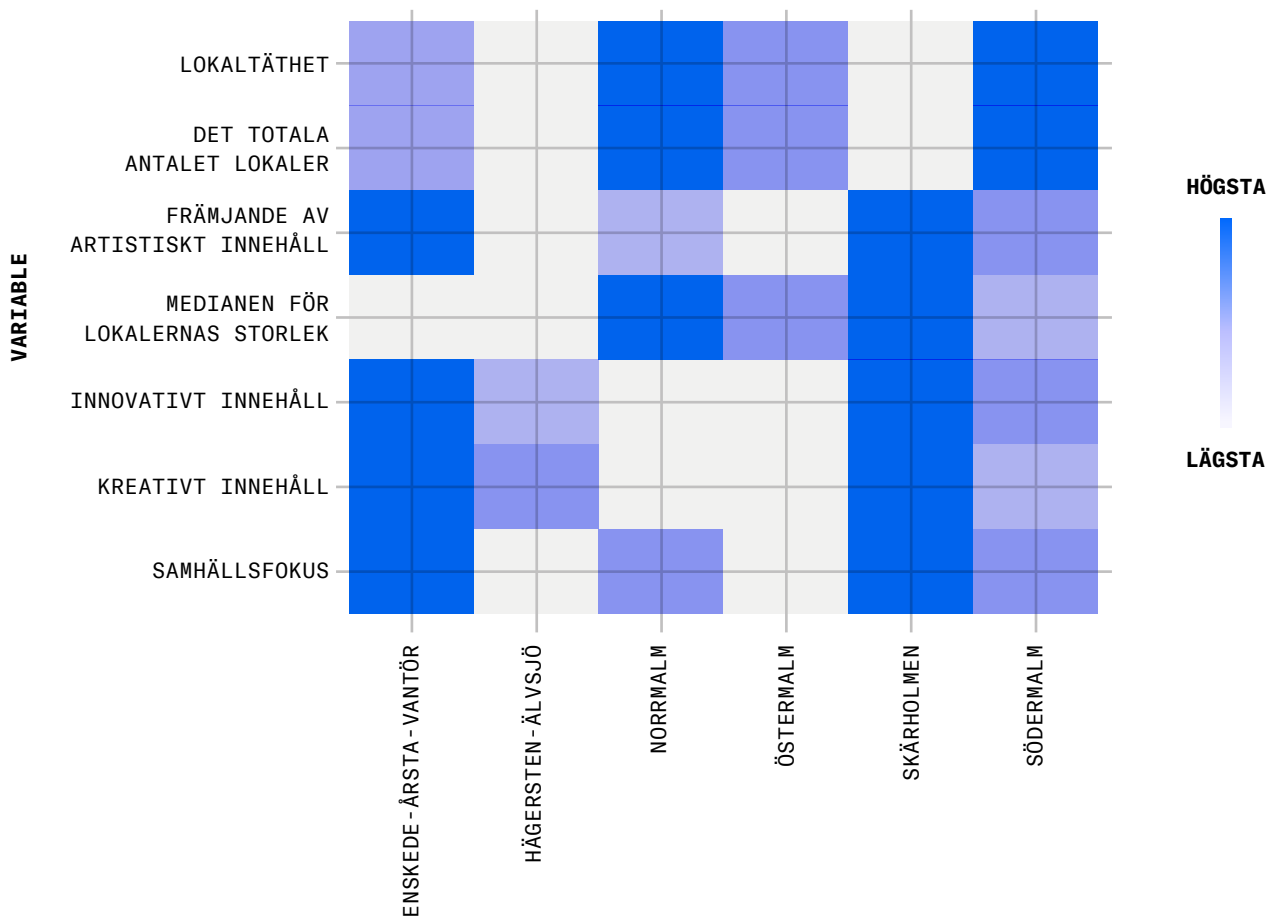
CREATIVE FOOTPRINT

Diagrammet ovan visar förhållandet mellan den geografiska fördelningen och genomsnittspoängen, avseende det innovativa utbudet för nattklubbar och livescener i Stockholm. Stadsdelen Skärholmen fick den högsta poängen (med 4 i medelvärde), medan stadsdelarna Södermalm, Enskede-Årsta-Vantör och Hägersten-Älvsjö följde strax därefter (med ett medelvärde mellan 2 och 3). Stadsdelen Östermalm presterade lägst (med 1 i medelvärde).

## KARAKTÄRSDRAGEN FÖR STADSDELARNAS LOKALER

STOCKHOLM, 2021

DET ÄR BARA STADSDELAR MED LOKALER SOM ÄR REPRESENTERADE I DIAGRAMMET  
SKÄRHOLMEN HAR BARA EN LOKAL I DIAGRAMMET



FIGUR 11: DIAGRAMMET VISAR LOKALERNAS EGENSKAPER PER STADSDEL

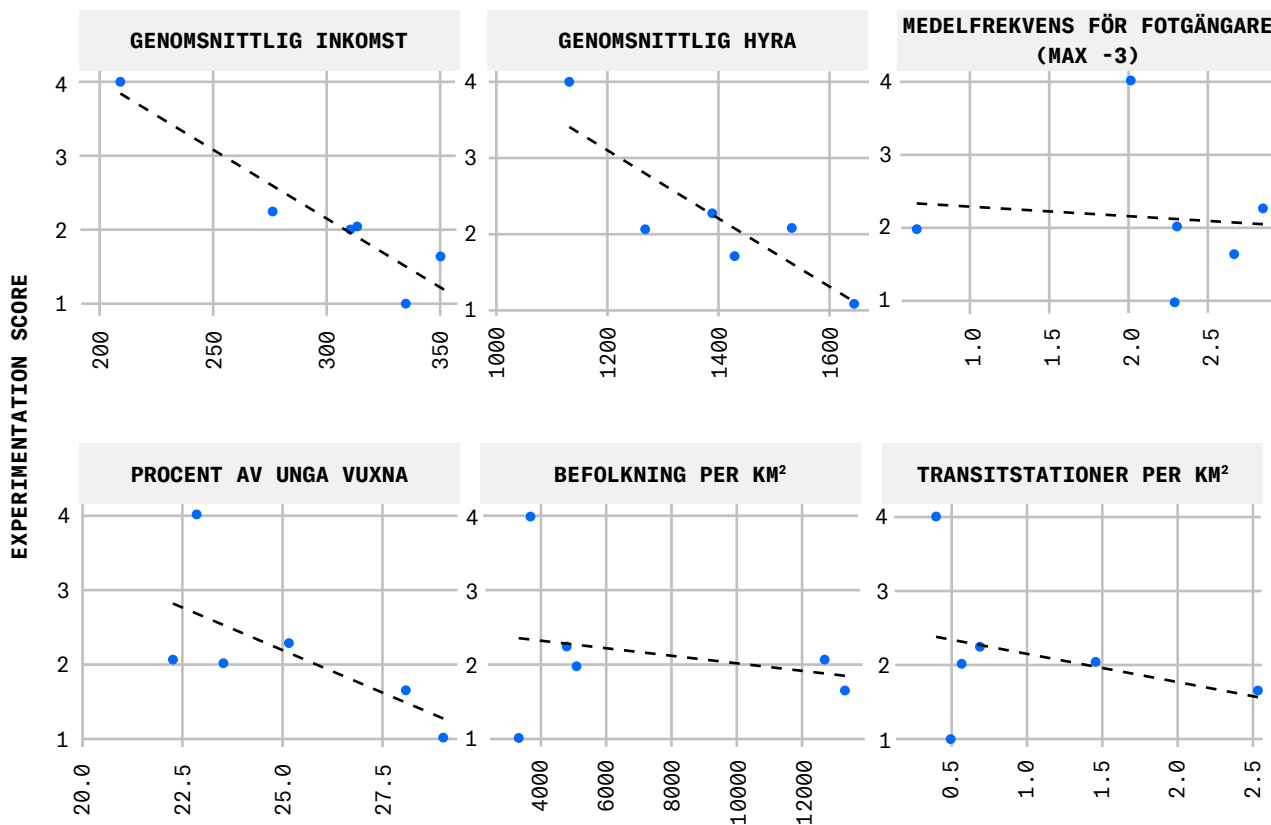
Heatmap-diagrammet i Figur 11 ger ytterligare insikter i samband som rör lokalernas egenskaper i olika stadsdelar. Det visar inte bara hur sambandet ser ut mellan mängden nattklubbar och livescener och det innovativa utbudet. Diagrammet visar även sambandet mellan lokaltäthet och innovativt utbud, samhällsfokus respektive kreativt utbud per stadsdel. De mörkblåa banden står för en högre poäng, medan de ljusblåa eller vita banden står för en lägre poäng. Anmärkningsvärt är att de mer centrala stadsdelarna får en lägre poäng, trots att de har en högre lokaltäthet. Trots att Enskede-Årsta-Vantör har färre lokaler (liksom Skärholmens enda lokal), får de en högre poäng när det kommer till innovativt utbud och samhällsfokus.

# INNOVATIV MEDELPOÄNG SOM EN FUNKTION AV URBANA VARIABLER

STOCKHOLM, 2021

VARJE PUNKT REPRESENTERAR EN AV DE SEX STADSDELARNA I STOCKHOLM SOM HAR LOKALER I UNDERSÖKNINGEN

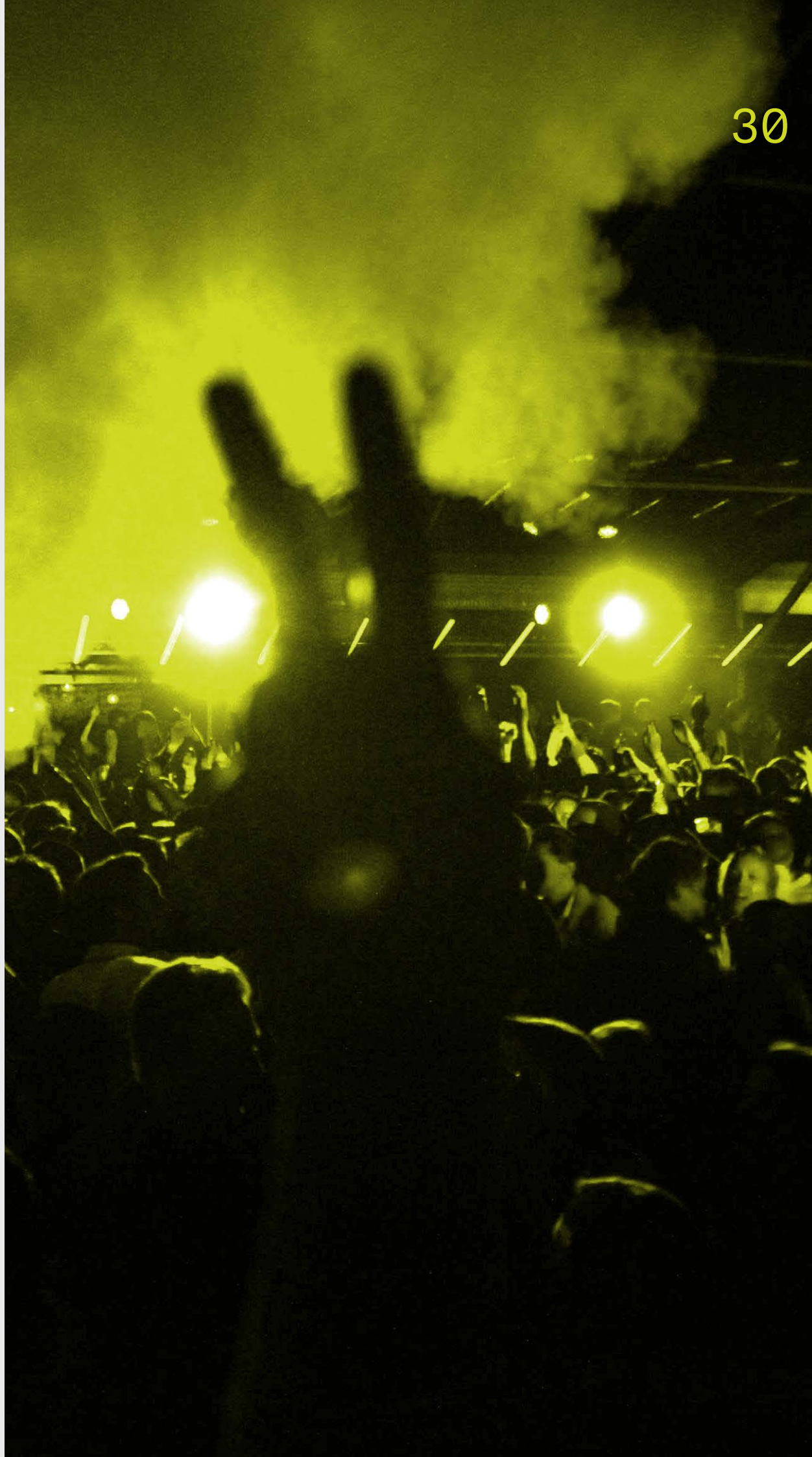
DATA: CFP, STATISTIKDATABASEN.SCB.SE



FIGUR 12: DIAGRAMMET VISAR SAMBANDET MELLAN STADSDELARNAS GENOMSnittSPÖÄNG FÖR KONSTNÄRLIG INNOVATION OCH MEDELINKOMST, HYRA, FLÖDEN AV MÄNNISKOR, TILLGÅNG TILL KOLLEKTIVTRAFIK SAMT ANDEL UNGA I OMRÅDET

Diagrammet illustrerar dessa förhållanden i varje stadsdel i Stockholm där det finns lokaler för nattklubbar och livescener. Precis som i andra städer, som CFP har undersökt, finns det ett inverterat förhållande (som visas av de nedåtgående trendlinjerna) mellan parametern konstnärlig innovation och faktorerna i punktlistan. Höga hyror och driftkostnader kan, i enlighet med vad deltagarna i undersökningen har sagt, hämma den experimenterande verksamheten och den konstnärliga innovationen.

# AVSNITT IV: DISKUSSION



Definitionen av *Framework Conditions*, enligt Creative Footprints metodik är de samverkande faktorerna som påverkar konstnärlig och kulturell verksamhet natttid. Detta omfattar;

- relevanta lagar, förordningar och policyer,
- relationer mellan kulturella aktörer och beslutsfattare,
- vilken typ av finansiering och stödinfrastruktur som finns tillgänglig, samt
- tillgången till offentliga och privata utrymmen för kulturell verksamhet.

I den sistnämnda kategorin får Stockholm högst poäng för *kollektivtrafik på natten* (6.61/10.00). Poängen är något lägre för sådana former av offentligt stöd som *finansieringen av nattlivet, generella*

*policyer och tillgången till beslutsfattare* (4.83, 5.17 respektive 5.71). Stockholm får lägst poäng av alla, när det kommer till förekomsten av *offentlig kulturell verksamhet* (2.40). Dessa resultat återspeglas i den kvalitativa undersökningen. Deltagarna gav mer djupgående insikter om hur styrkor och svaghet, i Stockholms *framework conditions*, påverkar deras förmåga att arbeta och skapa. I det här avsnittet beskrivs några huvudteman som bör diskuteras:

- Hur Stockholms levnadskostnader samt strukturer för tillstånd och licenser påverkar nattlivet och kulturscenen, samt
- Uppfattningar från stadens tjänstemän och branschaktörer om förhållandet mellan Stockholms stad och nattlivet.

### I. KREATIVITETENS EKONOMI: NATTLIVET I EN DYR STAD

“Som arrangör är det dyrare att organisera konserter i Stockholm än i de flesta städer i Europa, till och med i jämförelse med Oslo, som redan är en väldigt dyr stad. Hyresnivåerna är mycket högre, vilket gör det svårt att gå runt. Resultaten är att få konsert- och klubbarrangörer har råd att ta risker. Det gör det kreativa klimatet dåligt, vilket innebär att endast stora företag kan ta risker—till och med vi [FKP Scorpio] har en snäv vinstmarginal.”

—Johanna Beckman, Musik- & Nattlivsarrangör, Kurator & Bokare

“Kostnader, har jag förstått, är vårt största problem. Till och med större än tillstånd. Stockholm är dyrare än resten av Europa. Det är inte musik- och nattlivslokalernas fel. De måste betala samma hyror som H&M gör.”

—Eric Birath, VD för Musiklokal

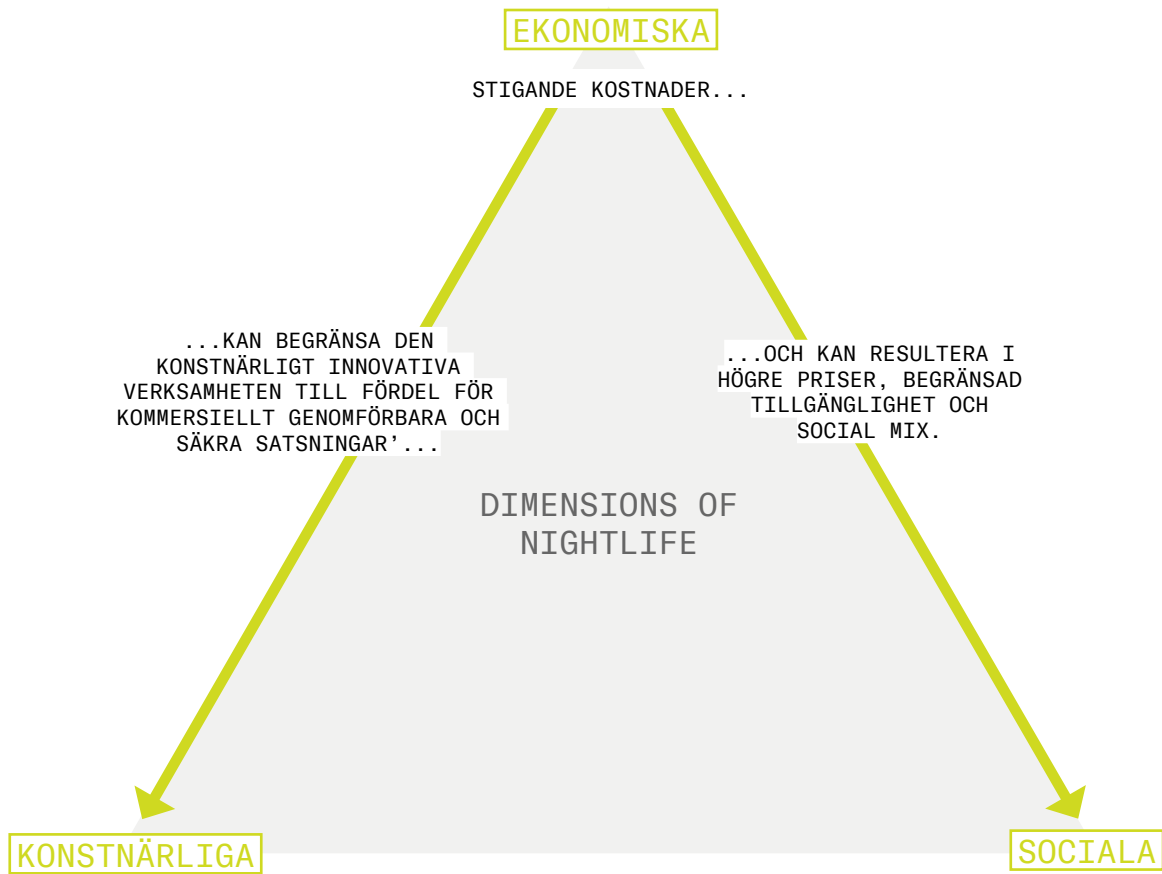
“Hyran är så hög för mindre grupper, skivbolag och kollektiv att de inte kan göra någonting. Scenen existerar inte här.”

—Kurator & DJ på gräsrotsnivå

Stockholm ses som en dyr stad. I IMF:s rapport för 2019 konstateras att Stockholms bostadspriser som andel av inkomsterna är “nästan dubbelt så högt som

det svenska genomsnittet, samt bland det högsta i världen”.<sup>24</sup> Det svenska genomsnittet har bara stigit sedan dess.<sup>25</sup> De höga levnadskostnaderna (och särskilt kostnaderna för att arrangera events, samt driva musik- och nattlivslokaler) är en viktig faktor att beakta, när man tittar på helhetsbilden av Stockholms nattliv, vilket också uttryckts av undersökningens respondenter. De höga driftskostnaderna (som inkluderar hyra, tillstånd och obligatorisk personal, t. ex. ordningsvakter) är ett genomgående tema. De påverkar vilka nattklubbar och livescener som kan existera i Stockholm, vilket typ av utbud dessa har på programmet, och vilka grupper och publik de når ut till.

Som framgår i Figur 9 är nattlivets sociala, ekonomiska och estetiska dimensioner väl sammanvävda och har en direkt påverkan på varandra. Nattlivets ekonomiska dimension har en direkt inverkan på såväl på den sociala som den estetiska dimensionen. Höga driftskostnader kan begränsa de konstnärliga och kulturella innovationerna och tvinga arrangörerna att “ta det säkra före det osäkra” när de planerar sina program. Högre kostnader kan också medföra att många lokaler enbart måste marknadsföra sig mot en mer välbärgad publik, vilket utestänger yngre eller ekonomiskt svagare grupper. Denna uppfattning bekräftas av de intervjuade.



FIGUR 13: DIAGRAMMET VISAR HUR FÖRÄNDRINGARNA I NATTLIVETS SOCIALA, EKONOMISKA ELLER KONSTNÄRLIGA DIMENSIONER PÅVERKAR VARANDRA (MED TACK TILL DAMM & DREVENSTEDTS VISUALISERING AV "DIMENSIONS OF CLUB CULTURE")<sup>26</sup>

### Höga driftskostnader har stora konsekvenser:

- Det avskräcker unga blivande aktörer från att öppna nya ställen.
- Det begränsar de nuvarande aktörernas mångfald, både när det kommer till program och publik.
- Evenemangsbesökare, med olika ekonomiska förutsättningar, betraktar inte nattlivet i den inre staden som "för dem".
- I extrema fall har endast stora kedjor eller restauranggrupper råd att driva verksamhet. Detta kan leda till homogenisering av nattlivet och kulturen.

Ingen aktör, vare sig offentlig eller privat, kan påverka stadens levnadsomkostnader. Detta blir därför en given förutsättning för de strategier som eventuellt tas fram.



“För att få lov att sälja alkohol måste man också kunna erbjuda tillagad mat. Detta är ett system som inte fungerar - vem har ett kök med komplett personal klockan 2 på natten?... Det finns saker inbyggda i systemet som gör det omöjligt för en liten “hål i väggen-bar” att existera.”

—Eric Birath, VD för Musiklokal

“Det är svårt för yngre arrangörer att få tillgång till de lokaler som finns. Det kan ha att göra med ålder och erfarenhet. De initiativ som jag har sett från unga queerpersoner är oftare skapade i kollektiv... Jag tror att det är väldigt svårt för en ung queerperson att starta en klubb från ingenstans.”

—George Chamoun, Konstförmedlare, Kurator, Producent & DJ

De negativa effekterna av strikta regler för licenser och tillstånd, är ett av de mest förekommande problem som tas upp av arrangörer, organisatörer och andra i branschen.

Någonting som beskrivs som en betydande kostnads- och driftsbelastning är:

- De kumulativa effekterna av restriktionerna.
- Kravet på att ha ett komplett kök för att få alkoholtillstånd.
- Stränga serveringstillstånd.
- Begränsade öppettider.
- Ordningsvakter.
- Diverse andra tillstånd.
- Danstillståndet.

Nattlivets aktörer medger att många av de befintliga bestämmelserna är nödvändiga och välmenande (t.ex. när det gäller brandsäkerheten, säkerhetsåtgärder samt krav på en välutbildad personal för hanteringen av de problem som uppstår). De tillfrågade bekräftade, trots detta, att det nuvarande systemet innebär stora utmaningar för många nattklubbar och livescener. En del potentiella aktörer avstår till och med från att starta verksamheter överhuvudtaget.

Det är positivt att Stockholms stad förstår utmaningarna med att skaffa dessa tillstånd, och redan arbetar med att implementera olika åtgärder som minskar byråkratin. En av stadens tjänstemän menade att det “borde vara som att boka en flygbiljett”, okomplicerat och snabbt. Men även om man bortser från att själva anskaffandet av tillstånden är det, kan det fortfarande bli dyrt för arrangörerna på gräsrotsnivå, och lokalerna, att följa alla de åtgärder som krävs.

Detta ger upphov till den knepiga frågan: Vad kan stadens aktörer göra åt detta, med tanke på att många av bestämmelserna rör alkohol, och därmed kräver förändringar på riksnivå? Arrangörerna är mycket tydliga vad gäller det faktum, att alkoholen fortfarande är den viktigaste inkomstkällan för nattlivet och kulturen på många orter. En tysk studie visar att försäljningen av mat och dryck utgör den största delen av nattklubbarnas intäkter (37.5%). Det är mer än biljettförsäljningen (28.3%) och de statliga stöden (7%) tillsammans.<sup>27</sup> En som driver en klubb menar att: “Alkoholtillstånd är ett stort hinder - det är det som stärker Berlin. Om Stockholm ska behålla det på samma sätt som nu måste vi hitta en alternativ “näringskedja”, ekosystem, eller ett organiskt sätt”.

Kulturen och evenemangen är ofta oerhört beroende av barförsäljningen. Det är därför viktigt att identifiera moderniseringsmöjligheter och reformer på riksnivå, och om möjligt, att lätta på restriktionerna på stadsnivå. Denna utmaning ger dessutom Stockholms stad en innovationsmöjlighet. Nattlivets förespråkare, över hela världen, funderar över de potentiella affärsmöjligheterna skulle kunna se ut utan ett fokus på alkoholen. Stockholm är en stad inriktad på hållbarhet, och ligger i framkant när det kommer till åtgärder och forskning inom ramen för FN:s Agenda 2030.<sup>28</sup> Stockholm kan därför kunna ta en ledande roll i samband med innovation och utveckling samt pilotprojekt för andra metoder, i syfte att skapa en blomstrande arena för nattlivet. Idealet vore ett regelverk som upprätthåller säkerheten, samtidigt som en del spontanitet även tillåts.

“Det är det här byråkratiska systemet, det finns inga samtal eller diskussioner. Det finns många människor där ute som egentligen inte har de nödvändiga verktygen för att ta sig in i systemet, eftersom de tidigare aldrig tidigare ansökt om bidrag... de vet inte ens vilka bidrag de kan söka. Det är en väldigt passiv form av kulturpolitik. De måste vara öppna för nya aktörer... och vara ute och aktivt leta efter nya talanger.”

—Eric Birath, VD för Musiklokal

Stockholms stad arbetar på att åtgärda många av de strukturella utmaningar som även identifierats av de berörda parterna. Bla i strategin för livescener och nattklubbar,<sup>29</sup> 2020 års rapport om hantering av klagomål och konflikter när det kommer till buller och ljud,<sup>30</sup> 2019 års granskning av kulturplatser i staden<sup>31</sup> Kulturlotsen\*, planeringen Zon W\*\*, samt en nyligen digitaliserad alkoholtillståndsprocess.

Men beslutfattarna uppfattar, precis som i andra städer, verkligheten på ett annat sätt än de som är ute på fältet. Några deltagare i undersökningen uppfattar stadsförvaltningen som otillgänglig för nattlivets aktörer, eller som “Den Stora Stygga Vargen”, någon som hanterar klagomål om buller eller stänger ner olika ställen när den väl är synlig, som en av de intervjuade uttryckte det. Det finns, som uttrycks ovan, en önskan om att staden ska göra ett mer aktivt uppsökande arbete, speciellt när det kommer till nya förmågor och talanger. Det är viktigt, särskilt med tanke på de befintliga utmaningarna kring kostnader och regelverk för tillstånd, att Stockholms stad spelar en mer synlig och aktiv roll som beslutfattare för kulturen, och som förespråkare för nytillkomna kreativa röster.

Genom att utveckla förtroende mellan nattlivets aktörer och kommunala förvaltningar och bolag skapas insikt i det arbete som Stockholms stad gör bakom kulisserna. Samtidigt kan beslutfattarna bättre tillgodose nattlivskreatörernas behov, vilket öppnar dörrarna för en mer inkluderande form av kulturellt stöd och beslutfattande.

(\*) Anmärkning: Kulturlotsen är en kostnadsfri tjänst i Stockholms stad som länkar samman kulturaktörer/utövare, stadskontor, organisationer och kommersiella aktörer (kommersiella aktörer kan t. ex. vara privata fastighetsägare som vill bidra till stadens kulturella stadsutveckling): <https://foretagservice.stockholm/radgivning-och-lots/kulturlots/>

(\*\*) Anmärkning: Zon W är områden i Stockholm, som kan användas för offentliga evenemang, och där skattefri försäljning är tillåten. Mer om Zon W kan läsas här: <https://tillstand.stockholm/tillstand-regler-och-tillsyn/anvanda-offentlig-plats/avgiftszoner-for-anvandning-av-offentlig-plats/>

## IV. SPOTLIGHT: FASCHING

Fasching är en konsertlokal, en restaurang, en bar och en musikklubb i Stockholms innerstad.<sup>32</sup> Sedan 1977 har den blivit den största och mest mångsidiga jazzlokalen i staden, med både internationella toppnamn, och lokala musiker på frammarsch. Förutom jazzföreställningar har Fasching också regelbundna evenemang med afrikansk- och latinsk musik, vilket gör den till en av Stockholms mest mångkulturella musikscener.

En bidragande orsak till Faschings långvarighet, är den kontinuerliga offentliga finansieringen, och verksamhetens *särskilda vinstutdelningsbegränsning*<sup>33</sup> (SVB). Lokalen får, enligt Faschings VD Eric Birath, tillräckligt med finansiering för att täcka den årliga hyran. Detta ekonomiska stöd lindrar trycket på lokalen. Stödet gör det dessutom möjligt för dem att inte bara ta emot de artister som förväntas alstra högst intäkter, utan även ett brett spann av både artister och genrer.

Affärsmodellen SVB innebär att alla genererade intäkter stannar inom företaget, och investeras tillbaka in i verksamheten. Denna affärsmodell har inte bara varit fördelaktig för Fasching, utan även för många andra typer av sociala företag som använder den.

I Faschings fall så stöttas lokalen genom den finansiella infrastrukturen, vilket är ett viktigt ramverk. Detta är ett bra exempel som stärker de kreativa verksamhetslokaler och tillgodoser deras unika behov. Fasching kan, genom att vara registrerat som ett SVB-bolag och få ett konsekvent stöd, erbjuda scenrum för ett brett utbud av kulturaktiviteter. Detta är viktigt för främjandet av en kulturellt pulserande stad. Det hela talar inte bara för affärsmodellen SVB, utan visar också vilken central roll ett offentligt stöd spelar för att skapa en kulturellt pulserande stad. En liten finansiering kan räcka långt.



FASCHING. M. ANAGRIUS

## 4.1 SPACE

”Många stockholmare bor i ganska små lägenheter, så många har sitt sociala liv utanför sina hem. Restauranger, barer, kaféer och nattklubbar är där man hänger, träffar sina vänner och har kul.”

—Nattklubbsarrangör och Manager

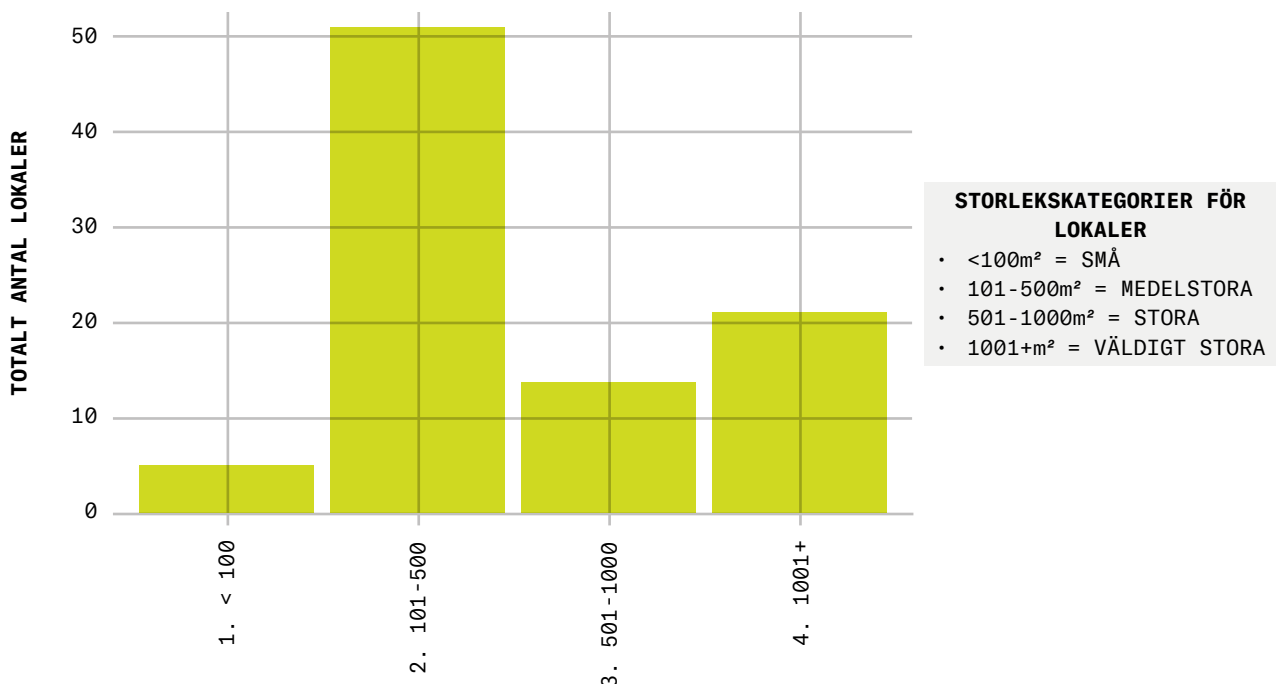
Space definieras som de sammanlänkade interna och externa fysiska förutsättningar som omger stadens kreativa och kulturella nattliga infrastruktur, så som lokalernas storlek, hur väl anslutna lokalerna är till de närliggande knutpunkterna för transport, hur länge lokalerna har funnits i staden, lokalernas multifunktionalitet, samt lokalernas rykte och synlighet. Stockholm får höga poäng när det kommer till; *Lokalernas storlek*

(9.09), *Förekomst av fotgängare* (9.85), *Multifunktionalitet* (8.40), samt *Rykte* (8.36). Stockholm får dock mycket låga poäng för kategorin; *Antal år i drift* (2.54). Anledningen är att få nya lokaler/uteställen öppnar i staden. Många av de lokaler som kartlades i Stockholm är i själva verket restauranger, vilket bidrar till den höga poängen inom multifunktionalitet, men också till uppfattningen att Stockholms nattliv saknar riktiga ändamålsenliga musik- och kulturlokaler.

Nästa avsnitt fördjupar sig ytterligare i de komplexa detaljerna i Stockholms venue ladder, samt geografiska fördelning. Syftet är att förstå stadens särskilda karaktär, liksom de typer av platser som aktörerna i Stockholms nattliv mest hoppas på att få se mer av under de kommande åren.

### I. DE STEG SOM SAKNAS PÅ STOCKHOLMS VENUE LADDER

#### FÖRDELNINGEN FÖR STORLEK PÅ LOKALER STOCKHOLM (M<sup>2</sup>)



FIGUR 14: DIAGRAMMET VISAR STORLEKSFÖRDELNINGEN PÅ STOCKHOLMS OLIKA NATTKLUBBAR OCH LIVESCENER

Stockholm har få nattklubbar och livescener, särskilt när det kommer till spridning och varierande publikkapacitet. Stadens befintliga lokaler utsätts för ett allt större tryck, för att kompensera för behovet av fler dedikerade lokaler, som erbjuder en bred kapacitet för musik- och nattlivsprogram. Detta tryck har på senare år förvärrats ytterligare på grund av *klubböden*.<sup>34</sup> Men deltagare i undersökningen betonar att bristen, på lokaler med liten och stor kapacitet, utgör en dubbel börda. Å ena sidan påverkar begränsningen av små lokaler möjligheten för nya artister och arrangörer på frammarsch. Bristen på större lokaler till överkomliga priser, begränsar de som redan har etablerat sig på Stockholms klubb och livescener, liksom internationella turnerande artister.

“När band är ute på turné kan de inte komma till Sverige om de är up-and-coming [nystartade], i början av sin karriär. Låt oss säga att du har 150 eller 300 personer i publiken, som mest. Dessa band har inga musiklokaler att spela på i Stockholm. Så de åker till Köpenhamn, Oslo, Göteborg - de har scener. Men vi har ingen lokal i Stockholm där det går in 150-200 personer.”

—Kurator & DJ på gräsrotsnivå

“Det är många storlekar på lokaler som saknas i Stockholm idag. Debaser Medis och Kägelbanan har stängt. Berns kan inte hyras av arrangörer alla dagar i veckan och Vasateatern är för närvarande värd för middagsshower, vilket har planlagts för hela 2022. Här och i andra städer är lokaler med en kapacitet på 800-1200 personer den storlek på lokal som används mest för konserter. Just nu har vi ingen lokal med en kapacitet på ca 1000 personer, eller ens 500 personer, med en rimlig hyra. I en storstad som Stockholm är det en skam! Att inte kunna ta emot erbjudanden från internationella artister kommer i slutändan att göra Stockholm till en kulturellt fattigare stad.”

—Johanna Beckman, Musik- & Nattlivsarrangör,  
Kurator & Bokare

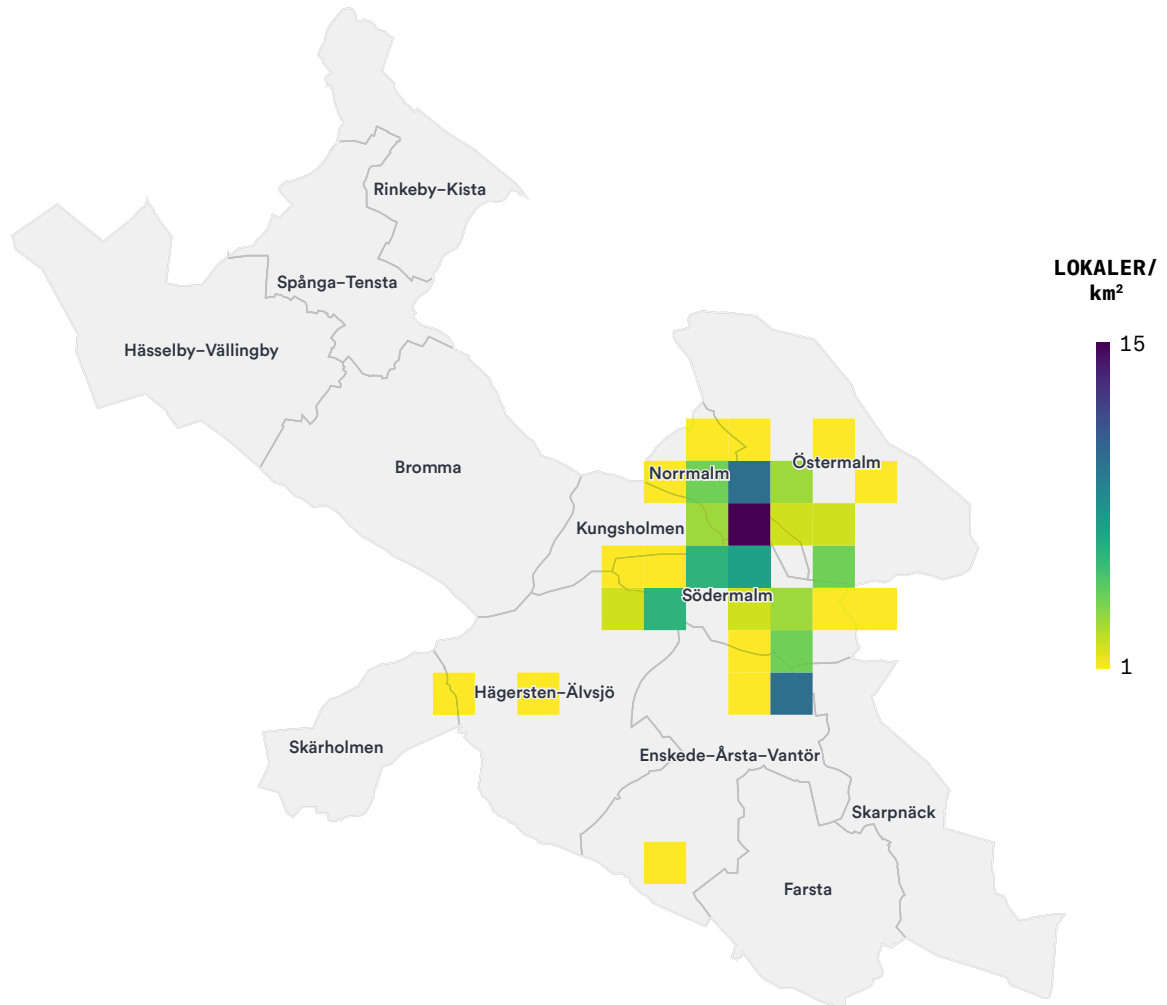
Dessa steg, som saknas på Stockholms *venue ladder*, påverkar stadens musikliv och nattliv på två sätt. Å ena sidan påpekade deltagarna hur bristen på små lokaler har gjort det svårare att komma in på Stockholms nattklubbar och livescener. Det finns få lokaler som vänder sig till olika gräsrotsinitiativ i staden, där olika kreatörer kan få in foten i början av sina karriärer. (Dessutom så påpekade en deltagare att inte ens de små och medelstora lokalerna är faktiska och hängivna musiklokaler, utan snarare restauranger). Å andra sidan innebär bristen på lokaler med en stor kapacitet, att etablerade och/eller artisterna som turnerar i Stockholm, är begränsade till de lokaler i staden som har en medelstor kapacitet. I båda ändrar betonade deltagarna i undersökningen hur dessa uteblivna steg hämmat möjligheterna för Stockholms musik- och nattlivsekosystem som helhet. I vissa fall har bristen på lokaler oroväckande nog drivit artister till andra städer i Sverige, och till andra nordiska länder.

Hela spektrumet av olika lokaler i olika storlekar samt för olika programändamål, är grundläggande för att stödja alla de kreativa personer som är förankrade i Stockholms nattklubbs- och livescen. Ett blomstrande ekosystem, för musik och nattliv, är delvis beroende av att alla steg på Stockholms *venue ladder* finns tillgängliga. Då kan kreatörerna utvecklas i sina karriärer, och gentemot sin publik, och för att ha möjligheten att växa från att spela på små klubbar, till att spela på stora arenor. Detta innebär, med andra ord, att man måste se till att det finns en sund balans mellan små, medelstora samt stora och mycket stora lokaler i hela Stockholm. Man skulle, genom att överbygga denna obalans i Stockholms utbud av lokaler i olika storlekar, kunna lätta det nuvarande trycket på stadens befintliga lokaler.

Nya och ekonomiskt överkomliga lokaler, för musiklivet, nattlivet, och andra relaterade kulturella användningsområden, kan skapas om de uteblivna stegen på Stockholms *venue ladder* åtgärdas. Både offentliga och privata aktörer måste samarbeta för att öka utbudet av både små och stora dedikerade nattklubbar och livescener för att främja såväl kreativa på gräsrotsnivå, etablerade kreatörer och turnerande artister.

## II. EN OJÄMLIK FÖRDELNING SKAPAR EN OJÄMLIK TILLGÅNG: NATTLIVET UTANFÖR STOCKHOLMS TULLAR

### LOKALTÄTHET STOCKHOLM, 2021



FIGUR 15: DIAGRAMMET VISAR TÄTHETEN AV NATTKLUBBAR OCH LIVESCENER I STOCKHOLM

Det finns stora skillnader i utbudet mellan Stockholms centrala delar och ytterstaden. Södermalm har ett stort musik- och nattlivsutbud, medan flera förortsområden helt saknar dedikerade platser för musik- och nattliv.

Denna centraliserade lokalisering av musiklivet och nattlivet är inte unik för Stockholm. Tidigare Creative Footprint-undersökningar, i andra städer, visar på en liknande centraliserad koncentration av nattklubbar och livescener i kombination med offentliga tjänster samt transportknutpunkter. Så frågan kvarstår; vad kan Stockholms stad, och andra berörda parter göra, för att balansera den centrala placeringen av musik- och nattlivet i staden?

Ombyggnaden av Johanneshovs Slakthusområde till ett kluster för musiken och nattlivet är ett lovande steg framåt. Samtidigt var deltagarna i undersökningen snabba med att säga att *mer* måste göras, bortom Stockholms tullar. Enligt deltagarna skulle detta skulle kunna åtgärda sociala orättvisor, samt de hinder som finns för att delta i stadens musik- och nattlivskultur.

“En av de saker jag hoppas på är att nattlivet kommer att decentraliseras och inte vara lika inriktat på innerstaden. Inte för att fokus ska flyttas helt och hållet, men jag hoppas på att initiativ, lokaler och mötesplatser specifikt för queerpersoner öppnar i Stockholms utkanter.”

—George Chamoun, Konstförmedlare, Kurator, Producent & DJ

### III. ATT UTNYTTJA OFFENTLIGA PLATSER PÅ BÄSTA SÄTT: ÖVERVÄG OLIKA SPATIALA AKTIVERINGAR

En underutnyttjad resurs i Stockholm är de unika offentliga platser, både utomhus och inomhus utanför stadskärnan. Många av deltagarna i undersökningen var angelägna om att aktivera dessa för musik-, och nattliv och annan kulturell användning. En deltagare exemplifierade med att många gator och offentliga torg skulle kunna aktiveras för att användas temporärt. Här är några exempel på möjliga platser i de mer centrala delarna av staden:

- Kungsträdgården (Norrmalm)
- Mariatorget (Södermalm)
- Norrmalmstorg (Norrmalm)
- Nytorget (Södermalm)
- Rörstrandsgatan (Norrmalm)
- Storgatan (Norrmalm)

En särskild styrka i Stockholm är de långa somrardagarna och de många open air-evenemangen. Många olika typer av arrangemang kan möjliggöras, med hjälp av stadens stora utbud av offentliga parker, gator och torg, om man drar nytta av Stockholms säsongsbetonade karaktär. En av undersökningens deltagare tog upp Nytorgsfesten<sup>35</sup> på Södermalm, som ett utmärkt exempel på hur en aktivering utomhus kan fungera. Denna skulle kunna upprepas på andra offentliga platser utanför stadskärnan. Att bygga vidare på dessa befintliga tillgångar, kan leda till en autentisk och välintegrerad kulturell aktivering året runt.

“Nytorgsfesten visar hur saker och ting kan ta form från gräsrotsinitiativ. Det är ett utmärkt exempel på hur det kan göras: på tvärs över generationer, personer med olika bakgrunder och tvärs över förorter och innerstaden.”

—Thomas Gylling, Producent & DJ

Dock så finns det ett behov av fler platser av **alla slag både inomhus och utomhus** som nya arrangörer och etablerade kreatörer kan använda. Behovet är stort för både permanenta och temporära lösningar.

Stockholms stad har redan börjat lägga en grund, för att hitta fler ställen avsedda för musiklivet,

nattlivet och andra liknande kulturella ändamål.<sup>36</sup> Detta framgår av stadens nya strategi för nattlivet, av planerna på att utöka “Zon W”, och av *Kulturlots*-programmet. Deltagarna i undersökningen noterade följande:

- Det måste finnas ett sätt att tjäna pengar på de utomhus-evenemang, som arrangeras på Stockholms offentliga platser, för att de ska vara ekonomiskt genomförbara.
- Den tillfälliga användningen av offentliga platser är en viktig pusselbit, men kan ändå inte prioriteras framför behovet av investeringar i mer långsiktiga stadsrum.

“Att bygga en riktig lokal kostar väldigt mycket med de investeringar som måste göras—de är mycket högre än av politiker eller fastighetsägare förstår. Ventilationen. Ett riktigt kök. Teknisk utrustning som antingen måste köpas eller hyras. Du kommer inte att ha möjlighet att investera i detta om det bara handlar om på kort sikt. Det innebär att stället inte kommer att kunna hålla en lika hög nivå. Även om de senare årens kortsiktiga lokaler som Nobeltorget och Fållan har räddat kulturlivet i Stockholm är det inte gångbar lösning på lång sikt.”

—Johanna Beckman, Musik- & Nattlivsarrangör, Kurator & Bokare

## IV. SPOTLIGHT: HUSET UNDER BRON

Huset Under Bron är en unikt och kreativ plats, som huserar i tidigare övergivna byggnader under Skanstullsbron på Södermalm. Stället har, sedan det öppnade 2003, utnyttjat Stockholms säsongsbetonade karaktär med sina klubbtrymmen både utomhus och inomhus. Huset Under Bron driver utomhusklubben *Trädgården*, under sommaren. Under vintermånaderna driver man inomhusklubben *Under Bron*. Huset Under Bron visar upp ett kurerat program med stockholmsbaserade och internationella DJs, artister och kreativa akter. Dessa sträcker sig över många olika musikgenrer och kreativa format. Huset Under Bron är också känt för sitt skivbolag *Under Bron Recordings*, bar-radioklubben *allt-i-ett, Verket*, konstgalleriet *Växthuset*, den veganska restaurangen *Daytime Sessions*, en regelbunden open air-fest, och *Yard*, som är en egen musikfestival.

Huset Under Bron har rykte som en av Stockholms mest spännande kreativa platser, för både stockholmare och besökare. Deltagarna i undersökningen lyfte fram det som ett starkt exempel på en genomtänkt och kulturcentrerat samt multifunktionell plats, med ett välkurerat program.

Verksamhetens främsta styrka är att den aktiverar annars förbisedda platser i staden för musiken, nattlivet och liknande kulturella ändamål. Lokalens inriktning, och användningen av den skalbara platsen, möjliggör flera användningsområden året runt. Vilket erbjuder klubbbesökarna en rad olika upplevelser. Huset Under Brons relevans beror på förmågan att fylla flera av de steg som saknas på Stockholms *venue ladder*. Här erbjuds plats för såväl nya talanger, som för mer etablerade kreativa aktörer. Verksamheten kan dock inte, på egen hand, leva upp till den efterfrågan som finns på nya kreativa stadsplatser. Men dess stora framgång visar, att det är en modell värd att efterlikna, för att möta de utmaningar för *Space* som undersökts i detta avsnitt.



TRADGARDEN . UNDER BRON



“Stockholm är en av de stora musikstäderna i världen när det kommer till artister, låtskrivare och producenter som har varit eller fortfarande är baserade i Stockholm.”

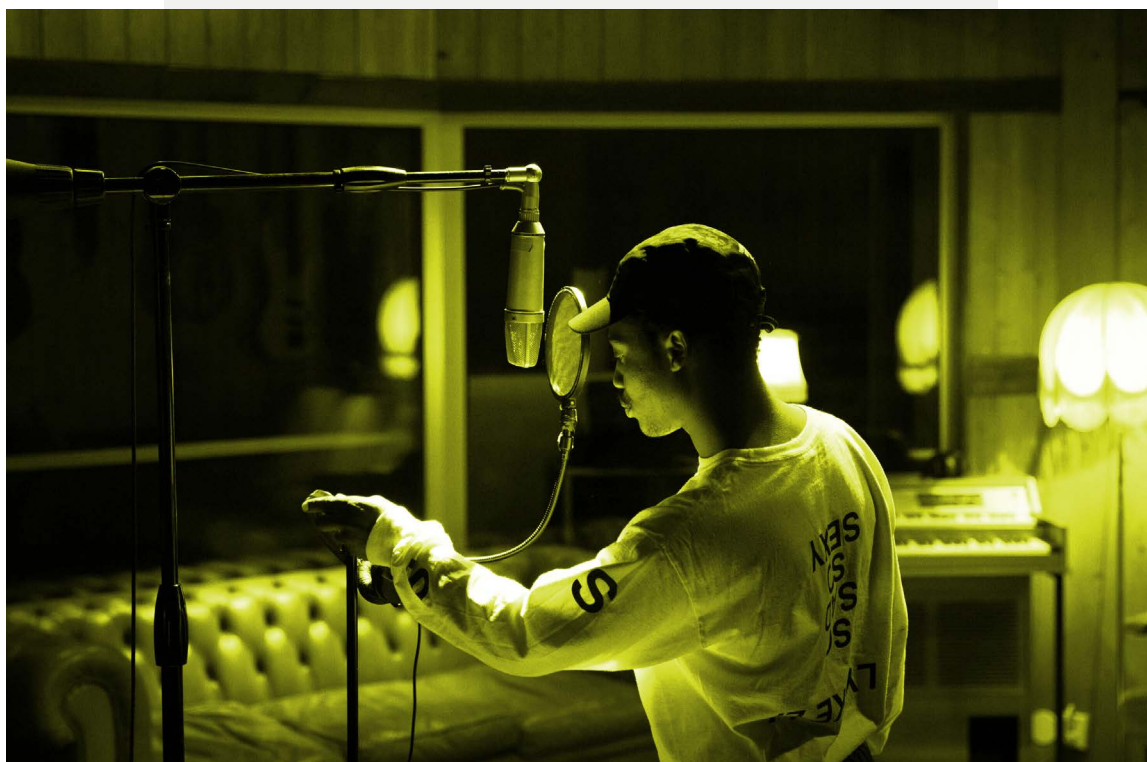
—Jan Jönsson, Socialborgarråd, Stockholms stad

*Community and Content* definieras efter de parametrar som fokuserar på det kulturella värdet av den kreativa och den kulturella infrastrukturen under natten. Dessa parametrar tittar på de kreativa lokalernas tvärdisciplinella karaktär, deras originalitet, innovativa nivå och vilket värde de skapar genom att bygga upp en gemenskap.

Stockholms poäng för kategorin *Community and Content* hamnar något lägre än poängen för New York, Berlin samt Tokyo (som alla fick mellan 6-7 poäng på CFP: s tiopoängsskala. Det finns dock en betydande variation bland underkategoriernas delpoäng. Kategorierna *Tvärdisciplinärt* och *Kreativ produktion* ligger något högre (6.00 samt

5.75/10.00) än kategorierna *Marknadsföring*, *Samhällsfokus* samt *Innovation* (3.83 samt 3.32 respektive 2.88/10.00).

Det finns en rad olika faktorer som påverkar dessa resultat. Vad gäller tillstånd kan stadens höga kostnader och restriktiva klimat, som beskrivits under *Framework Conditions*, hämma konstnärlig innovation eller avskräcka en aspirerande arrangör från att öppna sin egen nattklubb eller livescen. Bristen på små lokaler kan, som nämnts i avsnittet *Space*, begränsa möjligheterna för både de artister och arrangörer som befinner sig i början av sin karriär. Nattnivets koncentration till några få stadsdelar i centrum, kan begränsa tillgängligheten för flera olika grupper. I följande avsnitt beskrivs några ytterligare faktorer, utöver de som redan är identifierade. Det gäller subtila men systematiska former av exkludering och diskriminering i Stockholms nattliv (det så kallade *leaky pipeline*-fenomenet för nya talanger), och potentiella tillgångar för en ökad synlighet och fler förbindelser.



CREATINGMUSIC. STOCKHOLM

En del stockholmare hävdar att utanförskap och segregation är bestående problem i stadens nattliv. I vår undersökning kännetecknas detta främst av uttalade policyer, som utesluter vissa genrer och icke-vita grupper, samt av en särskild brist på nattlivsställen för HBTQ+ och ungdomar.

*Uttalade policyer som utesluter vissa genrer samt grupper av människor:*

“I Stockholm finns det en hel del rasism “under radarn”...vissa ställen utesluter medvetet vissa musikgenrer, DJs och subkulturer och signalerar därmed att deras ställe inte är för alla.”

—Thomas Gylling, Producent & DJ

“På vissa ställen finns det en oskriven regel att inte spela hiphop, afrobeat och liknande genrer - det upplever jag som fördomsfullt och ren rasism.”

—Johanna Beckman, Musik & Nattlivsarrangör,  
Kurator & Bokare

Det finns, enligt deltagarna, en underförstådd vetskap inom nattlivet om vilka klubbar som diskriminerar vid dörren. Många går inte ut i specifika stadsdelar, då de inte känner sig välkomna. Problemen är dock inte unika för Stockholm. Andra nattlivsstäder har också brottats med policyer och praxis som diskriminerar olika nattlivskreatörer eller den icke-vita publiken (New Yorks cabaret law, Londons Form 969, eller Berlins offentliga diskussion om att garantera ett icke-diskriminerande urval vid dörren).

Det råder en *brist på platser för HBTQ+ personer och ungdomar*. Nattlivet är ofta en fristad för olika marginaliserade grupper, och har en lång historia, som en central social infrastruktur för framförallt HBTQ+ grupper. Dock så kan dessa ställen vara mindre kommersiellt lukrativa, och mer utsatta för nedläggning under processer av gentrifiering och förändring i städerna.<sup>37</sup> En av de intervjuade noterar att det, precis som i

många andra städer, är mycket mer sannolikt att HBTQ+ organisatörer startar kollektiv eller evenemang istället för fysiska klubblokaler. Och den intervjuade menade även, att dessa grupper kan få det svårt att fortsätta över en längre tid, på grund av bristen på fysisk beständighet. På samma sätt noterar intervjupersonerna även den brist som råder på 18+ lokaler i staden. Betydelsen av detta behandlas i nästa avsnitt.

Stockholm blir allt mer diversifierat. Många av de mest innovativa rösterna är unga eller HBTQ+ personer, icke-vita personer som kommer från mångkulturella invandarmiljöer och bor ofta utanför stadens centrum. För att Stockholms nattliv ska förbli relevant måste det aktivt välkomna dessa röster som kreatörer, arrangörer och publik.

“Jag vet att det finns ett tomrum. Jag har hållit på med det här i 20 år och det är fortfarande samma människor i musikbranschen som när jag började för 20 år sedan. Samma arrangörer, samma klubbfolk, samma DJ:s. Det kommer in lite nytt blod, men det är inte jättemycket. Var är alla nya arrangörer, unga som startar festivaler...?... Förmodligen beror det på att det är för svårt, dyrt och krävande?”

—Eric Birath, VD för Musiklokal

“Stockholm har en pulserande undergroundkultur, vilket gör det till en riktigt kreativ stad. Men klyftan mellan underground och etablissemang är alldeles för stor—vilket innebär att etablerade aktörer går miste om den potentialen. Etablissemanget förstår inte undergroundscenen. Stockholm (och Sverige) skiljer sig mycket från andra storstäder i det avseendet. Det finns en stor outnyttjad potential för etablerade lokaler och de mer etablerade delarna av staden. Men det hela handlar om svårigheter med tillstånd i Sverige och hur regeringen ser på öppettider, med gränser på antingen 3 eller 5 på morgonen. Det är mycket lättare att göra någonting [anordna ett evenemang] som ett open air eller i en industrilokal!”

—Johanna Beckman, Musik- & Nattdagsarrangör,  
Kurator & Bokare

“Unga kreatörer som är kanske 21 eller 22 har inte några rum eller någon scen där de kan arrangera en egen klubbkväll eller utställning. Det finns inte. Dessa personer använder endast sina sociala medier för att visa upp sina skapelser, men de har inte något fysiskt rum. Det är svårt att koppla ihop unga personer som skapat ett nytt skivbolag eller klädmärke med ett eget rum eller en utställning för sin konst någonstans i Stockholm.”

—Kurator & DJ på gräsrotsnivå

Som nämndes i föregående avsnitt handlar inte frågan om att Stockholm saknar kreativitet eller talang. Däremot hålls olika kreativa grupper alltför ofta borta från Stockholms scener och avskärmar dem från sin publik. Anledningen är de ramverk, och de rumsliga faktorer som undersöktes i

föregående avsnitt (*Framework Conditions och Space*), i kombination med den sociala marginalisering som beskrivs ovan. Denna dynamik är särskilt uttalad för yngre och nya artister. Undersökningens etablerade kulturscen konstaterar å ena sidan ett tomrum; var är de unga? Samtidigt beskriver de yngre deltagarna hinder för dem att komma in i branschen. De yngre kreatörerna tar därför ofta sin tillflykt till, antingen digitala platser eller inofficiella evenemang.

Denna rapport är, även om den inte omfattar gratis open airs och inofficiella evenemang, medveten om att dessa evenemang är ett viktigt inslag i Stockholm. Kombinationen av höga kostnader, svårigheten att få tillstånd och licenser, och uppfattningar om exkludering inom scenen gör att unga evenemangsarrangörer har incitament att arbeta utanför systemet, istället för inom det.

Vilka talanger och möjligheter missar då stadens nattliv genom detta fenomen? En av deltagarna i undersökningen beskriver det som “*the pipe leaking index*”. Det är ett kvantitativt mått, på de kreativa möjligheter och intäkter som går förlorade, på grund av det formella nattlivets affärs- och kultursfärer. En annan deltagare ser en risk, om den här trenden fortsätter, för en stad med en massproducerad “monopolisering av natt- och restauranglivet”:

“Det är omöjligt för folk att öppna sitt eget lilla ställe, spela bra musik och servera goda drinkar—nej, det krävs ett par miljoner för att kunna göra det. Istället blir det “effektivisera allt”, där alla erbjuder detsamma.”

(\* Anmärkning: Med ett särskilt tack till Thomas Gylling, vars tydliga vis, för att beskriva det hela, används här.

### III. DET FINNS MYCKET SOM ÄR BRA OCH INNOVATIVT I STOCKHOLMS NATTLIV—MEN DET BEHÖVS PLATTFORMAR OCH RESURSER FÖR ATT DET SKA KUNNA BLOMSTRA

“Vi behöver en stark plattform. Stockholm har aldrig haft någon piratradio—i Storbritannien ledde det till lagliga radiostationer och senare till ganska stora webbplattformar. Det är en missad möjlighet för nya sound och genrer som kommer från ställen som Colombia, Accra, London eller Berlin. Det är bouillabaissen av olika musikgenrer som bidrar till Stockholms urbana atmosfär.”

—Thomas Gylling, Producent & DJ

“När jag reser utomlands är skyltar som marknadsför nattlivet som en attraktion det första jag ser redan på flygplatserna. Detta är något som skulle ge värde åt gäster som kommer till Sverige och Stockholm. Det är vad som är viktigast. Om du nu kommer till Stockholm och aldrig tidigare har varit där måste du googla. ...Det skulle kunna göras så mycket bättre och bli mer attraktivt för människor att komma hit.”

—Klubbarrangör och Manager

Intervjudeltagarna var, trots alla de problem som påverkar Stockholms nattliv, snabba med att påpeka att staden verkligen är rik på talang, på kreativitet och på outnyttjade möjligheter. Ett brett utbud av press, media, sociala plattformar och resurser kan vara bidragande verktyg för att demonstrera detta. De knyter samman lokalsamhället och skapar en känsla av stolthet och tillhörighet.

De offentligstödda evenemangen och lokalerna spelar en nyckelroll i många städer. De erbjuder platser och resurser till många unga och nya artister och scener, så att de kan förverkliga sina musikaliska och teknologiska visioner. Staden kan bidra till att fylla stegen i stadens *venue ladder* eller ekosystem nattetid, i en stad med höga levnadsomkostnader, där små eller lättillgängliga lokaler är begränsade. *Kulturcentrum*, som är väl kurerade och tar ett genuint samhällsansvar, kan ge unga personer en plats där de exempelvis trycker affischer, får tillgång till högkvalitativ utrustning eller presenterar en klämlinje eller ett skivbolag.

Dessutom kämpar Stockholms nattliv med sin synlighet, det vill säga möjligheten, för både besökare och lokalbefolkningen, att veta vad som händer ikväll eller i helgen. De intervjuade föreställer sig, förutom att staden helt enkelt marknadsför sitt nattliv som någonting som har ett kulturellt värde, bättre plattformar för såväl lokalbefolkningen som dess besökare (så att de kan få tillgång till evenemangskalendrar och lära sig mer om nya artister). Detta bekräftar vilken viktig roll både stadens kulturjournalistik och sociala medier spelar i ett ekosystem nattetid. Olika förslag samt goda exempel från andra städer diskuteras närmare i avsnittet *Rekommendationer*.

Denna typ av synligt stöd från staden, samt en medvetet inkluderande kulturpolitik, kan leda till en högre grad av social sammanhållning och tillhörighet i staden. En arrangör sa: “positiva kulturevenemang kan skapa en känsla av att staden tillhör oss alla”. Det kan vara betydelsefullt, att se på nattlivet som någonting lika värdigt som “finkulturen”, eller som statligt finansierad konst, och påverka allt från olika individuella uppfattningar om tillhörighet, till offentlig politik på regional och till och med riksnivå. En av deltagarna i undersökningen säger följande:

“Se inte nattlivet som ett hot. Börja se det som den viktigaste delen av det kulturella samhället. Vad inte räddas. Om vi kan klara av att hantera saker som dessa kommer det att bli bra.”

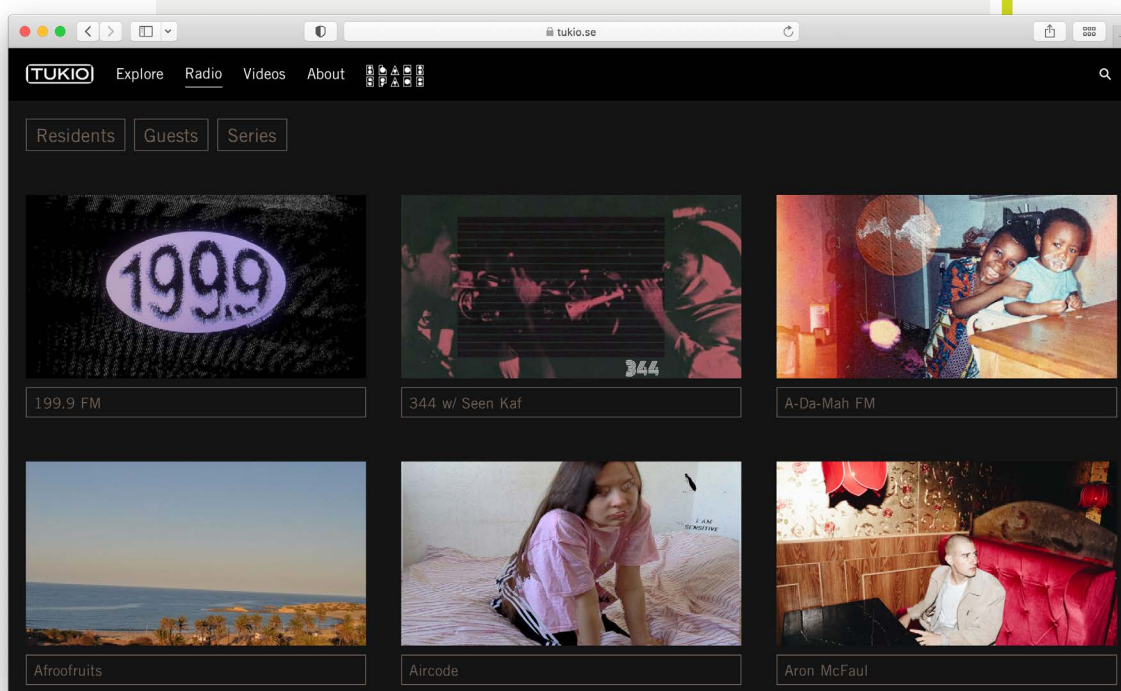
## IV. SPOTLIGHT: TUKIO

TUKIO är en kulturell plattform och kreativ byrå, som grundades av stockholmsbaserade Nino El Khoury och Ibrahim Handulleh. TUKIO är belägen i Johanneshovs Slakthusområde, och utforskar “den skandinaviska ungdomskulturens utveckling och fragmentering”.<sup>38</sup> TUKIO har, sedan starten 2018, blivit en viktig kontaktpunkt för olika marginaliserade och/eller underrepresenterade grupper, som är förankrade i Stockholms musik- och nattlivsscen både lokalt och regionalt samt globalt. Medgrundaren Nino El Khoury etablerade TUKIO eftersom “*det inte fanns några skandinaviska plattformar som främjar den kultur vi deltar i. Antingen fanns det ingen plattform eller så fanns det inget intresse för att lyfta våra kulturer.*”<sup>39</sup>

TUKIO omfamnar verkligen olika kreativa medier, genom sitt tvärdisciplinella tillvägagångssätt, och genom sina många kulturella initiativ. Deras online-radiostation ger lyssnarna tillgång till en rad olika genrer, och lyfter fram lokala talanger, inklusive unga stockholmsbaserade DJ:s. Plattformens videoinnehåll (via YouTube<sup>40</sup>) är fritt tillgängligt och består av intervjuer, musikvideor och föredrag. Sedan 2019 har TUKIO initierat och kurerat *Black Space Festival*.<sup>41</sup>

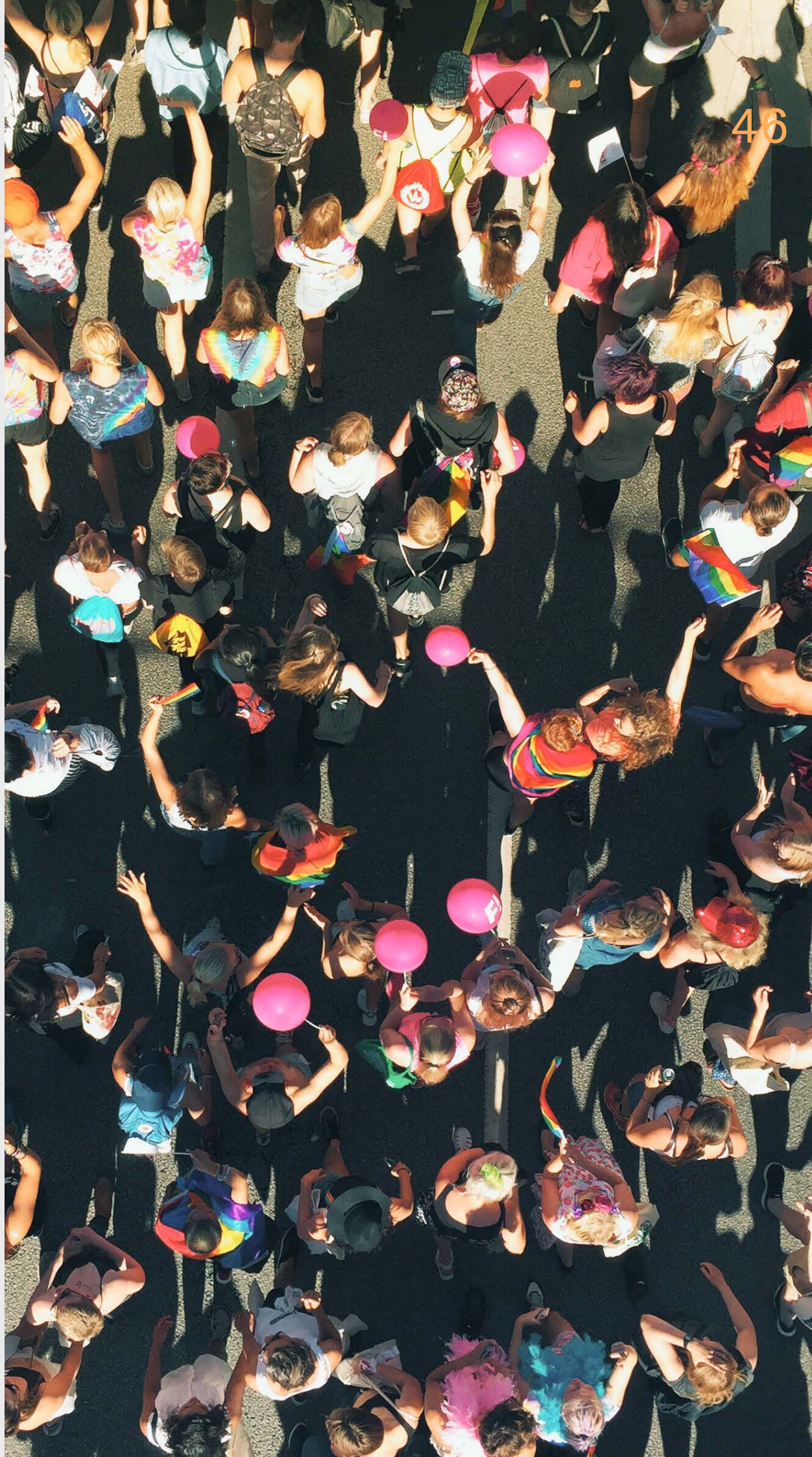
Det är en community-driven digital festival, som ger en plattform till svarta röster baserade både i Sverige och utomlands. Den är ett försök “att öka medvetenheten kring panafrikanska kulturer runt om i världen” genom engagerande musikframträdanden, filmvisningar och paneldiskussioner.

Kulturjournalistiken, de nya medieplattformar och de sociala medierna bidrar alla till att definiera en stads kultur, och de är viktiga för att visa upp de personer, de evenemang och de rum som formar en levande scen. TUKIO:s får ett visst ekonomiskt stöd från Stockholms stad och Kulturrådet, för sina olika kreativa satsningar.<sup>42</sup> Detta är ett föredömligt exempel på hur långt kulturfinansieringen kan räckas, när den kanaliseras till olika stockholmsbaserade kreatörer på gräsrotsnivå, som redan arbetar med att hantera de problem de ser i sin stad. TUKIO har lagt grunden; a) för ett överbyggande av sociala klyftor, b) för ett motverkande av hinder för deltagande, och c) för att lyfta upp den kulturella rikedom och innovationen i Stockholms nattklubbs- och livescen. Men TUKIO kan inte själva lösa dessa problem. Enkelt uttryckt så behöver Stockholm fler plattformar i framtiden.



TUKIO. 2022. RETRIEVED FROM [HTTP://WWW.TUKIO.SE](http://www.tukio.se)

# AVSNITT V: REKOMMENDATIONER



## 5.0 FRAMÅT: VARFÖR AGERA NU?

“Om inga åtgärder vidtas inom 3 till 4 år kommer Stockholm att bli en härlig sommarstad, men annars vara helt dött.”

—Thomas Gylling, Producent & DJ

“De har sagt det i 20 år nu: “Stockholm kommer att bli som Berlin”—men de gör allt för att förhindra att det blir som Berlin.”

—Musiker och Branschförespråkare

“Unga människor i Stockholm ska inte behöva titta på Köpenhamn, Berlin eller till och med Malmö som ställen med ett riktigt nattliv. Vi borde kunna ha roligare än så (med respekt för varandra förstås).”

—David Ekstrand, Politisk rådgivare

“Folk reser för att bara släppa loss i andra storstäder än Stockholm.”

—Sulekha Daar, Marknadsförings- och PR-Manager

“Om vi dödar Stockholm, vilket vi förmodligen kommer att göra, dödar vi det svenska musikfenomenet.”

—Musiker och Branschförespråkare

**Nu är tiden inne.** Deltagare i undersökningen betonar att, även om Stockholm har en mycket talangfull och kreativ scen, behöver åtgärder vidtas mot brådskande utmaningar som nattlivet står inför. Många av utmaningarna fanns redan före Covid-19, men pandemins effekter synliggör och förvärrar dem.

**Vad står på spel?** Det handlar, enligt de intervjuade, om stadens attraktionskraft som ett blomstrande och kreativt centrum. De var snabba med att nämna andra europeiska städer och destinationer som Barcelona, Berlin, Köpenhamn, Georgien, Lissabon, London, Malmö och Ukraina. Det är platser som stockholmarna antingen besöker tillfälligt för att ta del av det pulserande nattlivet, eller som de flyttar till permanent i sin strävan efter ökade kreativa möjligheter. Det blir viktigt framåt att vidta åtgärder för att främja Stockholms

kreativa ekosystem eftersom det är svårt att bygga upp och få igen vad som väl försvunnit.

Stockholms stad har tagit fram en strategi för nattklubbar och livescener, vilket är ett uppmuntrande tecken. Strategin innehåller konkreta åtgärder som syftar till att förbättra tillståndsprocesserna, till att aktivera fler platser och lokaler för nattlivet, och till att utvidga kulturlotstjänsten till att även omfatta nattlivet. Våra rekommendationer bygger på dessa förslag. Syftet är att fördjupa relationerna mellan de berörda parterna i nattlivet, och att experimentera med nya förnuftiga och välgrundade tillvägagångssätt för förvaltningen av nattlivet.

Den här rapporten har tittat på helhetsbilden av Stockholms nattliv. Olika förbättringar och framsteg sker dock stegvis. I detta avsnitt ges rekommendationer för de inledande stegen i två fokusområden: *relations- och kapacitetsuppbyggnaden mellan* nattlivets berörda parter, och ett *pilotprojekt* för innovationer som främjar Stockholms nattliv. Åtgärder inom dessa två områden, kan ha en meningsfull inverkan, inom de områden, där Stockholms CFP-resultat är svagast (t. ex. vad gäller förekomsten av offentlig kulturell verksamhet på natten, samhälls- och av experiment-centrerade program, finansieringsmöjligheter, strukturellt stöd).

Varför? Creative Footprints teori om förändring utgår från tre viktiga antaganden. För det första att både kvalitativa och kvantitativa data är viktiga för att förstå utbud, behov och potentiella möjligheter i en stads nattlivskultur (vilket har beskrivits så här långt i rapporten).


För det andra utgör partsöverskridande relationer

den avgörande grunden för allt vidare samarbete i en stads nattliv. Det gäller särskilt när de kompletteras av en bra självorganisation inom nattlivsscenen. Som Lutz Leichening (CFP: s medgrundare och mångåriga styrelseledamot i Berlin klubbkommission) ser det, *“är förtroende och bra kommunikation, mer än något annat, ryggraden i en effektiv styrning av nattlivet...detta kan inte byggas enbart på frivilligt arbete och kräver därför resurser.”*


För det tredje betonar Creative Footprint nyttan av olika pilotprojekt, för att åstadkomma varaktiga förändringar. Dessa skapar flexibilitet för små och smarta experiment som är till gagn för större framtida förändringar och bygger förtroende mellan berörda parter. De ger dessutom de inledande data som behövs för ett evidensbaserat beslutsfattande.

I följande tabell beskrivs, stegvis, de viktigaste åtgärderna som kan vidtas. Kopplat till åtgärderna presenteras goda exempel från andra städer som inspiration.

**Community and Content:** Bygg kapacitet och förtroendefulla arbetsrelationer mellan berörda parter inom nattlivet, inkluderat gräsrotsinitiativ och unga kreatörer.

			
A1 Öppna en dialog: Bjud in aktiva inom scenen— både gräsrotsinitiativ och etablerade aktörer	A2 Stöd självorganisering inom nattlivsscenen	A3 Utvidga stadens Kulturlots funktion för att tillhandahålla ett aktivt och tillgängligt stöd för nattlivsaktörer	A4 Stärk nattlivets synlighet för stadens befolkning och besökare

**Pilotprojekt (Space and Framework Conditions):** Aktivera ett område i Stockholm, som på kort till medellång sikt, kan fungera som en experimentell bas för alternativa tillvägagångssätt inom nattlivet.

			
B1 Pilotprojekt för en serie tillfälliga open air-evenemang på utvalda offentliga platser, samla in och analysera data för att identifiera lärdomar för framtida evenemang.	B2 Implementera lärdomar från fas 1 i en “modellfas” av utökade evenemang, och samla och jämför data.	B3 Sammanlänka lokala lärdomar, och goda internationella exempel för att aktivera nattlivet inom ett utvalt fokusområde.	B4 Expandera framgångsrika metoder till hela staden efter dataanalysen.



## STRATEGI A: BYGGA KAPACITET- OCH RELATIONER

**Mål:** Att bygga upp kapacitet, förtroende och samarbete mellan berörda parter inom nattlivet i synnerhet med gräsrotsinitiativ och unga kreatörer men också med publiken.

Denna arbetsprocess involverar berörda parter från alla perspektiv av Stockholms nattliv, byggs successivt upp, från inledande sammankomster,

till självorganisering och utveckling av nya hållbara strategier till stöd för nattlivet. Genom att implementera dessa åtgärder före slutet av 2023 kan Stockholm förbättra sin position i de underkategorier där staden får lägst CFP-poäng (marknadsföring av kulturaktiviteter och fokus på den lokala scenen och gemenskapen).

### A1

#### Öppna en dialog: Bjud in aktiva inom scenen—både gräsrotsinitiativ och etablerade aktörer

**Handlingsplan:** Arrangera ett möte med berörda parter inom nattlivet, direkt efter att denna rapport givits ut, för att påbörja följande steg.

**Tidsram:** Våren 2022.

En av de intervjuade beskriver det som att skapa “en synergi för oss att föra facklan vidare”. Ett stort antal av nattlivets berörda parter bör, efter publiceringen av denna rapport, bjudas in till ett möte. Det bör inte bara göras för att diskutera resultaten, utan även för att diskutera de kommande stegen i arbetet med att förverkliga rekommendationerna. Det är viktigt att detta steg inte bara engagerar erfarna ledare och representanter för etablerade verksamheter, utan även unga människor, nya arrangörer och en mångfald av röster. Samsyn om nattlivets styrkor och utmaningar kan uppnås genom att utveckla relationerna och dialogen mellan personer från olika stadsdelar och av olika åldrar och bakgrunder. Det bidrar även till att utveckla öppna kommunikationskanaler, såväl som att det formar ett förtroende mellan samhället och myndigheterna. Samtidigt bygger det en grund för ett mer djupgående samarbete. Det är dock viktigt att inte fastna i diskussionsfasen, utan att se till att varje möte har ett tydligt syfte som för

åtgärderna framåt. Det här grundläggande steget skapar ett momentum för de steg som följer.

Creative Footprint-teamet uppmanar Stockholm att tänka utanför ramarna i förberedelserna inför dessa möten. Det kan, för att man ska kunna möta de involverade från scenen där de befinner sig, vara värt att överväga okonventionella tider och platser och/eller mötesformat (som i de goda exemplen nedan). Vid sidan av de stora mötena kan informella möten, eller möten i mindre grupper ge ännu mer värdefulla insikter. Kontakta de offentliga och berörda kulturella parterna (särskilt ungdomar och nya aktörer). Överväg även att involvera universitet och forskningssinstitutioner som kan bidra till policy-förändringar, och som kan hjälpa till att dokumentera processen och samla in data för vidare beslutsfattande.

**Nyckelaktörer:** De driftsansvariga för nattklubbarna och livescenerna, evenemangskollektiv eller arrangörer, de berörda parterna inom scenen, fastighetsaktörer, offentliga tjänstemän och förvaltare, allmän- och säkerhetspolis, de närboende i nyckelområdena, universitet/forskningspartners

**Modeller:** NYC listening tour, London “night surgeries”

## “Night surgeries” och “listening tours” (London, Storbritannien & New York, USA)

Amy Lamé har, sedan hon blev Londons nattborgmästare, regelbundet engagerat sig i det lokala samhället och nattlivsscenen genom “night surgeries”. Dessa omfattar allt från besök på sjukhus, nattklubbar och barer, samt resor

med kollektivtrafiken.<sup>43</sup> Ariel Palitz, som leder New York Citys avdelning för nattlivet, är också värd för “listening tours” i olika stadsdelar på natten.<sup>44</sup> Dessa metoder bygger kontakter mellan de berörda parterna och aktörerna inom ekonomin nattetid. Samtidigt skapar de ett utrymme, inom lokalsamhället och scenen, för att uttrycka sina farhågor och bekymmer på en plats, och vid en tidpunkt som passar dem.

## A2 STÖD SJÄLVORGANISERINGEN INOM NATTLIVSCENEN

**Handlingsplan:** Uppmuntra och ge materiellt stöd till aktörerna i nattlivet, särskilt kreativa aktörer på gräsrotsnivå, så att de kan utveckla en (pilot) enhet för att främja och förvalta nattlivet. Bjud in ett större antal aktörer till befintliga forum (t.ex. branschråd).

**Tidsram:** Våren till hösten 2022.

En stad med ett organiserat nattliv stärker förmågan att ta itu med problem, att reagera på oväntade händelser (t.ex. Covid-19) och att förverkliga visioner om ett mer hållbart nattliv i framtiden. Genom att inkludera nattlivets aktörer i beslutsprocesserna möjliggörs en mer målinriktad och effektiv problemlösning. Detta kan ske genom bildandet av en klubbkommission eller medborgarorganisation. Ett sådant bildande behöver komma ur branschen och nattlivet. Stadens förvaltningar och bolag kan uppmuntra denna självorganisation genom att visa sig villig att lyssna på branschföreträdarna och genom att faktiskt tillhandahålla resurser som möteslokaler eller en startfinansiering om det är möjligt (som i exemplet med klubbkommissionen i Wien).

Stockholms stad kan, tills vidare, också bjuda in fler berörda parter till befintliga forum (till exempel diverse branschråd). Arrangörer på gräsrotsnivå, och nya evenemangsarrangörer på väg upp, kan ha en mindre ekonomisk inverkan än mer etablerade företag. Ändå är deras bidrag avgörande för den konstnärliga innovationen, den experimentella verksamheten och det kontinuerliga välbefinnandet för stadens nattlivsscen. Man kan därför lyfta fram

ett bredare spektrum av behov och perspektiv i dialogen med beslutsfattarna, genom att inkludera mindre företag, icke-kommersiella nattlivsarrangörer, arrangörer på gräsrotsnivå, röster från unga människor och/eller en representant för en nystartad nattlivsorganisation.

**Nyckelaktörer:** Offentliga förvaltare, fastighetsägare, företag, artister, nattarbetare, nattlivsbesökare och invånare, akademi

**Modeller:** Berlins klubbkommission, Wiens klubbkommission, MTL 24/24, NYC Nightlife United

### Pilotprojektet med klubbkommissionen (Wien, Österrike)

En finansierad testfas för Wiens klubbkommission inleddes i början av 2020, med utgångspunkt i en inledande rapport om klubbkulturens tillstånd i Wien. Syftet var att undersöka nattlivsutbudet i Wien, och samtidigt utveckla en struktur för självorganisationen inom nattlivsscenen. VCC (Wiens klubbkommission) gick, till följd av det oväntade utbrottet av Covid-19, över till att ge råd och stöd till stadens nattlivsaktörer. Det handlade dels om hjälpåtgärder, subventioner och öppningsbestämmelser. Det handlade även om att utveckla relationer med scenens aktörer, samt om att sammanställa resurser enligt internationella förebilder.<sup>45</sup> Wiens stadsförvaltning har nu budgeterat 1.5 miljoner euro för klubbkommissionens kommande fem år.<sup>46</sup>

## A3

### UTVIDGA STOCKHOLMS STADS *KULTURLOTS*FUNKTION FÖR ATT TILLHANDAHÅLLA ETT AKTIVT OCH TILLGÄNGLIGT STÖD FÖR NATTLIVSAKTÖRER.

**Handlingsplan:** Bygga upp proaktiva och serviceinriktade metoder för kulturförvaltning nattetid. Dessa ska ha en verklig förankring i den lokala nattlivsscenen, från stora företag till gräsrotsinitiativ.

**Tidsram:** 2022-2023.

En viktig insikt i undersökningen, är de hinder som finns för kreativa personer att engagera sig i stadens processer och de hinder som finns för att veta vilka resurser som finns tillgängliga. Den föreslagna funktionen *nattlivs-Kulturlots*,<sup>47</sup> bör göra mer än att bara effektivisera byråkratin, eller kopiera befintliga erbjudanden från andra branscher.<sup>48</sup> Funktionen kan med fördel även ta en mer proaktiv roll vad det gäller kulturpolitiken, den uppsökande verksamheten och uppmuntrandet av unga och nya kulturskapare.

Detta tankesätt och uppdrag måste vävas in i processen när denna roll utformas och genomförs. Överväg att utse personer, från nattlivsscenen, med kunskaper om olika kulturområden, både vad gäller den offentliga verksamheten och olika gräsrotsinitiativ. Se över olika relevanta kontaktvägar. Definiera tydliga indikatorer för framgång, som prioriterar den uppsökande verksamheten (t. ex.—hur många *nya*- alternativt potentiella arrangörer eller entreprenörer engageras)? Hur många förstagångsansökningar om finansiering har kommit till, genom de första konsultationerna? Hur många fältbesök görs, till småskaliga nattlivs- och kulturevenemang, särskilt vad gäller utanför innerstaden? Uppfattar nattlivsscenen lotstjänsten som en resurs?

En sådan funktion och tjänst kan bidra till att mildra några av utmaningarna för nattlivets kreatörer och aktörer. Det gäller särskilt när Stockholm står inför utmaningar i fråga om rimliga kostnader, integration och begränsade utrymmen. Stockholm har också chansen att sätta en global standard för det offentliga stödet till nattlivets kulturella och kreativa näringar.

**Nyckelaktörer:** Den offentliga förvaltningen med rådgivande insatser från en rad aktörer inom nattlivet (inkl. gräsrotsinitiativ och unga), akademien

**Modeller:** Clubconsult Berlin

#### Clubconsult (Berlin, Tyskland)

Berlin Clubconsult fungerar som rådgivare och kontaktpunkt för stadens klubbar och arrangörer, med stöd av Berlins klubbkommision och med finansiering från EU och Berlins stad. Funktionen stöttar klubbscenens aktörer med att förbättra ekonomisk effektivitet, infrastruktur samt ekonomisk och ekologisk hållbarhet för en mer motståndskraftig och stabil klubbkultur. Berlin Clubconsult har personal som erbjuder kostnadsfria konsultationer via telefon och e-post. De kan direktkoppla företag till experter för förfrågningar om bland annat juridiska frågor, en sund förvaltning, energi, hållbarhet, mångfald, inkludering med mera.<sup>49</sup> En sådan modell sänker inträdesbarriärerna för olika kollektiv och arrangörer på gräsrotsnivå. Den kopplar scenens aktörer till finansiering och rådgivning, något som i slutändan leder till ett mer motståndskraftigt och stabilt nattliv.

## A4 STÄRK NATTLIVETS SYNLIGHET FÖR STADENS BEFOLKNING OCH BESÖKARE

**Handlingsplan:** Möjliggör förutsättningar och incitament, för de befintliga plattformarna inom kulturjournalistiken som rådgivare och kontaktpunkt för stadens klubbar och arrangörer och de sociala medierna, så att de kan skapa mer innehåll och information om vad som händer i Stockholm. Lyft fram Stockholms nattliv via officiella kanaler, och via kanaler för turister.

**Tidsram:** 2022-2023.

Intervjudeltagare beskrev vilken utmaning det är, för såväl invånare som besökare, att veta vad som händer, eller vad som är på programmet under en utekväll i Stockholm. En av de intervjuade uttryckte sig såhär: *“Folk springer bara runt utan att veta vad som kommer att hända”*. En gedigen bevakning i sociala medier, traditionell journalistik och plattformar som listar evenemang bidrar till att definiera en stads nattliv, ge både nya och mer etablerade artister trovärdighet och synlighet både på hemmaplan och andra ställen. Kort sagt att skapa “buzz”.

En stads nattliv måste vara *läsbart*, för att kunna blomstra. Det måste vara begripligt och tillgängligt för de som bor och verkar i staden och för sina besökare. Staden och branschens berörda parter måste, tillsammans, identifiera de luckor som saknas för ett läsbart och synligt nattliv, och antingen utnyttja de existerande tillgångarna eller uppmontra nya för att fylla dem.

Hur skulle detta kunna se ut? Först bör en undersökning av det nuvarande landskapet genomföras. Vilka målgrupper, publikgrupper och genrer täcks av befintliga kanaler, och vilka täcks inte? Överväg sedan finansieringsmöjligheterna eller olika partnerskap för nya och befintliga plattformar för journalistik, sociala medier och den kulturella infrastrukturen (för att de ska kunna expandera och förbättra sin bevakning av nattlivet). Erbjud utbildning och resurser i syfte att höja kompetensen hos nattklubbar och livescener, artister och arrangörer, så att de kan förbättra sin egen marknadsföring och synlighet. Överväg vart de plattformar drivna av Stockholms stad, som VisitStockholm.com<sup>50</sup> <sup>51</sup> eller oberoende

medier, skulle kunna lista evenemang, erbjuda ytterligare täckning av nattlivet eller lyfta fram lokala skribenter. Ge resurser till lokala skribenter och trendsättare som är intresserade av att starta oberoende kanaler, för att dela med sig av sina tips för den kommande helgen eller säsongen. Ingen plattform kommer, eller bör, ha det sista ordet, om vad som händer i staden. Men när det är möjligt, gör det tydligt; i Stockholm är *nattlivet kultur*.

**Nyckelaktörer:** Offentlig förvaltning, nattlivets aktörer och artister, marknadsförare för staden och turismen, traditionella och sociala mediekkanaler och influencers, startup-miljön

**Modell:** plattformar som listar nattlivsutbudet och program, såsom Resident Advisor eller TimeOut (international), Restless Nites (Los Angeles/NYC), DICE.fm (London), Sugarhigh (tidigare Berlin)

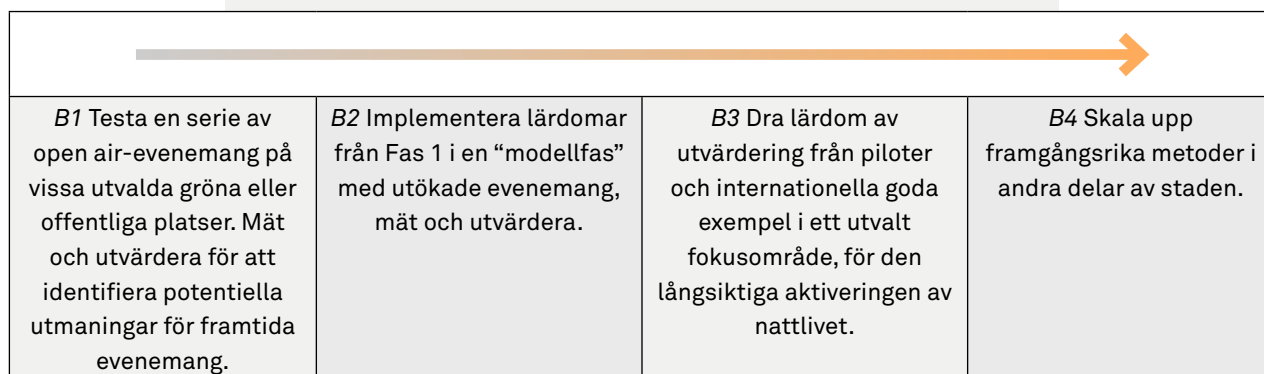
## STRATEGI B:

# PILOTPROJEKT: INNOVATION FÖR NATTLIVETS PLATSER OCH POLICYER

**Mål:** Aktivera ett område i Stockholm som på kort till medellång sikt, kan fungera som en experimentell bas för olika alternativa tillvägagångssätt för nattelivet, och som sedan kan användas i hela staden.

Denna arbetsprocess använder en flexibel och innovativ testmetod, samt involverar berörda parter från alla perspektiv från Stockholms nattliv. Den bygger på faser av enstaka testevenemang, till

mer omfattande tester av politiska åtgärder, till en mer långsiktig aktivering av ett specifikt undersökt område, och slutligen till en mer storskalig implementering. Stockholms berörda parter kan, på ett effektivt sätt, ta itu med bristerna i den offentliga kulturverksamheten, den innovativa verksamheten och kulturutbudet (med samhällsfokus), genom att först ta dessa steg under sommarsäsongen 2022 och 2023 och samtidigt förbereda en mer långsiktig implementering i slutet av 2023.



## B1 TESTFAS: SAMPRODUCERA OPEN AIR-EVENEMANG GENOM ETT SÄSONGLÅNGT PILOTPROJEKT.

**Handlingsplan:** Testa en serie av engångs-open air-evenemang på utvalda gröna eller offentliga platser (särskilt för att uppmärksamma unga och marginaliserade grupper och kreatörer, som saknar permanenta platser. Mät och utvärdera för att identifiera potentiella utmaningar för framtida evenemang.

**Tidsram:** Implementering: Våren - Sommaren 2022;  
Analys: Hösten 2022.

Stockholm får, i Creative Footprints analys, poängen 2.40/10.00 för den *kultur i det offentliga på natten* samt 2.88/10.00 för *innovation*. Detta är två av de lägsta poängen i någon av de genomförda undersökningarna. Stadens aktörer kan samtidigt åtgärda dessa svagheter, genom att erbjuda nya möjligheter för unga artister, nya röster samt olika arrangörer i en flexibel testmodell för open air-evenemang som utvecklas varje sommarsäsong.

Stockholm skulle, för den första omgången av testevenemang, kunna välja ut och rikta in sig på ett antal offentliga platser ex Zon W. Ge den nya nattlivsinriktade *Kulturlotsfunktionen* i uppdrag att utveckla en strömlinjeformad process för tillstånd i syfte att möjliggöra deltagande för en rad olika evenemangsproducenter (särskilt aktörer och kreatörer som befinner sig i början av sina karriärer, och som saknar tillgång till egna permanenta scener eller platser). För att hålla fri eller låg entré, kan evenemangen antingen vara offentligt finansierade eller att staden möjliggör för arrangörerna att sälja koncessioner för att finansiera evenemanget.

En forskningspartner kan, under och efter evenemangen, genomföra en undersökning bland olika användare av offentliga platser, och närboende, för att identifiera eventuella problem och för att lösa dem under det följande årets testevenemang. Detta program ger inte bara data för framtida satsningar. Det ger även unga människor en välbehövlig plattform, utöver sociala medier, för att nå ut till sitt lokalområde med kreativa projekt inom musik, film, klädmärken och mycket mer.

**Nyckelaktörer:** Stadens förvaltning (alla berörda avdelningar och/eller stadsdelar), *Kulturlots*, evenemangsarrangörer och artister, lokala grannskapsråd eller grupper, akademi

**Modeller:** Model Space Project, Enter the Void, *Freiluftpartygesetz*, busking zones

### Model Space Project (Berlin, Tyskland) och Enter the Void (omfattar flera städer), Free Open Air Party Law (Bremen, Tyskland), busking zones (London, Storbritannien)

Berlins **Model Space Project** syfte är att förenkla det rättsliga- och praktiska administrativa ramverket för en informell och kulturell användning av offentliga platser med prioritering mot småskalighet, ungdomskultur och musikrelaterad användning.<sup>52</sup> Modellen finansieras av MusicBoard Berlin. Berlins klubbkommission står för genomförandet i samarbete med akademiska och offentliga aktörer. Modellen kan bidra till att kanalisera tidigare otillåtna evenemang till avsedda områden.<sup>53</sup> Det minskar konflikter om buller och lättar belastningen på tillsynsmyndigheterna, samtidigt som utrymme skapas och möjligheter främjas för gräsrotsinitiativ och unga arrangörer att skapa. **Enter the Void** (som genomförts i Amsterdam, i Berlin, i Budapest, i Riga, i Ramallah och i andra städer) utgör ytterligare en modell för att främja dialogen mellan städernas beslutsfattare och unga människor (som själva arrangerar underground-evenemang) i syfte att främja deras känsla av demokratiskt deltagande, inflytande och tillhörighet.<sup>54 55</sup>

Med **Freiluftparty-Gesetz (Lagen för Open Air-Fester)** har staden Bremen legaliserat icke-kommersiella open air-evenemang med elektronisk musik, i särskilda områden, och på särskilda villkor. Villkoren kan handla om att registrera evenemanget till Bremens allmänna kontor för ordning minst 24 timmar i förväg,<sup>56</sup> och genom att förbinda sig till att följa de riktlinjer som gäller för säkerhet, tysta timmar och städning.

**London Underground (LU) Busking Scheme** skapar lagliga scener och licenser för musiker som vill uppträda på bestämda platser i Londons tunnelbana. Gatumusiken kan ibland skapa konflikter med grannar på grund av önskat buller. Men de utsedda områdena väljs ut på ett sätt som är förenligt med de närboende och lokalsamhällets användning. Den artistiska kvaliteten säkerställs genom en öppen process för auditions.<sup>57</sup> Ett sådant program kan skapa ytterligare en inkomstkälla för artister på gräsrotsnivå i Stockholm och samtidigt ge dem både erfarenhet och ökad synlighet.

## B2 MODELLFAS: (BASERAT PÅ LÄRDOMAR FRÅN TESTFASEN) UTÖKA OPEN AIR-EVENEMANG OCH TILLFÄLLIGA AKTIVERINGAR.

**Handlingsplan:** Implementera lärdomar från Fas 1 i en “modellfas” av utökade evenemang. Experimentera med kortsiktiga aktiveringar, för att ta itu med de mest kritiska punkterna gällande regleringar och restriktioner. Samla in och jämföra data.

**Tidsram:** Förberedning: Vintern 2022; Implementering: Sommaren 2023; Analys: Hösten 2023.

Denna “modellfas” kopplar ihop lärdomarna från det första steget, till potentiellt mer varaktiga former av aktiveringar av staden. För det första omfattar denna rekommendation en andra sommar med aktiveringar av open air-evenemang (och tillhörande dataanalys). Detta ger möjlighet att ta itu med tidigare identifierade problem, att utöka räckvidden till tidigare mindre gynnade stadsdelar i staden och att utveckla potentiellt mer långvariga eller storskaliga aktiviteter (t. ex. en helgfestival eller ett konstnårsresidens som varar i flera veckor [*Draußenstadt* i Berlin är ett exempel på detta]).

Detta steg öppnar också dörren för att ta itu med mer systematiska utmaningar i Stockholms *framework conditions* (grundförutsättningar). I undersökningen har restriktiva tillstånd allmänt setts som stora hinder för nattlivet, men det behöver de inte vara. Kan food trucks, eller delade kök, uppfylla kravet om kök för att få alkoholtillstånd? Kan kostnaden för kraven på ordningsvakter delas av angränsande lokaler, genom en modell för

områdesskydd (som Amsterdams torgvärdar)? Vi föreslår ett hackathon för nya lösningar på dessa hinder där de vinnande idéerna implementeras i en pilot, som följs av en analys och en rapportering.

**Nyckelaktörer:** Stadens förvaltning (alla berörda avdelningar och/eller stadsdelar), *Kulturlots*, evenemangsarrangörer och artister, nattklubbs- och livescenerna, lokala grannskapsråd eller grupper, akademi

**Modeller:** Berlin *Draußenstadt*, Mannheim *Nachtschicht*, VibeLab/Jägermeister *Denkathon*

***Draußenstadt* och *Tag der Clubkultur* (Berlin, Tyskland), *square hosts* [torgvärdar] (Amsterdam, Nederländerna), *Nachtschicht* (Mannheim, Tyskland), *Denkathon* (virtual, DE)**

*Draußenstadt* (‘utomhusstaden’), som inleddes 2021, är ett kulturprojekt som finansieras av senaten i Berlins avdelning för Kultur och Europa. Syftet är att visa upp stadskulturen under bar himmel i Berlin. *Draußenstadt* sammanförde, genom säsongslånga aktiviteter på utvalda platser i hela staden, ett brett utbud av urbana aktörer från konstnärer, stadsforskare och aktivister till klubbar, tankesmedjor och

lokala grannskapsinitiativ. Draußenstadt-projektet kan ses som en direkt efterföljare till de tidigare initiativen Free Open Air och Model Space Project.

**Tag der Clubkultur (“Klubbkulturens dag”)** är, i liknande anda, ett annat flexibelt och effektivt sätt att för att främja gräsrotskulturen, och för att fira den lokala konstnärliga excellensen. Tag der Clubkultur, som också finansieras av senaten i Berlins avdelning för Kultur och Europa, och som administrerats av en fem medlemmar jury både 2020 och 2021, delade ut 10 000 euro ovillkorade medel till cirka 40 pristagare bland både nya och etablerade röster, och i synnerhet klubbar och kollektiv inriktade på marginaliserade grupper och gemenskaper.<sup>58</sup> Detta sänder inte bara en stark signal om nattlivet som värdefullt ur ett kulturellt perspektiv utan utgjorde också ett betydande och direkt verksamhetsstöd för att motverka pandemins effekter.<sup>59</sup>

Amsterdams **“Square hosts”** [torgvärdar] och Mannheims **“Nachtschicht”** [nattskift] är två exempel på alternativa former av medling och uppsökande verksamhet i samhället. Dessa kan användas effektivt på natten. Antingen som kortsiktiga pilotprojekt, eller som en mer

långsiktig och permanent implementering. “Torgvärdarna” på Rembrandtplein i Amsterdam är yngre arbetstagare. De är utbildade i säkerhetsåtgärder och konfliktlösning, och har till uppgift att lindra olägenheter och konflikter, så att upplevelsen förbättras för både nattugglor och lokalbefolkning.<sup>60</sup> Medlare, som organiseras av det lokala medborgarcentret och nattborgmästaren i Jungbusch (Mannheims livliga nattlivskvarter), hjälper till att hantera buller- och ljudfrågor inom ramen för traditionella policymodellerna med syfte att främja den sociala sammanhållningen och inkludera hänsyn till stadens varierande behov under natten.<sup>61 62</sup>

2021 års två digitala **Denkathon**<sup>63</sup> (“Tänkathon”) (initierat av Jägermeister som svar på den inverkan Covid-19 haft på nattlivet) har samlat in kreativa lösningar för att bevara nattkulturen, med hjälp av expertkunskaper från vetenskapligt, politiskt, tekniskt och nattlivsrelaterat perspektiv. En sådan modell ger ett tillgängligt, flexibelt och dedikerat ramverk för allmänhetens engagemang och samråd för att lösa svåra problem på oväntade och samarbetsinriktade sätt.

## B3 IMPLEMENTERINGSFAS: INKORPORERA LOKAL LÄRDOM OCH INTERNATIONELLA GODA EXEMPEL I ETT TESTOMRÅDE FÖR EN LÅNGSIKTIG AKTIVERING AV NATTLIVET.

**Handlingsplan:** Kombinera lärdomarna från B1 och B2 med goda internationella exempel, och aktivera ett utvalt område för att visa upp goda exempel för nattlivet på medellång sikt.

**Tidsram:** Vision: 2022 - 2023. Implementering: Slutet på 2023 - 2024. Första analys: Sent 2024.

De tidigare stegen har skapat förutsättningar och byggt upp stöd för en nattlig och kulturell aktivering i områden som är kompatibla med nattlivsaktiviteter. Stockholm utvecklar, i detta steg, en mer långsiktig aktivering i en utvald stadsdel eller ett kvarter (eventuellt, men inte nödvändigtvis, Slakthusområdet), där lokalt lärande och goda interna-

tionella exempel kan kombineras.

Hur skulle denna aktivering kunna se ut?

- **Space:** Platser tillgängliggörs för kulturell, flexibel och kombinerad användning till enöverkomlig, eller till och med symbolisk hyra och med långt hyresavtal. Detta ger entreprenörerna stabilitet för att kunna investera i högkvalitativ utrustning och inredning. Ljudisolering integreras från början och en reservfond ställs till förfogande vid behov. Zonindelning och fysiska platser möjliggör en rad olika utomhus- och inomhusaktiviteter, inklusive uteserveringar och gatumusikanter, dags- eller helglånga open air evenemang, samt året runt-platser fördelade över hela Stockholms venue ladder.



- **Framework conditions:** Låt lokalerna ha öppet senare på natten, eller slopa officiella stängningstider helt. Kanske i utbyte mot en högre nivå av fortbildning eller partnerskap (som i modellen för Rembrandtplein, som beskrevs i den föregående fasen). Området anses vara en kulturell ljudzon, vilket minimerar effekterna av klagomål om buller. Där markeras särskilda platser med kulturell status, eller status som "Asset of Community Value" (egendom med samhällsvärde), för att försäkra att kulturplatser förblir kulturplatser. Utmanande tillståndsvillkor upphävs, subventioneras av staden, eller hanteras på ett innovativt sätt genom partnerskapslösningar (ett exempel är att två angränsande nattklubbar delar kök med ett bageri som är öppet tidigt på morgonen).
- **Community:** Grupper och lokaler inom nattlivsscenen arbetar tillsammans, för att utforma en gemensam kod för den personal som jobbar i dörren, eller som har ett annat ansvarsområde inom lokalerna och som främjar integration samt jämlikhet.
- **Data + Analys:** Studier genomförs vid flera tillfällen under utveckling och drift, för att samla in data om bland annat kulturella värden, ekonomisk hållbarhet, stadens välbefinnande, säkerhet, inkludering samt ekologisk hållbarhet.

**Nyckelaktörer:** Stadsförvaltningen, aktörer inom fastighetsbranschen, aktörer inom nattlivet, konstnärer och arbetstagare, gräsrots- och ungdomsorganisationer, offentlig säkerhet, universitet/forskningsinstitutioner.

**Modeller:** Londons Night Time Enterprise Zone, RAW Gelände, Malmös offentligt stöttade lokaler och Amsterdams kulturlokaler som är öppna dygnet runt, UK Assets of Community Value and Agent Of Change policies, Berlin Sound Protection Fund, Malmös "kulturjudzon".

**Night Time Enterprise Zone (London, Storbritannien), RAW Gelände (Berlin, Tyskland), Arena 305 and Inkonst (Malmö, Sverige), dygnsöppna kulturlokaler (Amsterdam, Nederländerna), Assets of Community Value and Agent of Change (Storbritannien), Schallschutzfonds (Berlin, Tyskland), 'kulturjudzon' (Malmö, Sverige)**

### Särskilda nattdistrikt:

Londons **Night Time Enterprise Zones (NTEZ)** är särskilda stadsområden, som tillåter förlängda öppettider för företag, i kombination med att särskilda regelverk tillämpas. De inrättades 2019 av Londons borgmästare. Syftet är återuppliva huvudgatorna på natten genom att öka antalet fotgängare och kultur- och näringslivsaktiviteter efter 18.00. Syftet är även att förbättra tillgängligheten till städerna efter mörkrets inbrott, och att stödja lokala företag genom att förbättra villkoren för nattarbetare. Londons borgmästare har, efter ett framgångsrikt pilotprojekt på Londons Walthamstow High Street, för avsikt att utöka NTEZ:erna över hela staden.<sup>64</sup>

**RAW Gelände** har, i en före detta tågdepå som fortfarande ägs av Deutsche Bahn, omvandlats till en centralt belägen knutpunkt med tillgängliga kreativa platser, klubbar, konstgallerier, marknader och barer för Berlins kreativa kretsar. Samtidigt har den befintliga infrastrukturen från tidigare använts.<sup>65</sup> RAW Gelände visar hur effektivt man kan återanvända befintliga offentliga platser med ett annat syfte och hur man genom att samla många kreativa verksamheter, inom ett ekonomiskt överkomligt och flexibel plats, kan skapa en helhet som är större än summan av dess delar.

### Lokaler med offentligt stöd:

**Arena 305 och Inkonst i Malmö** är exempel på ett kulturcentrum, som givits offentligt stöd och som riktar sig till både unga kreatörer och till en allmän publik. **Arena 305** är ett musik- och kulturhus med scener, replokaler, dans- och inspelningsstudior, DJ-rum, filmteknologi och ett café.<sup>66</sup> Unga personer i åldern 15-25 år får, för en medlemsavgift på 305 kronor om året, en lokal där de kan uppträda och öva. Det blir även en möjlighet att etablera sig, och, med en minimal kostnad och risk, bygga upp en publik. En sådan lokal kan, med utgångspunkt i denna modell, även bli ett kraftfullt centrum för unga artister. Där kan de få vägledning om finansieringsmöjligheter, professionell utveckling och mentorskap. Samtidigt så är **Inkonst** är en lokal med en kapacitet för 600 personer, som erbjuder ett program med elektronisk musik och konst i flera olika genrer. Inkonst har program flera gånger i veckan, och för en mängd olika målgrupper.

Inkonst stöts av en blandning av regionala, nationella, kommunala och privata resurser och ger en ekonomisk bas för betydande konstnärlig innovation och risktagande. Inkonst kan, utan en kommersiell press, erbjuda innovativt program.

#### **Att tillåta senare kvällar och bevara kulturella platser:**

I slutet av 2022 kommer Amsterdam att ha 17 licenserade lokaler som är öppna 24 timmar om dygnet. Dessa är även fördelade över hela staden. Licensprocessen består av ett kulturellt förslag som bedöms av ett expert-team från den kreativa sektorn, stadens nattborgmästare och offentliga tjänstemän.<sup>67</sup> Amsterdam har valt att fördela dessa licenser i yttre distrikt, eller stadsdelar utanför stadskärnan. Programmets fokus på de yttre stadsdelarna bidrar till att locka turister, arbetstagare, studenter och företag utanför stadskärnan. Detta skapar ett pulserande nattlandskap över hela staden.

#### **Assets of Community Value** (egendomar med samhällsvärde):

I England kan mark eller egendom, som är av någon betydelse för lokalsamhället eller scenen, nomineras till att bli en "Asset of Community Value" (egendom med samhällsvärde).<sup>68</sup> Detta ställer krav på att ägaren ger förtur till lokalsamhället, eller aktörer inom scenen, innan den säljs till någon annan. Det hela kan motverka att platser för lokala gemenskaper rivs och ersätts med lägenheter, utan hänsyn till lokala användare. Lokala gemenskaper har med framgång använt detta regelverk för att skydda anrika HBTQ+ nattlivslokaler i London (t. ex. Joiners Arms och Royal Vauxhall Tavern) när de har utsatts för gentrifiering och ombyggnadsrelaterad förflyttning.<sup>69</sup>

#### **Hantering av buller och ljud nattetid:**

Tre olika exempel på möjliga tillvägagångssätt för att hantera buller och ljud nattetid. **Agent of Change**-modellen kräver, på en politisk nivå, att all stadsplaneringspolitik och alla beslut om nybyggnationer säkerställer, att redan existerande verksamheter och kommunala faciliteterna inte begränsas på ett oberättigat sätt, till följd av en senare utveckling. Under 2018 fick principen ett nationellt erkännande i Storbritannien, genom att den inkluderades i regeringens nationella

ramverk för stadsplanering. Detta är viktigt för att skydda olika lokaler och verksamheter från en gentrifiering och nybyggnationer, som skulle kunna stoppa deras verksamhet.<sup>70</sup>

På stadsnivå ställer Berlins **Schallschutzfonds [Ljudskyddsfond]** en miljon euro till förfogande, för ljuddämpande åtgärder på befintliga klubbar. En oberoende jury bedömer hur brådskande eller intensiv konfliktsituationen är, och prioriterar små oberoende lokaler. Detta bidrar till att minska klagomålen om buller från närliggande bostäder, och gör det möjligt för lokaler att stanna kvar i de kvarter där de ligger.<sup>71 72</sup>

Syftet på en hyperlokal nivå med "kulturljudzonen", som infördes i Malmös stadsdel Sofielund i början av 2021, är att reservera området för kreativitet (och ljud!), snarare än för nya bostadsbyggen.<sup>73</sup> Denna modell syftar till att mildra den konflikt som ofta uppstår, när nya bostadsområden byggs för nära högljudda aktiviteter som dessutom kan innehålla mycket bas. Kommentar till implementeringen: Detta område i Malmö har mer än 50 procent fabriker, som för närvarande är i drift. Andra städer som tillämpar denna modell kan överväga, om ett utvalt distrikt eller en utvald stadsdel, erbjuder tillräckligt med utrymme för ett kreativt arbete.

## **B4 EFTER PILOTPROJEKTET: UTÖKA FRAMGÅNGSRIKA METODER TILL ATT OMFATTA HELA STADEN MED UTGÅNGSPUNKT I DATAANALYSEN.**

**Handlingsplan:** (Baserat på forskningsresultat)  
Välj ut och implementera nya metoder som lärts ut i tidigare steg (test- och modellevenemang och implementering i fokusområden) i hela staden.

**Tidsram:** 2024 och framåt.

Stockholms stad och andra relevanta intressenter kan, efter den stegvisa inlärningen och kapacitetsuppbyggnaden, i de tidigare stegen överväga att genomföra mer varaktiga politiska förändringar (och inte bara i utvalda områden eller stadsdelar, utan i hela staden). Kvantitativa och kvalitativa data, från de tre föregående stegen, kan utgöra övertygande motiveringar för ett evidensbaserat beslutsfattande i Stockholm. Sådana data kan även utgöra utmärkta exempel på goda exempel för andra städer i världen, som hoppas kunna låna Stockholms modeller.

**Nyckelaktörer:** Stadens förvaltning med bidrag från privata och civila aktörer samt akadem

## 5.2 FRAMÅTBlick: ATT BYGGA ETT HÅLLBART NATTLIV

Dessa två fokusområden som beskrivits, relationsbyggande och pilotprojektet med nya metoder, är en bra början. Stadens vision och strategi för nattlivet bör också fortsätta att bygga på dessa steg, för att uppnå en mer långsiktig vision. Det handlar om fler musik- och nattlivslokaler i alla storlekar, möjligheten med en enklare väg in för unga personer och nya artister och konkreta steg mot både ekologisk hållbarhet och att ett mer inkluderande och jämlikt nattliv finns i hela Stockholm.

Stockholm föregår redan med gott exempel, bland de städer som jobbar mot Agenda 2030 (även känt som FN: s mål för hållbar utveckling).<sup>74 75</sup> Många av dessa rekommendationer för stadens nattliv matchar hållbarhetsmålen, men ofta förbises denna synergi. Innovation i nattlivet är något som kan föra staden närmare hållbarhetsmålen, för de områden som redan identifierats i Voluntary Local Review City of Stockholm 2021,<sup>76</sup> och i andra hållbarhetsplattformar för turism och resor\*.



*Anständiga jobb och en innovativ infrastruktur:* Ett blomstrande nattliv kan ge bra jobb och inkomster för stockholmare (i en stad som London skapar det 168 000 av stadens jobb).<sup>77</sup> Nattlivet är, som många av deltagarna i undersökningen påpekade, en viktig aspekt för en plats, när det kommer till att vara en intressant och önskvärd plats att bo, och som lockar till sig nya invånare.



*Jämlika, inkluderande och rättvisa städer:* Nattlivet, när det är som bäst, ger det utrymme för olika marginaliserade grupper att bygga upp en gemenskap, se sig själva återspeglas på scenen, och känna en känsla av tillhörighet och delaktighet i sina städer. Vidare, kan nattklubbar och livescener göra en betydande skillnad för stadens koldioxidavtryck när Stockholm tar itu med sin miljöpåverkan på den byggda miljön—både i sina egna lokaler, och genom att påverka sina artisters och besökares värderingar.



*Partnerskap:* Partnerskap mellan offentliga, privata och civila aktörer i Stockholm, och utbyte mellan nattlivsstäder runt om i världen, är avgörande för att skapa kulturellt rika, inkluderande och hållbara städer nattetid.

De runt om i världen, som arbetar för rättigheter kopplade till nattlivet, har precis börjat koppla samman idéerna om nattlig innovation och hållbarhet. Stockholm har, som en internationell ledare, en möjlighet att agera genom att visa hur nattlivet kan främja Agenda 2030—här och i städer över hela världen.

(\*) Anmärkning: Stockholms aktörer inom turism- och destinationsförvaltning arbetar också mot liknande mål inom Global Destination Sustainability Movement, GDSM. Läs mer på: <https://www.gds.earth/destination/Stockholm/2021/>

# AVSNITT VI: SLUTSATS



När det kommer till studier av komplexa utmaningar skiljer ledarskapsteori mellan *adaptiva* och *tekniska* utmaningar. Tekniska frågor är lätta att identifiera, har tydliga svar och kan hanteras snabbt av experter (tänk: att läka en bruten arm<sup>78</sup>). *Adaptiva* utmaningar kan vara svårare att identifiera, kräva input från människor som berörs av frågan, och kräva många små, smarta experiment och lärande över tid (tänk: att behandla en hjärtinfarkt)<sup>79</sup> <sup>80</sup>. Ett vanligt misstag är att hantera adaptiva utmaningar med tekniska lösningar. Ingen meningsfull förändring kommer att ske om problemlösarna bara implementerar ett program här och där, utan att ta på sig det verkliga arbetet med att förändra normer och lära sig nya sätt att arbeta *tillsammans*, med de människor som står problemet närmast.

Stockholms nattliv faller under kategorin för *adaptiva* utmaningar. Här krävs inte bara nya program eller finansieringssystem utan även lärande och testande gemensamt av olika personer från olika sektorer med olika perspektiv och erfarenheter. Creative Footprint har, i samarbete med berörda parter i Stockholm, diagnostiserat några av de aktuella frågorna, liksom några av de första stegen och innovation för att lösa dem. Denna situation kräver inte bara nya strategier, utan ett helhetsskifte. Att värdera nattlivet som kultur i alla skikt av stadspolitiken och stadsplaneringen, att justera eller jobba kreativt med policys som begränsar en blomstrande scen, samt att utveckla förtroendefulla arbetsrelationer, mellan och inom stadens förvaltning, branschen och musik- och nattlivsscenen.

Lyckligtvis finns det redan personer inom olika sektorer—demokratiskt valda politiker, stadens tjänstemän, arrangörer, artister, och de som driver nattklubbar och livescener—som inser värdet av ett blomstrande, inkluderande nattliv i Stockholm. Det pågår redan ett arbete med att ta itu med utmaningarna som lyfts i denna rapport. Staden är väl positionerad för att påbörja det nödvändiga adaptiva arbetet med syftet att bevara och stärka denna komplexa väv av lokalbehov, regleringar, infrastruktur, förespråkare, artister och nya samt erfarna arrangörer. Hela detta ekosystem är avgörande för ett blomstrande och hållbart nattliv.

Vi bad deltagarna att föreställa sig en framtid, där allt detta faller på plats. De föreställde sig de bästa scenarierna för ett framtida Stockholm som blomstrar, och där stadens sommarpuls känns närvarande året runt. Där gemenskaper och publik från förorterna är lika uppskattade och väl betjänade som dem från stadskärnan. Där *alla* stockholmare känner sig inbjudna och välkomna att ta del av nattlivet, och att se sig själva representerade inom dess scener. Där en välmående *venue ladder* ger utrymme åt alla, från unga personer till etablerade turnerande artister, att erbjuda staden något.

“Lyssna på ungdomarna. De gör och säger allt som redan borde ske.”

—George Chamoun, Konstförmedlare, Kurator,  
Producent & DJ

“Det bästa scenariot skulle vara att staden öppnar två eller tre riktigt bra musiklokaler som erbjuder all typ av musik; jag skulle vilja se unga personer engagera sig och skapa sina egna rum, egna festivaler och så vidare.”

—Eric Birath, VD för Musiklokal

“Jag skulle säga att det bästa scenariot är att Stockholms stad har bra samarbetspartners på gräsrotsnivå—riktiga människor som bryr sig om kultur och har bra idéer, och att dessa människor har en större roll i hur man bygger en kulturell plats som ägs av Stockholms stad.”

—Kurator & DJ på gräsrotsnivå

“Min vision är att vi ska ha ett mer mångfaldigt nattliv, att fler aktörer ska engagera sig i nattlivet... med olika stora rum och nya lokaler som öppnas i staden, och att nattlivet ska blomstra även utanför stadskärnan. Jag hoppas också att vi får lokaler som kan vara öppna dygnet runt—inte nattklubsverksamhet dygnet runt, utan en affärsmodell som fungerar under hela dygnet, med flera olika användningsområden och mångsidiga inkomstmöjligheter för nattlivets lokaler. Att vi är smarta och använder lokaler under fler av dygnets timmar...både i stadens centrum och utanför. Stockholm kommer att växa under många år framöver. Vi måste förvalta staden så att vi tillåter flera användningsområden och flera sätt att se på nattlivet.”

—Jonas Naddebo, Kultur- och Stadsmiljöborgarråd, Stockholms stad

Stockholm har de nödvändiga ingredienserna. Det vill säga nyckelaktörerna, viljan till förändring och det världsledande engagemanget för hållbarhet—för att utveckla sin egen distinkta strategi för ett ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbart nattliv som en inspirationspunkt för andra städer rund om i världen. Nu ligger det i era händer.



NIGHTLIFE STOCKHOLM. TOVE FREIJ

1. Creative Footprint Berlin:  
<https://www.creative-footprint.org/berlin/>
2. Creative Footprint New York:  
<https://www.creative-footprint.org/new-york/>
3. Creative Footprint Tokyo:  
<https://www.creative-footprint.org/tokyo/>
4. Stockholm Business Region:  
<https://www.stockholmbusinessregion.com/>
5. Fastighetsägarna Stockholm: <https://www.fastighetsagarna.se/om-oss/organisation/fastighetsagarna-stockholm/>
6. Atrium Ljungberg:  
<https://www.al.se/en/about-us/>
7. NYC's Nightlife Economy Impact, Assets, and Opportunities (2019):  
[https://www1.nyc.gov/assets/mome/pdf/NYC\\_Nightlife\\_Economic\\_Impact\\_Report\\_2019\\_digital.pdf](https://www1.nyc.gov/assets/mome/pdf/NYC_Nightlife_Economic_Impact_Report_2019_digital.pdf)
8. Berlin clubs generate millions in revenue: <https://www.berlin.de/en/news/5676426-5559700-clubs-generate-millions-in-revenue.en.html>
9. London at night: An evidence base for a 24-hour city (2018):  
<https://www.london.gov.uk/sites/default/files/london-at-night-full-final.pdf>
10. Straw, W. (2005). 12. Pathways of Cultural Movement. In Andrew, C., Gattinger, M., Jeannotte, M. S., & Straw, W. (Eds.), *Accounting for Culture: Thinking Through Cultural Citizenship*. Les Presses de l'Université d'Ottawa | University of Ottawa Press.
11. Buckland, F. (1990). *Impossible Dance*. Middletown: Wesleyan University Press.
12. Campkin, B. and Marshall, L. (2017). LGBTQ+ Cultural Infrastructure in London: Night Venues, 2006-present: [https://www.ucl.ac.uk/urban-lab/docs/LGBTQ\\_cultural\\_infrastructure\\_in\\_London\\_nightlife\\_venues\\_2006\\_to\\_the\\_present.pdf](https://www.ucl.ac.uk/urban-lab/docs/LGBTQ_cultural_infrastructure_in_London_nightlife_venues_2006_to_the_present.pdf)
13. Gallan, B. (2015). 'Night lives: Heterotopia, youth transitions and cultural infrastructure in the urban night', *Urban Studies*, 52(3), pp. 555–570.
14. Nofre, J. (2021). Nightlife as a source of social wellbeing, community-building and psychological mutual support after the Covid-19 pandemic, *Annals of Leisure Research*.
15. Clubbing Is a Lifeline—and It's Back: <https://www.newyorker.com/culture/dept-of-returns/clubbing-is-a-lifeline-and-its-back>
16. Global Nighttime Recovery Plan Chapter 4: Duvivier, T., Sithole, S., Poolman, M., Durio, K., MacQuarie, J.-C., Fichman, M., Foster, R., Leichsenring, L., Milan, M., Raiselis, D., Seijas, A., Yuan, J. (2021). 'Sustaining Our Nightlife Scenes: Support models for nightlife industry workers, individuals, and vulnerable populations'. Global Nighttime Recovery Plan, 4. <https://www.nighttime.org/recoveryplan/>
17. Global Nighttime Recovery Plan Chapter 3: Turnham, A., Schwendinger, L., DSilva, E., Pardo, C., Fichman, M., Foster, R., Leichsenring, L., Milan, M., Raiselis, D., Seijas, A., Yuan, J. (2021). 'Innovating for 24-Hour Cities'. Global Nighttime Recovery Plan, 3. <https://www.nighttime.org/recoveryplan/>
18. London at night: An evidence base for a 24-hour city (2018):  
<https://www.london.gov.uk/sites/default/files/london-at-night-full-final.pdf>
19. Sydney 24 Hour Economy Strategy (2020): [https://www.global.nsw.gov.au/sites/default/files/2020-09/24hoursEconomyStrategy\\_FA-RR-online-v3.pdf](https://www.global.nsw.gov.au/sites/default/files/2020-09/24hoursEconomyStrategy_FA-RR-online-v3.pdf)
20. 24 Horas Bogotá (2020):  
<http://www.desarrolloeconomico.gov.co/sites/default/files/bogota-24-horas/>
21. Statistik och fakta om Stockholm: <https://start.stockholm/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/statistik/>



22. Creative & Cultural Industries in Stockholm (2021): [https://www.investstockholm.com/globalassets/invest/reports/report-creative--culture-industries-in-stockholm\\_final.pdf](https://www.investstockholm.com/globalassets/invest/reports/report-creative--culture-industries-in-stockholm_final.pdf)
23. Seijas, A. and Gelders, M. M. (2021). 'Governing the night-time city: The rise of night mayors as a new form of urban governance after dark', *Urban Studies*, 58(2), pp. 316–334.
24. IMF: Sweden (2019): <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/03/26/Sweden-2019-Article-IV-Consultation-Press-Release-Staff-Report-and-Statement-by-the-46709>
25. Statista: <https://www.statista.com/statistics/591932/house-price-to-income-ratio-sweden/>
26. Club Culture Berlin (2019): <https://www.clubcommission.de/wp-content/uploads/sites/2/2019/10/club-culture-study.pdf>
27. Musikwirtschaft in Deutschland (2015): <https://www.livemusikkommission.de/wordpress/wp-content/uploads/2015/09/Musikwirtschaft-in-Dtl.-PK-am-23.9.2015.pdf>
28. Agenda 2030: <https://start.stockholm/om-stockholms-stad/sa-arbetar-staden/agenda-2030/>
29. Stockholms stads strategi för nattklubbar och livescener (forthcoming)
30. Buller från musikverksamheter - vägledning (2020): <https://tillstand.stockholm/globalassets/foretag-och-organisationer/tillstand-och-regler/tillstand-regler-och-tillsyn/miljoregler/buller/vagledning-buller-fran-musikverksamheter.pdf>
31. Fasching: <https://www.fasching.se/>
32. Fler platser i staden för liveoch kulturscener (2019): <https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/utredningar-och-rapporter/kultur-och-stadsutveckling/rapport-fler-platser-i-staden-for-live--och-kulturscener-t.pdf>
33. Aktiebolag med vinstutdelningsbegränsning: <https://bolagsverket.se/ff/foretagsformer/aktiebolag/starta/vinstutdelning-1.3169>
34. Ny starts rapport en I skuggan av en pandemi – hot och möjligheter för Stockholms kulturliv (2021): <https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/utredningar-och-rapporter/kultur-och-stadsutveckling/nystartsrapport.pdf>
35. Nytorgsfesten: <https://www.nytorgsfesten.se/>
36. Fler platser i staden för liveoch kulturscener (2019): <https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/utredningar-och-rapporter/kultur-och-stadsutveckling/rapport-fler-platser-i-staden-for-live--och-kulturscener-t.pdf>
37. Campkin, B. and Marshall, L. (2017). LGBTQ+ Cultural Infrastructure in London: Night Venues, 2006-present: [https://www.ucl.ac.uk/urban-lab/docs/LGBTQ\\_cultural\\_infrastructure\\_in\\_London\\_nightlife\\_venues\\_2006\\_to\\_the\\_present.pdf](https://www.ucl.ac.uk/urban-lab/docs/LGBTQ_cultural_infrastructure_in_London_nightlife_venues_2006_to_the_present.pdf)
38. TUKIO: <https://www.tukio.se/>
39. TUKIO - online radiostation i Slakthusområdet: <https://www.al.se/om-oss/stadsinnovation/tukio-online-radiostation-i-slakthusområdet/>
40. TUKIO (YouTube): [https://www.youtube.com/c/TUKIO\\_SE/featured](https://www.youtube.com/c/TUKIO_SE/featured)
41. Black Space Festival: <https://www.blackpacefestival.com/>

42. Swedish Arts Council:  
<https://www.kulturradet.se/en/>
43. Night Czar Amy Lamé is holding late-night surgeries on the tube next week:  
<https://www.timeout.com/london/blog/night-czar-amy-lame-is-holding-late-night-surgeries-on-the-tube-next-week-120916>
44. Office of Nightlife Announces Five Borough Listening Tour This Fall, Beginning Oct. 2 in Brooklyn: <https://www1.nyc.gov/site/mome/news/09242018-listening-tour.page>
45. Vienna Club Commission: <https://www.viennaclubcommission.at/alles?suche=&kategorie%5B%5D=Know+How>
46. Vienna Club Commission: <https://www.viennaclubcommission.at/alles/das-team-vom-pilotprojekt-vcc-zieht-bilanz>
47. Stockholms stads strategi för nattklubbar och livescener (forthcoming)
48. Kulturlots:  
<https://foretagservice.stockholm/radgivning-och-lots/kulturlots/>
49. Club Consult:  
<https://www.clubconsult.de/en/#ueberuns>
50. Clubbing in Stockholm – a primer: <https://www.visitstockholm.com/eat-drink/nightlife/clubbing-in-stockholm-a-primer/>
51. Mixing things up on Stockholm's club scene: <https://www.visitstockholm.com/eat-drink/nightlife/mixing-things-up-on-stockholms-club-scene/>
52. Model Space Project:  
<https://www.modelspaceproject.de/ueber-das-projekt/>
53. Weber, C., Abdelrahman Helal, A., Lesem, A., Maaß, L., Schwedler, E., Wohldorf, A. and Würbach, J. (2021). Right to party versus right to quietness? Mitigating noise conflicts of free open air events in Berlin, *Cities & Health*, 5:1-2, 46-55.
54. Enter the Void: <https://info35482.wixsite.com/kulturersatz/enter-the-void>
55. Enter the Void Zine (2018):  
[https://issuu.com/etvproject/docs/zine\\_print\\_final-ilovepdf-compresse](https://issuu.com/etvproject/docs/zine_print_final-ilovepdf-compresse)
56. Anmeldung einer Freiluftparty Bemen: <https://www.service.bremen.de/dienstleistungen/anmeldung-einer-freiluftparty-124721>
57. Busking Transport for London:  
<https://www.tfl.gov.uk/corporate/about-tfl/culture-and-heritage/busking>
58. Tag der Clubkultur:  
<https://www.tagderclubkultur.berlin/>
59. Global Nighttime Recovery Plan Chapter 6: (2021). 'Support models for nightlife businesses'. Global Nighttime Recovery Plan, 6. <https://www.nighttime.org/recoveryplan/>
60. Evaluatie pilot Gastvrij en veilig Rembrandt- en Thorbeckeplein (2018):  
[https://hetccv.nl/fileadmin/Bestanden/Onderwerpen/Uitgaansgeweld/181031\\_Evaluatie\\_Pilot\\_Gastvrij\\_en\\_Veilig\\_Rembrandt-\\_en\\_Thorbeckeplein\\_-\\_Eindrapportage.pdf](https://hetccv.nl/fileadmin/Bestanden/Onderwerpen/Uitgaansgeweld/181031_Evaluatie_Pilot_Gastvrij_en_Veilig_Rembrandt-_en_Thorbeckeplein_-_Eindrapportage.pdf)
61. Projekt "Nachtschicht" will Interessen im Jungbusch "unter einen Hut bringen":  
[https://www.rnz.de/nachrichten/mannheim\\_artikel,-mannheims-szeneviertel-und-sozialer-brennpunkt-projekt-nachtschicht-will-interessen-im-jungbusch-unt-\\_arid,542076.html](https://www.rnz.de/nachrichten/mannheim_artikel,-mannheims-szeneviertel-und-sozialer-brennpunkt-projekt-nachtschicht-will-interessen-im-jungbusch-unt-_arid,542076.html)
62. Seijas, A. (2020). Governing the Urban Night: Understanding the shifting dynamics of night-time governance in three global cities. PhD diss., (Harvard University).
63. Denkathon:  
<https://www.nighttime.org/collective-ideas-for-saving-nightlife-vibelab/>

64. Night Time Enterprise Zone: <https://www.london.gov.uk/what-we-do/arts-and-culture/24-hour-london/night-time-enterprise-zone>
65. RAW Gelände: <https://www.raw-gelaende.de/en/about-r-a-w/>
66. Arena 305: <https://malmo.se/Uppleva-och-gora/For-familjer-barn-och-unga/Motesplatser-for-unga/Arena-305.html>
67. Applications For 24-hour Permits Open In Amsterdam: <https://www.nighttime.org/applications-for-24-hour-permits-open-in-amsterdam/>
68. An A-Z of Planning and Culture: [https://www.london.gov.uk/sites/default/files/an\\_a-z\\_of\\_planning\\_and\\_culture.pdf](https://www.london.gov.uk/sites/default/files/an_a-z_of_planning_and_culture.pdf)
69. Global Nighttime Recovery Plan Chapter 6: (2021). 'Support models for nightlife businesses'. Global Nighttime Recovery Plan, 6. <https://www.nighttime.org/recoveryplan/>
70. Global Nighttime Recovery Plan Chapter 6: (2021). 'Support models for nightlife businesses'. Global Nighttime Recovery Plan, 6. <https://www.nighttime.org/recoveryplan/>
71. Schallschutz: <https://www.clubcommission.de/category/schallschutz/>
72. Raiselis, D. and Sachse, K. (2020). Clubsterben. Threats to Berlin's Club Culture and Responses from Nighttime Governance: <http://hdl.handle.net/10071/20802>
73. Sveriges första kulturljudzon: <https://malmo.se/Aktuellt/Artiklar-Malmo-stad/2021-09-24-Sveriges-forsta-kulturljudzon.html>
74. SDG SYNERGIES TOOL ANNOUNCED BY STOCKHOLM ENVIRONMENT INSTITUTE (SEI): <https://city2city.network/sdg-synergies-tool-announced-stockholm-environment-institute-sei>
75. UNGA Agrees to Hold Stockholm+50 Meeting in 2022: <https://sdg.iisd.org/news/unga-agrees-to-hold-stockholm50-meeting-in-2022/>
76. Voluntary Local Review City of Stockholm (2021): [https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/27962Stockholm\\_Voluntary\\_Local\\_Review\\_2020\\_Agenda2030.pdf](https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/27962Stockholm_Voluntary_Local_Review_2020_Agenda2030.pdf)
77. THINK NIGHT: LONDON'S NEIGHBOURHOODS FROM 6PM TO 6AM (2019): [https://www.london.gov.uk/sites/default/files/ntc\\_report\\_online.pdf](https://www.london.gov.uk/sites/default/files/ntc_report_online.pdf)
78. Technical vs Adaptive Challenges: <https://pearsfoundation.org.uk/wp-content/uploads/Technical-vs-Adaptive-Challenges.handout.pdf>
79. The Work Of Leadership (2001): [http://cpor.org/otc/Heifitz\(2001\)TheWorkOfLeadership.pdf](http://cpor.org/otc/Heifitz(2001)TheWorkOfLeadership.pdf)
80. Technical Problems vs. Adaptive Challenges: [https://ncs.uchicago.edu/sites/ncs.uchicago.edu/files/uploads/tools/NCS\\_PS\\_Toolkit\\_DPL\\_Set\\_B\\_TechnicalProblems.pdf](https://ncs.uchicago.edu/sites/ncs.uchicago.edu/files/uploads/tools/NCS_PS_Toolkit_DPL_Set_B_TechnicalProblems.pdf)

Vi vill rikta ett särskilt tack till alla som har bidragit till Creative Footprint. Utan era ovärderliga insatser skulle detta projekt inte ha varit möjligt.

Adisa Handzic	Johanna Beckman
Ali Alubeid	Johannes Drakenberg
Ami Jammeh	Jon Allesson
Andreas Blom	Jonas Flackerud
Annette Taranto	Josef Vasilcin
Bojan Lukic	Jonas Naddebo
Carina Cutlip	Karin Bernhardsson
Carl-Adam Kjellström	Leo Forssell
Caroline Strand	Mahsa Khoshnood
David Bonde	Maria Hammarsten
David Ekstrand	Martin Elfström
David Eliasson	Martin Lagerberg
Elin Frenberg	Mats Wurnel
Elin Karlsson	Mikk Oja
Eric Birath	Monika Gerdhem
Erik Olofsson	Nataša Marijana
Fredrik Lindstal	Nino El Khoury
Gabriella Ekman	Paul Philip Abrigo
George Chamoun	Paulina Rinne
Helena Andersson	Ragnar Berthling
Helena Olsson	Ragnar Lund
Jakob Grandin	Rebecca Tegegne
Jan Jönsson	Sulekha Daar
Joel Ighe	Thomas Gylling
	Ulrika Wallin

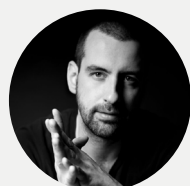
# PROJEKTETS KÄRNTEAM

Medgrundare av Creative Footprint och Senior Konsult

## LUTZ LEICHSENRING

(han/honom)

Lutz Leichenring är entreprenör och konsult inom kreativa näringar. Han är medgrundare av VibeLab, och initiativtagare till Creative Footprint. Sedan 2009 är han talesman och styrelseledamot i Berlins klubbkommission. Sedan 2012 är han styrelseledamot i Berlins Musicboard och handelskammare. Under Covid-19-krisen tog Lutz initiativ till "United We Stream", en global musikstreamingplattform och donationskampanj för att skapa medvetenhet om den klubbkultur som drabbats av epidemin.



Medgrundare av Creative Footprint och Senior Konsult

## MIRIK MILAN

(han/honom)

Mirik Milan är en kulturförespråkare och konsult som är baserad i Amsterdam. VibeLab-medgrundaren var en av de första nattborgmästarna i världen, och har globalt omformat styrningen nattetid. Mirik är medförfattare till forskningsartikeln "Governing the night-time city: The rise of night mayors as a new form of urban governance after dark". Den publicerades i tidskriften *Urban Studies* januari 2020.

Senior Projektledare, Forskare och Skribent

## ALEXANDER SALEM

(han/honom)

Alexander Salem är en tvärdisciplinell stadsforskare och projektledare. Han är baserad i London och Berlin. Alexander är född och uppvuxen i London och Kairo, och hans forskning omfattar HBTQ+ scenen och nattlivslokalerna i staden, kulturpolitiken och den nattliga geografin. Han har en BA i geografi från King's College London, och genomför för närvarande en MSc i Urban Studies, vid University College London.



Senior Lokal Projektsamordnare och Dataforskare

## NICOLE PALACIO

(hon/henne)

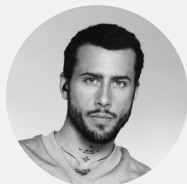
Nicole Palacio är en entreprenör inom musikbranschen, med över 20 års erfarenhet av artist management, varumärkespartnerskap, eventprogram och kulturell rådgivning. Hon kommer ursprungligen från Los Angeles, via Medellin, och är nu bosatt i Stockholm med sin familj.

Senior Forskare och Skribent

## DIANA RAISELIS

(hon/hen)

Diana Raiselis är kulturmanager och stadsforskare. Hon arbetar i skärningspunkten mellan nattlivet och politiken, för hållbara och inkluderande städer. Diana har tidigare erfarenhet som teaterregissör, och medborgarutbildningsfacilitör. Nu är hon forskningsledare för VibeLab, och medredaktör för Global Nighttime Recovery Plan. Diana har studerat vid Northwestern University, och University College London.



Projektassistent och Dataforskare

## ROBIN SMEDMAN

(han/honom)

Robin Smedman är en tvärdisciplinell kreatör baserad i Stockholm. Han arbetar som manager till artister, och har ytterligare erfarenhet av fotografi, art direction och event- och projektassistans. Han läser för närvarande till Musik- och Eventarrangör på Campus Nyköping. Robin brinner för att skapa en mer inkluderande musikindustri i Sverige.

# DATAANALYTIKER

Senior Dataanalytiker

## MICHAEL FICHMAN

(han/honom)

Michael Fichman är stadsplanerare, forskare och föreläsare på [PennPraxis](#) vid University of Pennsylvanias Weitzman School of Design. Han är tillfällig föreståndare för examensprogrammet Masters of Urban Spatial Analytics. Han är nattlivsarrangör och musiker, samt medlem av Philadelphia City Councils Arts and Culture Task Force. Han är även redaktör för [Global Nighttime Recovery Plan](#).



Senior Dataanalytiker

## ASHA BAZIL

(hon/henne)

Asha Bazil studerar vid University of Pennsylvania, för att ta en masterexamen i stadsplanering. Hennes [forskning](#) fokuserar på vikten av en rättvis tillgång till teknik i städerna. Före UPenn arbetade hon som konsult i Washington D.C., New York och Medellín.

# HJÄLPANDE TEAM

Senior Editor

## RICHARD FOSTER

(han/honom)

Richard Foster är författare och artist. Han är även musikbokare och kommunikationsansvarig på WORM i Rotterdam. Richard skriver regelbundet om samtidsmusik för The Quietus och The Wire. Hans forskning, om den nederländska postpunkrörelsen, har publicerats av Pelgrave, Intellect Books och Cambridge Scholars. Hans debutroman planeras komma ut våren 2022.



Projektrådgivare

## ALESSIO KOLIOULIS

(han/honom)

Alessio Kolioulis är stadsplanerare, och arbetar på Bartlett Development Planning Unit. Han är lektor och undervisar i urban ekonomisk utveckling, samt postdoktoral forskare vid UCL Urban Lab. Alessio forskar om nattliga platser, kultur och migration i Europa.

Projektassistent

## ANASTASIYA VARENYTSYA

(hon/henne)

Anastasiya Varenytsya studerar Global Affairs och antropologi vid Yale-NUS College i Singapore. Hennes forskningsintressen omfattar studier av nattliga styrelseformer, samt nattlivskulturer i städer utanför Europa och Amerika.

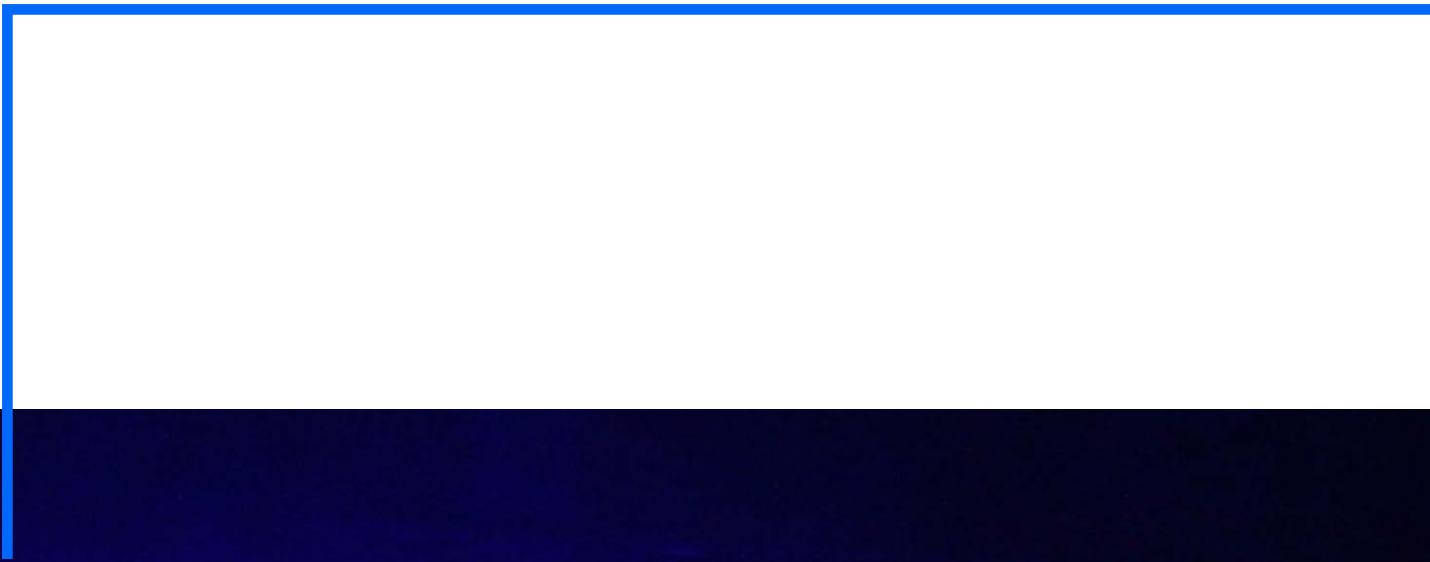
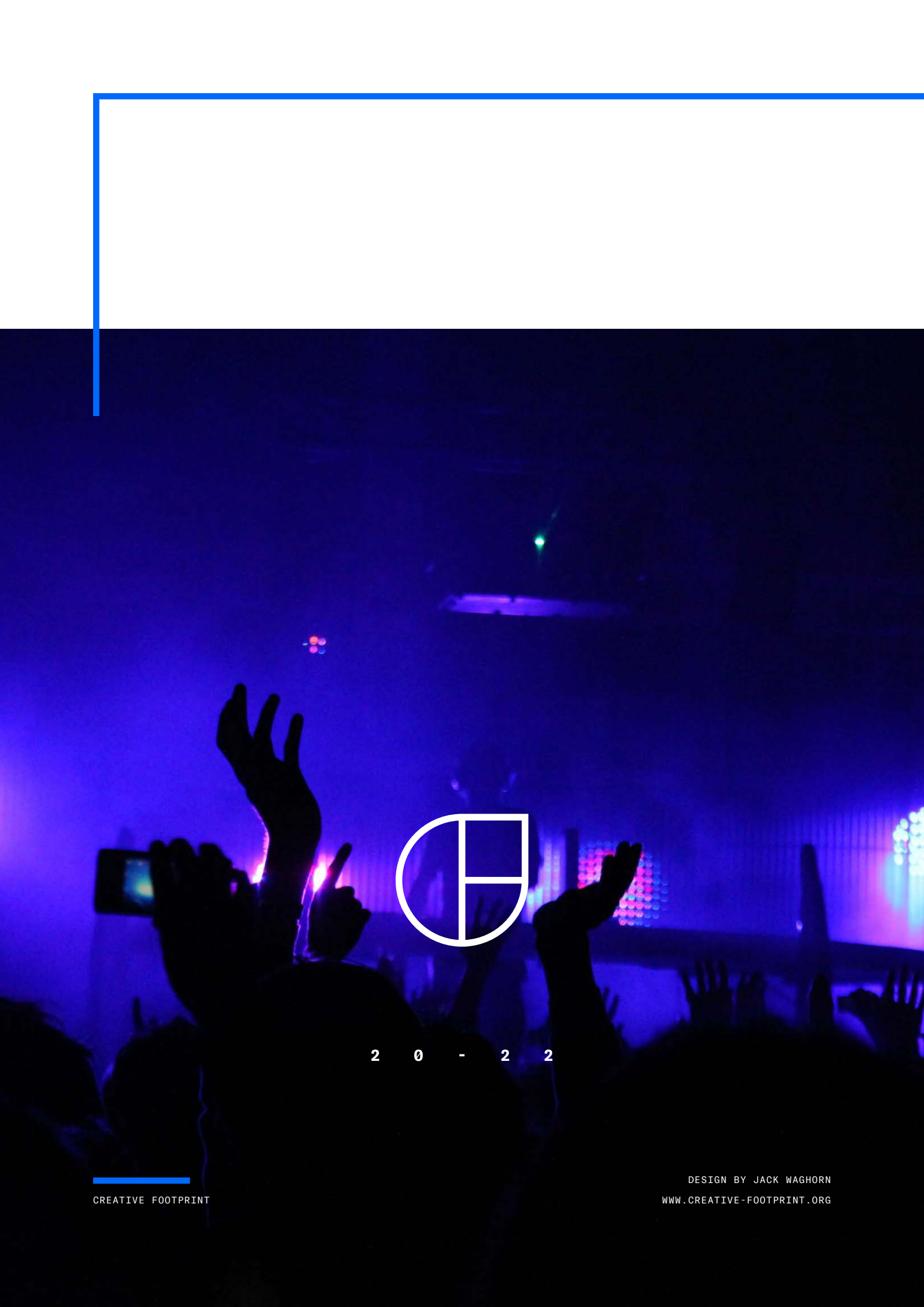


Projektassistent

## OLIVER NEATE

(han/honom)

Oliver Neate är promoter, nattkonsultent och artist. Han bor i Malmö och Johannesburg (Sydafrika). Olivers arbete har ett starkt musikfokus, samt fokus på att upptäcka och underlätta utvecklingen för nya talanger.



2 0 - 2 2